CASP. BARTHOLINI MALMOGIJ DANI PROBLEMATUM PHILOSOPHICORUM & MEDICORUM…

Caspar Bartholin

CASP. BARTHOLINI

Malmogij Dani

PROBLEMATVM PHILOSOPHICORVM & MEDICORVM

nobiliorum & rariorum
miſcell.

EXERCITATIONES

Ad diſputandum in illuſtri Albiacâ
propoſitæ.

Anno ∞ IↃCXI
Ex Typographia Andreæ Rüdingeri.
Apud Bechtoldum Raaben, Bibliopolam.

Thadæi Collicolæ.

.3

Magnifico, perilluſtri, & generoſo
DOMINO

CHRISTIANO FRISIO,

Domino de Baarbye &c
Sereniſs. Daniæ & Septentrionis Regis
CANCELLARIO
magno &c.
Muſarum Cultori ſummè, Patrono ſummo: Domino ac Mecænati meo benigniſſimo
S. D.

Diu eſt, MAGNIFICE CANCELLARIE, Mecænas unice, quod pro tuâ in me benignitate incredibili & merito hoſtimentum aliquod concipere diſcupii, ſignumque dare conatus ſum proni in cultum animi. Sed quid niſi conatus ſum? Meritum enim in me tuum tantâ præcellit majeſtate, ut, cùm mutuum non admittat, quò magis conor, eò efficiam minùs: non ſecus, ac qui Solem tueri adlaborant, minùs minùsq; queunt. Et licet univerſum benignitatis tuæ adflatum, ob locorum, in quibus vixi, intercapedinem, hactenus vela ſtudiorum meorum ſentire invalida, nunc ſerius perſentiſcant: tamen, quem hauſerunt, tantus eſt, ut quoties ejus cogitatio mentem ſubit, (ſubit autem indies) mei ipſius admodum ſubpudeat, qui nondum gratitudinis radium aliquem ad te miſi. Quibus enim non beneficiis, iisq; haut vulgaribus, adfinem meum cariſſimum indeſinenter cumulaſti? Quibus non me ipſum? quum magni Regis noſtri filio Enchiridion meum Logicum offerre haut gravatim voluiſti, atq; ſtudia inſuper mea ad optima quæq; promovendo clementer proſequi. Sed vim mihi ipſi inferens illum firmo atq; ſilentio venerari libet; quæ ſermonis tenuitate venari non licet.

Præter vota tamen & grates aliquod offerendum fuit, ut ut voti amplitudinem non exæquans, mentis munus. Et id quidē operis, quod publicè jam promo, quia primū meum in arte Machaoniâ in ſe continet periculum, tibi qui in benefactoribus meis es primis, ſacratum ſive libatum eo, ſollenni veterum ritu. His namq; fructus ex metere, priusquam ſacerdotibus primitiæ ſolverentur, religio fuit. Mihi itē eſt, ex novalibus meis Medicis vel præmetium aliquod in horreum advehere, priusquam tibi has primas ſpicas è ſterili herediolo, quamvis non invita omnino Segeſtâ, collectas. Immaturæ illæ quidem [illegible] nō abnuo, & numerò avulſæ. At ingenita tibi benignitatis aurâ adſpirante percoquentur uberrimè, favoriq; tui amabilibus à ſtricturis animabuntur protinus, ceu terræ naſcentia a magno illo Sole. Majora & meliora nomini tuo inſcribi poſſunt, hæc tamen [illegible] meliori animo alia nulla. Ab animo itaq; hoc, quod animi ſummi, exiguæ opis ſignū eſt, commendatum, ſoloq; cultus & adfectus mei ſtudio æſtimandū quod ad gratiam tuam conſervandam, immo augendam voveo. Deus opt. max. T. I. M. regioni, religioni, Muſis & mihi ſoſpitem ſuperſtitemq; diu præſtet. Dabam Athenis Leucoreis, 10. Kal. April. Anni Chriſtiani CIↃ IↃ CXI. T. M. D.

devotus cultor.

CASP. BARTHOLINVS

INDEX PROBLEMATVM

EXERCITATIO PRIMA.

PROBLEMA I.

Corpus neutrum an revera detur.

PROBLEMA II.

Mulier an aberratio ſit naturæ & per accidens generetur, ceu vult Ariſtoteles.

PROBLEMA III.

An mas & fæmina ſpecie differant.

PROBLEMA IV.

An cantus & Muſica ad curam morborum aliquid faciant.

EXERCITATIO SECVNDA.

PROBLEMA I.

An rectè faciant ditiores matronæ, dum infantulos ſuos alijs nutricibus lactandos committunt.

PROBLEMA II.

An ſemen & ſangvis ſint principia materialia partium humani corporis, an ſolus ſanguis, an vero ſolum ſemen.

EXERCITATIO TERTIA.

PROBLEMA I.

An ſemen utrumq, patris & matris, an vero ſolum maternum, materiale principium ſit partium in animalibus.

PROBLEMA II.

Herba rorida an in pulmonum affectibus utilis.

PROBLEMA III.

Eſula Adriatica an ſit Turbith antiquorum.

EXERCITATIO QVARTA.

PROBLEMA I.

Quot ſectæ Medicorum.

PROBLEMA II.

Peſtis an nonnumquam ex aſtrorum influentijs oriatur.

PROBLEMA III.

An peſte, vel febre peſtilentiali correptis ſanguis mittendus.

PROBLEMA IV

An ad præſervationem peſtis, motus, ut choreæ &c. conducant.

EXERCITATIO QVINTA.

PROBLEMA I.

An in vulneribus à globis tormentarijs factis eſchara reverà adſit.

PROBLEMA II

An globus ex bombarda vel ſclopeto emiſſus ignitus ſit.

PROBLEMA III.

An ſetaceum frigidum ignito præferendum.

PROBLEMA IV.

An in ſincipite Cauterium faciendum.

PROBLEMA V.

An ſales plantarum à vulgo chymicorum rectè [illegible] combuſtionem

PROBLEMA VI.

Menſtruum in extrahendis vegetabilibus quodnam optimum.

EXERCITATIO SEXTA.

PROBLEMA

An & cur abſq; cibo & po[illegible] homo [illegible] vitam agere queat.

PROBLEMA II.

An cliſteres nutrire poſſint.

PROBLEMA III.

Quod frigeamus à paſtu, an accidat calore externarum partium ad centrum revocato,

PROBLEMA IV.

An in cibis aſſumendis ordo aliquis ſervandus.

EXERCITATIO SEPTIMA.

PROBLEMA I.

Vſus narcoticorum, ut opij &c. an admittendus.

PROBLEMA II.

An opium ſummè frigidum ſit, an verò potius calidum.

PROBLEMA III.

Quamobrem opium ſtuporem, ſomnum, & mortem aliquando inducat.

PROBLEMA IV.

An ob opium, theriaca tamdiu infermentata.

EXERCITATIO OCTAVA.

PROBLEMA I.

An quæ electivè dicuntur purgantia, trahendo hunc vel illum humorem agant, an verò naturam irritando.

PROBLEMA II

Materia turgens quid ſignificet, & qualis ſit.

PROBLEMA III.

Doloris cauſſa proxima & adæquata quænam ſit.

PROBLEMA IV.

An dari poſſit ruptorium indolorificum.

PROBLEMA V.

Roſa Hiericuntina an roſa ſit, an amomum Dioſcoridis, an aſpalathus, an convolvulus, an viola vel violaria, an Erica.

PROBLEMA VI.

Ruſma Turcorum an pyroticum ſit.

EXERCITATIO NONA

PROBLEMA I.

An res non naturales poſſint eſſe morborum cauſæ.

PROBLEMA II.

Vnde proxima morborum differentia petenda.

PROBLEMA III.

Quæ ſit cauſa periodicationis.

PRO-

PROBLEMA IV

Vbi in affectibus oris ventriculi applicanda [illegible] ca.

PROBLEMA V.

Qui fiat, ut quum epar nimis eſt calidum, ventriculus frigeſcat.

PROBLEMA VI.

An ubi dolor, ibi morbus.

PROBLEMA VII.

An ubi pus, ibi ulcus

PROBLEMA VIII.

An pulſum inſtrumentis poſſimus dimetiri & cum præteritorum dierum conferre.

PROBLEMA IX.

Quid ex urina judicare poſſimus

PROBLEMA X

An deſtillatio urinæ ſit teſtis

EXERCITATIO DECIMA ET VLTIMA

PROBLEMA I.

An revulſio ſit attractio

PROBLEMA II

An revulſio etiam confluxis humoribus [illegible] pone.

PROBLEMA III

An revulſio fieri debeat [illegible].

PROBLEMA IV

Cur in revulſione ſervant rectitudinem.

PROBLEMA V

Quomodo ſanguis ex vena ſecta [illegible] reditur

PROBLEMA VI

[illegible] cephal[illegible] ſit habenda [illegible]

PROBLEMA VII.

[illegible] ſit vera loci

EXERCITATIO PRIMA.

Reſpondente

JOHANNE KITTELIO

Manſfeldenſi Cheruſco.

PROBLEMA I.

Corpus neutrum an reverà detur?

Negatur.

Pro Ariſtotele contra Medicos.

LIS *intercedit Galeno & Medicis cum Ariſtotele & Peripateticis, deturne reverà medium aliquod, corpus inter ſanum & ægrum, quod* ὐδέτερον *vocetur ſeu neutrum corpus, ita ut ſit aliquod neq; rectè ſanum, neq; rectè ægrum, ſed medio modo ſe habens.*

Dari corpus neutrum quomodo probent Medici.

Affirmativam tuentur cum Galeno Medici ferè omnes,
quot quidem nobis legere contigit: quia nimirum magna eſt
latitudo inter utrumq; extremum perfectæ ſanitatis & ægri-
tudinis. qualia exempla proferunt primò, *in ijs qui modo*
decidere capiuntur in ægritudines, nondum verò perfectè
ægrotant, vacantq; eorum corpora decidentiæ; *quibus corpo-* 1.
ribus neutris ars prophylactica *ſit neceſſaria, à majore nimirũ*
morbo præſervans. Deinde, *in ijs qui ægri fuêre & nõdũ tamẽ* 2.
perfectè reſtituti, ſed contendentes ad ſanitatis perfectionẽ, quæ
appellãt corpora cõvaleſcentiæ: *in quibus corporibus neutris*
arte Analepticâ, *quæ reficiat, opus ſit.* Tertio, *in ſenibus:* 3.
qui licet ægri non ſint, tamen debiles, & non perfectè ſani.

Ariſtotelis ſententia.

E contra *Ariſtoteles Peripateticorum Coryphæus in Organo de poſtprædicamentis verba faciens & contrarijs immediatis, inquit: ſanum & ægrum in animali eſſe contraria immediata. Cujus ſententiam tuentur Peripatetici, & nos quoq; quia veritati conſona eſt, defendemus & rationibus muniemus: non verò quia Peripatetica eſt, aut quia in Enchiridio noſtro Logico eam propugnavimus. Nunquam etenim auto-*

ritatem vel Hippocratis vel Platonis, Ariſtotelis aut Galeni vel cuiuſvis etiam doctiſſimi ita æſtimamus, ut non veritatem ſemper anteponendam exiſtimemus.

Et quamvis conciliari forte poſſint Ariſtotelici cum Medicis, ſi Ariſtotelem accurate & philoſophico ſermone loqui diceremus; Medicos vero cum Galeno laxâ dictionis licentiâ, vulgariter & populariter, non vero ἀκριβῶς Philoſophicâ, cum uſum magis in curatione morborum reſpiciant, quam ſubtilitatem ſcrupuloſam: tamen quia non deſunt Medici etiam eruditi, qui hoc negant, & contendunt abſq; ulla illatâ ratione Ariſtotelem loqui populariter, Galenum verò accuratè; probabimus nos, propriè & accuratè loquendo, nullum dari poſſe corpus neutrum vel medium, quod non aut ſanum ſit aut ægrum, licet magis aut minus.

Magis autem & minus varietatem ſpeciei non moliuntur.

1 Ita arguimus: Corpus quod neutrum vocant, aut habet aliquid ægritudinis, aut nihil. Inter Ens enim & non Ens, ſeu contradicentia non datur medium. Si corpus nihil habet ægritudinis, utiq; ſanum eſſe fatebuntur omnes. Si aliquid morboſæ conſtitutionis tenet, certè ægrum erit corpus: etiamſi aliud reperiatur corpus, quod magis vel minus, quam hoc, ſit ægrum. Ad ægritudinis enim vel malæ valetudinis conſtitutionem ſufficit quæcunq; [illegible]. Et qui quamcunq; partem vel actionem læſam habet, æger propriè & Philoſophicè dicendus, licet vulgus ægros vix appellitet, niſi lecto affixos & jam ad Charontis Cymbam properantes. At ſanus propriè dicitur & ſecundum ipſius Galeni doctrinam, qui promtus eſt ad omnes operationes perficiendas, ob juſtam ſimilarium partium temperiem, diſſimilarium bonam conformationem, omniumq; unionem continuam vel contiguam: atq; hæc omnia ob humorum & ſpirituum probam conſtitutionem.

ger quis
cendus.

num quis
andus.

2 *Quemadmodum inter rectam & curvam non ideo datur medium, quia magna eſt latitudo. Vnum enim altero eſt incurvius: Et linea curva quæ ad punctum exorbitans etiam eſt curva dicenda, ſicut illa quæ curviſſima, licet minus: Sic etiam inter ſanum & ægrum non datur medium, quia aliquis ſanus videri poteſt & parum æger tamen eſt, aut ſi quis modicum morboſæ conſtitutionis habet, ut ſanus tamen videatur. Non enim quid videatur, ſed quid revera ſit, inveſtigamus.* 2.

3. *Corpus neutrum aut eſt convaleſcentia, aut decidentia, aut ſenile, ut volunt Medici. At nullum horum propriè & reverà eſſe neutrum patebit modo ex iis, quæ ad Medicorum argumenta adducta reſpondebimus*

Ad argumenta Medicorum Reſpondetur.

Itaq; *ad I. Quod corpus decidentiæ vel lapſurum in morbos habeant pro neutro, ita refellimus: Hoc decidentiæ corpus aut eſt ante initium morbi, aut in initio. Si ante initium: utiq; adhuc ſanum cum nondum morbus inceperit. Si in initio: ægrum eſt, licet minus quam poſtea futurum, & opem Medici per artem prophylacticam requirit, ut à morbo majori aliàs ſecuturo præſervari poſſit. Et quid aliud eſt declinatio præter naturam, quàm morbus, vel morbi incrementum?* 1.

Ad *II. De corpore convaleſcentiæ, quod itidem pro corpore neutro habent, ſimiliter arguimus, neutrum non eſſe. Eſt enim corpus convaleſcens aut in fine morbi, aut poſt finem. Si in fine, adhuc ægret; licet minùs quàm ante & opem Medici requirit per artem analepticam ut corpus morbo majori vexatum reficiatur & viribus reſtituatur utq; reliquiæ morbi adhuc inhærentes eradicentur. Si poſt finem corpus habebis ſanum, quia deſiit morbus.* 2.

Ad *III. Quod ajunt ſenum corpora ferè ſemper indigere Medico: & objicere etiam poſſent, omnes ferme homines ita* 3.

futuros ægros cum pauci reperiantur, qui non vitium aliquod morbidum ſentiant. Reſpondemus verum eſſe, paucos reperiri revera ſanos, præſertim inter ſenes, quibus ſenectus ipſa morbus eſt. Atq; hoc promeremur delictis Cottidianis, quorum ſtipendia ſunt morbus & mors.

ncluſio. Proprie *ergo, accuratè, & Philoſophicè loquendo corpus animalis aut ſanum eſt aut ægrum, nullum medium, quod neutrum dici debet. Latâ tamen loquendi ratione & in uſu Medico quo minùs corporis neutri vocem retineamus nihil prohibet. nam ſæpe cum vulgo loquendum, cum ſapientioribus verò ſemper ſentiendum.*

PROBLEMA II.

Mulier an aberratio ſit naturæ & per Accidens generetur, ceu vult Ariſtoteles?

Neutiquam.

S*Exus muliebris nimium à quibusdam contemnitur, dum ex Ariſtotele probare conantur, mulierem naturæ eſſe monſtrum; imo aliqui eo dementiæ & puerilis ſtultitiæ progreſſi ſunt; ut ſeriò negaverint fœminam eſſe hominem, ſcriptis etiam hac de re editis ſatis futilibus. Quibus opinionibus revera monſtroſis opponunt mulieres Chriſtū hominis eſſe diciq; filium; fuiſſe vero Mariæ ſecundum naturam humanam filium. Imò opinionum harum autores monſtra nuncupent, ſiquidem à monſtris nati ſunt ijs ita volentibus: neq; enim ſimile niſi ſimile generat. Sed qui cum his diſputationem prolixam inſtitueret, in nugis puerilibus inutiliter tempus & chartam collocaret.*

Contra

Sententia Ariſtotelis de Mulieribus.

Contra Ariſtotelē autem hoc loco pro mulieribus diſputandū fuerit: quas vult eſſe aberrationes naturæ, & per Accidens generari, ac ſi natura ſemper intenderet generationē maris per ſe tanquam ejus quod perfectum eſt fæmina verò fieret, quando natura impedita non potuit marem gignere. Vnde nonnulli Peripatetici fæminam naturæ monſtrum, marem orbatum, mutilum, occaſionatum, acceſſorium &c. vocitare non erubeſcūt: nec diſſentit Galenus lib 14. de uſu partium Cap. 6 & 7.

Fæminam eſſe monſtrum, quomodo probari poſſit

Poſſunt vero harum opinionum monſtroſi autores hiſce rationibus ſeſe communire.

I. Obſervatum eſt fæminas ſæpe progreſſu temporis mares fieri, quando nimirum calor fortior factus organa generationis foras protruſit. Argumento eſt, antea imperfectas fuiſſe, jam vero perfectiores. 1.

II. Fæminæ frigidiores ſunt viris, humidioris & mollioris naturæ, minùs validæ, prudentiæ & ſapientiæ incapaciores quæ omnia indicant fæminas reſpectu virorum monſtra dici poſſe, licet fortè abſolutè monſtra non dicantur, ut nonnulli excuſant. 2.

III. Alij acrius urgent marem & fæminam ſpecie differre, ideoq́ fæminā nō eſſe hominem, ſi mas homo eſt. 3.

Deciſio quorundā.

Quidam verò Recentior Ariſtotelem tueri annitens varias elabendi rimas quærit, & vult quoad gradum perfectionis naturæ, naturam potius intendere marem quam fæminam, ſed quoad ſcopum univerſalitatis, vel quoad naturam univerſalem, intendere non tantum marem ſed etiam fæminam. Paulo vero poſt apertè ſibi contradicit, inquiens: naturam univerſalem intendere perfectum quid & abſolutum, particularem verò naturam intendere diverſitatem temperamentorum & partium in Individuis humanis.

Contradictio.

Nos è contra ſtatuimus non modo fæminas non eſſe monſtra, non per Accidens generari ſed putamus inſuper naturam intendere generationem plurium fœminarum quam virorum. Id verò quod ut plurimum fit, non per Accidens ſed per ſe eſt. Quam ſententiam noſtram ita probamus.

lures ge- rari fœ- inas ram vi- s, proba- r.

1. I. Experientia ſi conſulatur quæ rerum Magiſtra omnium eſt, utiq; apparebit in animalium variis generibus plures naſci fœminas quam viros. In humano genere ſemper plures fœminas in lucem edi teſtantur Hiſtorici, & illi qui quotannis numerum naſcentium utriuſq; ſexus hominum annotant. Gallinas adſpice, cum pullos habent utiq; ad plurimum majorem famellarum numerum reperies. Ita & in alys.

2. II. Magis ſollicita debebat eſſe natura de fœminarum generatione, quia breviores vitæ ſunt quam viri. Itaq; plures generari debuere, quam maſculi.

3. III. Mulieres non tanto tempore operam dare poſſunt liberis ac viri. Illæ enim ad annum ſaltem quinquageſimum; hi ad ſeptuageſimum imò ad octuageſimum prolificare poſſunt. Ideo famellarum major numerus magis neceſſarius.

4. IV. Multis fœminis unus vir ſufficit, ſunt enim tempore geſtationis fœtus inutiles famellæ, & interim mas adhuc ſuum officium facere poteſt, aliisq; proſpicere. Videmus ita toti gregi vaccarum unum aut alterum taurum ſufficere. Sic unum aut alterum equum, vervecem, caprum, gallum, anſerem &c. multis famellis. Idem & in humano genere naturaliter fieri poſſet, ni prohiberet lex divina, polygamiam non concedens.

5. V. Siniſtris genitalibus vena major eſt, teſtisq; turgidior & plenior. Atqui Hippocrati Galeno, & autoribus nonnullis alys fœminæ generantur à ſiniſtris, mares à dextris. Vnde dexter teſticulus Hippocrati ἀρρενογόνος vel marem generans dicitur, ſiniſter θηλυγόνος, fœminas procreans. Nec abſque

omni fortaſſe fundamine. Putatur enim dexter Teſticulus calidior eſſe, & ſemen magis continere percoctum, quia ſanguinem & ſpiritum puriorem & calidiorem ex vaſis magnis, venâ cavâ & Arteriâ magnâ recipit. Siniſter frigidior, & ſemen continere ſeroſius & imbecillius, quia ut plurimum ab emulgente venâ materia defertur.

Cur dexter teſticulus marem generet.

Quibus ita comprobatis, perſpicuum eſſe cuivis poteſt, quod mulier non ſit παρέκβασις aberratio, non ἀναπηρία oblæſio quædam ceu vult Philoſophus lib. 4 de gen. animal. cap. 3. Nullo verò modo monſtrum, ſive abſolutè dicas ſive reſpectivè.

Concluſio.

Feminam non poſſe dici monſtrum probatur.

Nam

I. *Quod ut plurimum generatur & per ſe, non eſt monſtrum vel aberratio.* 1.

Mulier ut plurimum generatur & ſæpius quam mas, ut hactenus oſtenſum.

Ergo.

Major ex ipſo Philoſopho manifeſta eſt, qui monſtra rarò fieri & extraordinariè, docet rectiſſime lib. 2. Phyſic. t. 79. & lib. 4 de gen. animal. cap 5.

II. *Nullum monſtrum perfectius eſſe poteſt eo quod ſecundùm naturam eſt.* 2.

At aliquæ fæminæ perfectiores ſunt iis qui ſecundum naturam ſunt ut viris.

Ergo aliquæ fæminæ non ſunt monſtra. Et ſi aliquæ, cur non omnes?

Major manifeſta eſt.

Minor vel ex Ariſtotele lib. 9. de gen. animal. cap. 1. probari poteſt. In genere canum Laconicæ fæminæ ſunt ſagaciores viris. Panthera & Urſa maribus ſunt animoſiores.

Addimus nos nonnullas fæminas etiam in humano genere quibusdam maribus eſſe calidiores.

Aliquæ fæminæ perfectiores ſunt Viris.

III Quod

3. *III. Quod degenerare poteſt in monſtrum, illud jam monſtrum non eſt, alioquin non degeneraret.*

At Sexus femineus degenerare poteſt in monſtrum, uti notum eſt.

Ergo

IV. Si mas & fæmina ſpecie non differunt, utiq; fæmina non magis quam mas monſtrum erit.

Sed verum primum, verum ergo & ſecundum.

Minor ex ſequenti problemate lucem mutuabitur.

V. Sine quo perfecta non fit animalis generatio, illud monſtrum non eſt.

Sine muliere non fit perfecta generatio. Ergo.

Major liquet. Nam ex fine rerum naturalium perfectio petenda.

Ad argumenta contraria reſpondetur. *Conſequens jam eſt, ut ad argumenta Antagoniſtarum reſpondeamus.*

1. *Ad I. quo dicebatur fæminas aliquando in mares mutari non equidem inficiamur. Neq; pro fabulis habendum, uti multis viſum eſt. Empedocles de ſe loquitur cum ait:*

Fæminas aliquando mares fieri. *Et puer ipſe fui nec non quandoq; puella.*

Plinius exempla aliquot habet, & nonnulla à ſe viſa Lib. 7. natur. hiſtor. cap. 4. Levius etiam exempla citat. Albertus, D. Auguſtinus, (qui ex gentilium ſcriptis commemorat, & mulieres in viros, & gallinas in maſculinum ſexum converſas) Gellius, Sabellicus, Alexandrinus, Luſitanus, Mantuus, Donatus, Antonius Torquemada, Montanus, 1. experim. c. 21. & alij. Ipſa die nuptiarum quandam virginem ſponſam prodeuntibus genitalibus in virum mutatam fuiſſe prodiderunt aliqui Hiſtorici, & Romæ idem aliquando eveniſſe memorat Volaterranus. Quaſdam mulieres etiam notum eſt, poſtquam diu & per annos multos in matrimonio

vix

vixerunt, in mares mutatas, ut exempla habet Iov. Pontanus, & alij. Imò aliquas etiam poſtquam liberos pepererunt, viros factas eſſe idem Pontanus exemplis comprobat. Paræus libro 24. cap. 5. inter alia exempla hæc habet: fuiſſe quandam nomine Iohannem ad annum 14. poſtea vero ipſi forte ancillæ accubanti & in lecto laſcivienti prorupiſſe virilia. & deinde Iohannem vocatum Ita & Fulgoſius de Salernitani cujusdam civis filiabus duabus natu majoribus ad annum 15. quæ Carola & Franciſca appellabantur; Poſtea vero Carolus & Franciſcus. Plura alia exempla licet ſuppetant, haud opus eſt adducere.

Mares fieri aliquando fæminas.

Sed aggerimus nos rurſum exempla haberi etiam ex maribus fæminas factas. quid ergo valebit adverſariorum concluſio? Refert Auſonius Beneventi puerum quendam repente factum virginem his verbis:

> Nec ſatis antiquum, quod Campano in Benevento,
> Vnus Epheborum virgo repente fuit.

Et ante paucos annos, ut habent publicæ hiſtoriæ, & fide dignorum hominum comprobationes, in Vngaria miles quidam factus eſt in caſtris puerpera, prælióq; præpater fuit Illuſtris Comes Mansfeldicus Dux exercitus Germanici generalis.

Atq; dum ajunt fortiorem calorem cauſam eſſe in viris, quod organa generationis protruſa ſint, quid reſpondebunt ad hoc quod antea adduximus, fæminas aliquas viris calidiores eſſe nonnullis, ſicciores, & ad actiones promptiores? Cur in iis non protruſit natura membra intus abdita? Cur non in fæmellis rapacium animalium?

2. Ad II. illa *omnia non arguunt fæminam eſſe oblæſionem vel monſtrum, nam diverſitas talis in ipſis etiam viris deprehenditur.*

Sed dices reſpectivè, in comparatione ad marem tanquam perfectiorem ita dici poteſt. Reſpondeo I. Ita omnia monſtra vocaveris in reſpectu ad ea quæ perfectiorem aliquem gradum habent. II. In generibus rapacium animalium femellas maribus potentiores eſſe, fortiores ad quærenda alimenta & inſidias eligendas promtiores, ſciunt Venatores, ut nihil jam dicam de Cardani opinione, qui mulieres viris calidiores eſſe voluit. Nihil item de Ariſtotele, qui calidiora animalia & magis prona in Venerem aſſerit ea quibus teſtes intus latent.

3. *Ad III. reſpondetur problemate ſequenti.*

PROBLEMA

III.

An mas & fæmina ſpecie differant?

N.

Sexum Maſculinum & fœmineum ſpecie non differre rectè ſtatuit Ariſtot. lib. 10 Metaph. cap. 9. & lib. 1 de gen. animal. cap. 23. ubi ait: quanquam diverſa ſunt animalia mas & fæmina, tamen ſpecie idem ſunt. Verbi gratiâ homo utrumq;

nalis in- r Sexum umq; ſit fer.ntia *Quomodo vero differant exponit idem Philoſophus lib 12. Metaph. c. 3. maſculinum & fœmininum eſſe proprias affectiones vel potius modos, ortas ex diverſâ partium diſpoſitione & conformatione. adde & ſecundum alios, Temperamento. Atq; hæc Accidentalis tantum eſt differentia, non ſpecifica, cum non ſumatur à forma ſive anima rationali, ſed tantum à diverſa partium corporis diſpoſitione. Alij inquiunt eſſe diverſos naturæ gradus. & maſculinum quidem eſſe gradum naturæ intenſum; fœmininum, remiſſum.*

In

Sexum itaque non eſſe ſpecificam differentiam ita probatur

Marem & fœminam ſpecie non differre probatur,

1.

I Species in ſpeciem non tranſit.

At aliquando ex fæmina fit mas, & è contra mas ex fæmina

Ergo maſculinum & fæmininum ſpecie non differunt, ſed tantum diverſi ſunt modi & gradus.

Minor fit evidens ex exemplis problemate præcedenti propoſitis

2

II Duæ diverſæ ſpecies in unum ſimul non concurrunt.

At ſexus uterq; in uno animali ſimul eſſe poteſt. Ergo.

Sexus uterque in uno animali.

Minor ita liquet Leporibus uterq; eſt ſexus, ut qui modo ſe pro maribus geſſerant in congreſſu ſtatim etiam ſe pro fæminis oſtendant & è contra. Quod non tantum autores probatæ fidei teſtantur, ſed Venatores ipſi, quibus fidem hac parte derogare non poſſumus. Idem affirmant de Hyæna Plinius lib 8 cap 30 Oppianus lib. 3. Venat & Ovid. lib. 15. Metamorphoſ. inquiens.

—— quæ modò fæmina tergo
Paſſa marem eſt, nunc eſſe marem miramur hyænã

III. Quidquid non reperitur in omnibus animalibus, illud eſſentiales animalis differentias conſtituere non poteſt.

Sexus non reperitur in omnibus animalibus. Ergo.

Minor innoteſcit ex Philoſopho lib 2 de generatione animal 7 cap.4. & lib 4. de hiſtor animal cap. 17.

PROBLEMA
IV

An cantus & Muſica ad curã morborum, aliquid faciant?

Affirm:

In curatione morborum cantus certè veteres tanti fecêre ut, curatas aliquando inde aſſeruerint Iſchiadicos, Lienoſos, Quartanarios, Calices, Phreneticos & alios. Tanta vis muſica eſt, ut hominem quaſi extra ſe rapiat & in priſtinum ſtatum reducat. Tritum eſt illud. Muſicam & vinum lætificant cor hominis. Quemadmodum ergo vinum cor corroborando & lætificando hoc efficit, ut badem alacrius aſſurgant, ut cum hoſte morbo videlicet decertent: Ita nonnunquam fieri poteſt ut Muſicâ cor & vires erigantur, & quaſi ſuſtententur ad expugnandum adverſarium.

igni
orbi ſolâ
uſicâ
rantur.

Sed mirum magis hoc eſt, morbos aliquos eſſe qui ſolùm Muſicâ extirpantur, nec remedijs aliis facilè, quod quidem adhuc cognitum. Eſt enim Phalangij genus quoddam in Apulia partibus à Tarento Tarantulâ dictum, cujus morſu quam veſpæ ictu acerbiore homines, ut meſſores vexati perpetuo canunt, illacrymant, delirant, in primis verò omnes ſaltant, nec aliter ſanitati reſtituuntur, quam adhibitis Muſicis modulis animum delinientibus. Hinc ex animalibus hiſce pulvis ritè factus & uſurpatus hominem perpetua quaſi ſaltare facit. Quâ de re videatur in Magia naturali lib. 2. celeberrimus vir Iohannes Baptiſta de Porta Neapolitanus, fautor & amicus noſter colendiſſimus.

altus Viti
ud.

Huic affectus ſimilis videtur iſte, quem ſaltum S. Viti, quia hujus invocatione ſe liberari putant, appellant: in qua homines perpetuò per ſeptimanas etiam aliquot noctu & interdiu choreas ducunt, donec viribus proſtratis, & attritis pedibus ad ſe redeunt, adeo tum imbecilles ut vix reſici queant. Ibi tamen an videtur adeſſe convulſio, quos motus ciens, uti Arabes putarunt; ſed mens alienata.

EXERCITATIO SECVNDA

Reſpondente

NICOLAO COLCHIO
Stendalio Marchico,

PROBLEMA I.

An rectè faciant ditiores matronæ, dum infantulos ſuos alijs Nutricibus lactantibus committunt?

RECTISSIME.

NON defuturos animi oculis præſagimus fore, qui impenſè novitati nos addictas calumniabuntur, nimiumq́; nos veterum placita & decreta contemnere præſertim cum non tantùm in hoc, verum etiam ſequentibus varijs problematibus à ſententia communi ferè omnium recedamus. Quibus opponimus hac, veritate nihil eſſe antiquius quam qui ſectatur ſpretis hominum, qui falli & fallere nati ſunt autoritatibus, veræ antiquitatis, minimè vero novitatis ſtudioſus eſt. Quia vero in regionibus politioribus ferè omnibus in more admodum poſitum uxoribus ſplendidioris fortunæ, regum, principum, nobilium & aliarum, infantem non nutrire proprio lacte, ſed nutricis alicujus bonæ uberibus committere; Quæſtionem hanc in utramq́; partem ventilabimus. An Matres lactare debeant proprios infantulos in vero nutricibus rectè adhibeant. Et tandem concludemus illud quod nullus Autor luculentius vel ſtatuit vel rationibus comprobavit; Rectius nimirum facere matronas illas, quæ nutricum alienarum lacte prolem ali volunt.

tres
oprios
la-
roba
ur

Communis opinio, matres propriis debere ubera præbere infantibus, acriter propugnatur à Favorino apud Agellium, Chriſtophoro Vega, Plutarcho, aliisq; non Philoſophis modò, ſed præſertim Theologis: Atq; argumentis ducuntur ſequentibus. Quibus ordine reſponſiones ſubjicere libet.

I. Bruta proprios fœtús lactant, Ergo multò magis Homines id facere tenentur, niſi brutisq; immaniores eſſe velint.

Refutatio primæ rationis

Reſpondetur 1. Non ideò ſunt immaniores. Bruta enim naturæ inſtinctu ita nutriunt, quia intellectu carent, ut ſibi invicem nutriendam prolem concedere haut queant. In hominibus unus alteri auxiliari poteſt & debet, ſecus quam in brutis fit. 2. Bruta meritò lactant fœtum quem non tanto cum dolore excluſêre, ut in humano genere fœminæ. Nam rectè Ariſtoteles dixit, inter animalia cuncta unum hominem habere partum maximè laborioſum, tum ob vitam molliorem & ſedentariam; tum quod hominis caput majus, quà primo in lucem editur. Tantis igitur doloribus ereptam miſeram puerperam, & jam nonnihil laxantem rurſum moleſtiis ſuctionis exponere immane videretur, & brutis optandum.

Cur homo habeat partum in omnibus laborioſiſſimum.

II. Arg. Lac in uberibus matris hæreditas eſt infantis, cùm eidem ſit ſanguis, quem in utero hauſit, jam ſaltem dealbatus. Hanc ergo hæreditatem, cùm adhuc vivit, ei demere injuria eſt.

Reſpond: 1. Adſuevit ſanguini; jam lac capiet: quod ſive matris ſive alterius nutricis ſit, lac tamen eſt: quemadmodum vitulum hoc vel illo lacte vaccino alere perinde fuerit. 2. Lac Matris hæreditarium eſſe largimur At licet hæreditas nobis cara, tamen ſi quis det melius quid, commodius, pretioſius, commutamus.

Refutatio ſecundæ rationis.

III. Aliàs fruſtra Natura lac matri dediſſet.

III.

Sed Reſponſio in promtu eſt, naturam pro neceſſitate dediſſe, ut nihil deeſſet pauperibus in ſolitudine parentibus, aut aliàs ratione nutriendi aliâ deſtitutis, ut brutis.

Refutatio tertiæ rationis.

IV. Objicit Favorinus apud Agellium: Compertum eſſe, ſi ovium lacte hædi, caprarum agni alantur. In his gigni lanam duriorem, in illis pilum teneriorem. Et canes lacte felium nutritos inquiunt perinde mores capere atq; feles. Sic qui Romulus & Remus lupæ uberibus aliti, dicuntur Romani facti poſtea, quaſi lupi rapaces. Et Iuſtinus autor eſt, quendam cervæ uberibus enutritum tanta pedum pernicitate fuiſſe, ut cervis ipſis non cederet.

IV.

Reſpondetur 1. In his omnibus exemplis diverſæ ſemper adducuntur ſpecies, ex quibus lac petitum. At nolumus nos humanum partum vel canis lacte alendum, vel aſina, vel cerva &c. ſed humano. 2. Si vera exempla ſunt allata; proderit lac lupinum pro futuris militibus ſtrenuis, cervinum pro curſoribus futuris, tabellariis, ambactis, & omnis generis miniſtris. Sed fides ſit penes Hiſtoricos. Scribit Galenus de agricola quodam qui centum annos vixerit ſolo lacte. Pone fuiſſe vaccinum: Si vera ſunt exempla Hiſtoricorum allata, mirum eſt colonum illum non in vaccam vel taurum mutatum fuiſſe.

Refutatio

V. Nutrices ut plurimum meretrices ſunt; Quarum mores & animus infantibus cum lacte inſtillantur.

Refutatio.

Reſpondetur 1. Eligatur honeſta & pia. Hæc ſi haberi non poteſt ſaltem quæ ex humana fragilitate lapſa non perſeveravit. 2 Non adeò, uti putant, multum ad ingenium formandum facit nutrimentum, quod naturali facultati ſuccurrit; non immediate animali, multo minus rationali animæ facultatibus. Hinc rectè Scaliger exercitatione 212. Nempe lectiſſimarum nutricum alumnos animo fere multos agnovimus, eosq; parentibus partim bonis partim malis. Ad ingenium ergo & mores plus faciunt ſydera natalitia, horoſcopi, progenitores, ſitus & natura loci, bona corporis temperies, educatio &c. Quare fruſtra Tiberii bibacitatem, & Caligulæ crudelitatem nutricibus imputare Autores videntur.

Scaliger.

Ad ingenium quæ faciunt.

VI. Nutrices non tantâ ſedulitate alunt infantes non proprios, quia mercede conductæ.

Refutatio.

Reſpondetur. Accedat materna etiam cura & inſpectio continua.

VII

VII. Lac abjiciunt, Si matres proprias infantes nõ lactant, fruſtrà ſunt in mammæ. Atq; ideo geminæ datæ, ut gemellos lactare queant. Reſpondetur 1. Datæ ſunt mammæ, ut lac pro neceſſitate ſubminiſtrarent, neq; opus eſt, ut ad alendum ſemper proprium fœtum adſint. 2. Non ob gemellos datæ ſunt bina ubera, ſed ratio communis eſt geminationis alterarum partium: Aliàquin quid dicendum, quando ternos, quaternos, eduntur fœtus. Dices rarum eſſe. At rarum eſt gemellos naſci, ſi cum iis quæ communiter unum edunt fœtum, mulieri-

Refutatio.

An ob gemellos bina data ubera.

bus fiat comparatio earum quæ geminos procreant. Atq; hactenus adverſariorum objectiones præcipuæ omnes, & in medium allatæ ſunt, & e medio ſublatæ.

Noſtra vero opinio quæ a vicarys ſtat nutricibus, ſequentibus ſtabiliter rationibus.

Matres n
debere la
ctare pro
prios inf
tes Opin
noſtra,pr
batur.

1.

Lac ſero
ſum eſt
quod cita
poſt partu
emulgetu

1. *Primis diebus lac eſt aquoſius & tenuius. Quia humor nondum adſuetus ad mammas affluere neq; mammæ etiam in elaboratione lactis adhuc ſatis exercitatæ ſunt donec frequentiori puelli attractu ſpiritus & humores magis ad ubera attrahantur. Si ergò primis diebus præſtat infantulum uberibus nutriri vicariæ nutricis, quæ lac fundit magis pingue minusq; ſeroſum & aquoſum (quod idem & in animalibus uſu venit, ut quo longiori temporis tractu poſt partum lac mulgeatur, eò plus butyroſæ ſubſtantiæ & pinguedinis, minus vero aquoſæ obtineat) uſq; continuatio laudanda, Nè ex mutatione detrimenti aliquid ſoboles ſentiat. At ſi metuis ne ex nutricis moribus aliquid imbibat: ſerò nimis amoves. Nam primis diebus retrahere, uti dictum, non conducit, ſi vero poſtea retrahis; tamen*

Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem
teſta diu. ———

II.

2 *Labes per contagium neceſſe eſt accedat primis diebus, ex lochiis impuriſſimis & ferme venenatis, novimeſtri ſpatio detentis, unde non mirum eſt, infantulos ſæpe morboſos nimium fieri, & brevis vitæ: quod non ita facilè fieret, ſi infantes ſtatim bonæ & benè habitæ nutrici admoverentur.*

III.

3. *A partu puerpera ut plurimum infirmior eſt & ægrior, ob pœnam divinam in Eva inchoatam ut cum dolore & labore eniteretur. Statim ergò puerpera uberibus infantulum admovere, eſſet non modo matrem denuo nimiumq; cruciare, verum etiam infantem morbis & mortis periculis exponere. Nam qualis ſanguis, videlicet in morbidis morbidus, talis lac, quod ex eo generatur.*

IV. *4 Si ſana ſunt ſtatim à puerperio, tamen adhuc immane eſt eas doloribus ereptas mox aliis rurſum ſubjicere moleſtijs.*

V. *5. Imo brevi à partu iam tempore conjugalis amoris delitias regustare cupit conjunx, vel alteruter, vel uterq;. Et rectè quidem ad implendum illud: Creſcite, & multiplicamini. Aut itaq; conjuges hoc officium mutuum ſibi invicem denegabunt, & interim in tentationes & peccata ruent neceſſe fuerit, vel ſaltem corporis morbos: aut ſi amorem priſtinum exercent; infans lactari nec poteſt nec debet a matre, cum ex viri commercio lac corrumpi nemo neſciat. Atq; tum ſi antea mater infantulum ipſa nutrijt, jam tamen nutricibus committere cogitur. Quod ſi jam dudum factitaſſet & à principio; longè Hercule rectius, evitandæ mutationis cauſâ, cui infantes tenellos & impatientes exponi haut convenit. Hinc contrariæ etiam ſententiæ propugnatores concedunt nutrices, quando matres aut ægritudo aut conceptus impedit.*

VI. Dilemma *6. Mater ad lactationem admittenda aut ſana eſt aut ægra. Si ſana: aut excuſari poteſt ab impedimento legitimo, cõceptus, vel alio, & tum nutrice opus eſt: aut non excuſari poteſt legitime, ob mollem ignaviam, novercalem immanitatem, delicatam ſuperbiam, luxurioſam vitam, aliudve vitium: & neque tum admittenda ad lactationem mater, ne infans materna illa vitia (quæ imbibi cum lacte nutricum aſſerunt Adverſarij) hauriat. Ergo planè non admittenda eſt, ut lac præbeat mater; ſed nutrix aliqua vicaria.*

VII. *7. Probamus exemplis infinitis in orbe Chriſtiano Regum, principum & Heroum qui ſæpius vicarium lac ſugunt quàm maternum: Et tamen æque feliciter & benè res geritur imò ſi cum lacte mores imbibũtur, præſtat nutricis in Heroibus lac, quando matres luxui, mollitiæ ſuperbiæ &c. ſunt deditæ:*

oncluſio. *Hiſce itaq; conſtitutis, alienæ nimirum obſtetricis lac ma*

terna

terno præferendum, ſciendum inſuper non ſtatuere nos promiſcuam nutricum multitudinem admittendam. Nam nutrix eligenda eſt non quævis, ſed monente plutarcho, proba & honeſta, moribus verecunda, hilaris, placida, ſobria, caſta, nullum agnoſcens viri commercium, legitimum vel illegitimum, ſermone expedito & blanda, non garrula, corporis ſanitate optima & inculpata; quæque lac præbeat ſubſtantia mediocris craſſitie & tenuitate, omni ex parte æquale, calore candidum, ſapore dulce, odore gratum nec fœtidum. Abſit ergò ſtatuamus quamcunque eligendam, quæ in re nimium peccant hodie quamplures matronæ. Tales nutrices bonas, quò animam quà corpus ferunt fuiſſe Lacænas, quarum operâ etiam exteri ſunt uſi, teſte plutarcho.

Non quævis nutrix eligenda.
Cautio.
Bonæ nutricis requiſita.

PROBLEMA
II.
An SEMEN & SANGVIS ſint principia materialia partium humani corporis, an ſolus ſanguis, an verò ſolum ſemen?

Poſtremum adſerimus.

Ad conſervationem ſpeciei à viventibus omnibus materia aliqua promanare debuit, ex qua ſimile generaretur aliquod. Non enim ſicut ex veteri cicada, aut ex phœnice novum alium naſci perhibent, ita ex planta intereunte, tota nova alia corporali progignitur (niſi ſub ſpirituali aliqua ſpecie) nec animal ſimile ex priori, modo quocunque pereunte, ordinario naturæ curſu exſurgit. ſed viventia inquam materiam aliquam relinquunt, ex qua ſimile ſibi generant, adeoque quodammodo immortalitatem nõ numero, ſed ſpecie, quæ ſemper eſt, & æternò, deſiderata in poſteris ſe conſpiciendo præbent. Hæc materia in humano genere anxiè à Philoſophis & Medicis inquiritur.

Et

De materia partium corporis Opinio 1.

Et prima quidem opinio communis eorum eſt qui accuratiores eſſe videriq; volunt; eſſe nimirum partium corporis noſtri duo materialia principia Semen & Sanguinem, Gal. lib. 2. de natur. fac. c. 3. lib. 1. de ſanit. tuend. initio, & lib. 1. de ſemine c. 11. Ita tamen ut in illo ſit principium materiale pauciſſimum, in hoc plurimum; rurſum in illo effectivum potentiſſimum, in hoc imbecillimum.

Semen & Sanguinem eſſe principia materialia, aliorum ſententia

Sententia hæc communis communiter ſequentibus ſtabilitur munimentis. Quia aliæ ſunt partes ſpermaticæ ſive ſeminis ortum ſuum acceptum referentes; aliæ verò Hæmaticæ vel carnoſæ, ex ſanguine natæ, Gal. lib. 1. de ſem. c. 11. lib. de conſtitut. artis 6. in arte medica, lib. 1. de tuend. ſanitate. & Avicenna lib. 1. fen. 1. doct. 5. lib. 1. Aliæ cùm non reperiantur in corpore animalis partes viventes, utiq; hæc duo principia materialia partium corporis agnoſcenda ſunt, nec plura nec pauciora.

Partes quotuplices

Partes ſpermaticæ quæ,

Seminales partes eæq; ſimilares, quas recenſent accuratiores ſcriptores, ſunt os, cartilago, ligamentum, membrana, fibra, nervus, arteria, vena. Quanquam tres ad ſenſum ſolummodo ſimilares ſint, cum conſtent ex tunicis, fibris, medulla &c.

Partes hæmaticæ quæ & quotuplices

Partes hæmaticæ ſub carnis nomine comprehenduntur, ejuſq; quadruplicis muſculoſæ, viſceroſæ, membranoſæ, glanduloſæ. Qua de re nos alibi fuſius & diligentius agere decrevimus. Cutem verò exactè mediam naturam obtinere ajunt inter ſpermaticas & hæmaticas eo quod exactum ob ſenſum & à natura in uſum animalis deſtinatum non plus ex ſemine, quàm ex ſanguine, nec ex hoc plus quàm ex illo impetrare potuerit ut ita exquiſitè in neutram partem magis inclinans de partibus utriuſq; generis, tam ſeminalibus, quam carnoſis judicium ferret. Partes ergo ſpermaticæ ex recepta plurimo-

Cutis cur media inter ſpermaticas & carnoſas *rum & Philoſophorum & Medicorum opinio, [illegible] frigidæ ſiccæ, duræ, albæ, exſangues. Sanguineæ [illegible], molles, rubræ & carnoſæ.*

[illegible]ſpermaticæ partes S[illegible] gna[illegible]

Opinio II.

Secunda opinio eſt Ariſtotelis; qui lib. 1. de gen: anim. cap. 20 lib. 3. de part. anim. c. 5. & alibi materiam animalium ſanguine præditorum ſtatuit ſolum ſanguinem maternum ſeu menſtruale. Semen verò fœminæ non admittit in generationem, licet non ignoraverit, humorem in vaſis fœminarum inveniri ſolitum, quiq; in actu venereo cum voluptate ijs effunditur; namq; ejus expreſſis verbis aliquoties mentionem injicit: ſed rationem potius humoris alicujus inutilis excrementitijq; habere putat, non ſeminis. Ita enim lib. 1. de gener. anim. c. 20. [illegible] ait: quod autem ſemen conferri à fœmina per coitum nonnulli exiſtimant, propterea quod interdum ſimili voluptate afficiatur ut mas, ſimulq; aliquid humoris ſecernat: id non humor ſeminalis eſt, ſed loci proprius. Vteri enim excretio eſt, quæ alijs evenit, alijs non &c. Interim, quin alijs in locis habeat, non ignoramus. Semen verò paternum in rationem materiæ non admittit, & hoc rectè quidem noſtra ſententia, ſed nudi efficientis vicem gerere cenſet.

Hanc Philoſophi alioquin ſummi & ad miraculum usq; docti ſententiam non tantum deſervêre emunctiores Peripatetici & proprij aſſeclæ, tanquam erroneam & futilem, ſed ſprevêre etiam alij ſapientiæ indagatores, præſertim veræ ſcholæ Æſculapij Alumni: qui tamen omnes, quantum quidem nobis conſtat, primam ſententiam tutis, quod dicitur, ulnis amplexantur.

Opinio III. noſtra.

Tertia ſententia noſtra eſt: partes animalium adeoq; ipſius hominis ex ſolo ſemine tanquam materia ex qua conſtare & primo conſtari: ſanguinem vero maternum cur-

rere ad partes nutriendas augendas & amplificandas, neutiquam primitus conſtituendas. Et hanc quidem ſententiam noſtram non abſque veri ſimilitudine comprobare licet

Probatur I 1. Ex analogia aliorum viventium in quibus unum tantum principium eſt materiale: Etenim videmus plantas cujuscunq; generis non niſi unum obtinere principium materiale, videlicet ſemen: quod in terram conjectum exſurgit in plantam ſimilem, et quæ ſemen protulit, nec alio adveniente eget, ſeu materialiter conſtituente, at nutrientem & amplificantem alteram materiam nullatenus reſpuit.

II. 2. Partes ſpermaticæ dictæ in ſe habent aliquid Sanguinis, & carnoſæ in ſe habent aliquid Seminis. Concedit ergo diſtinctio uſitata partium in ſeminales & carnoſas, uſitata modo intellecta. Partes ſpermaticas ex ſanguinis affluxu quaſi ſubtegmen obtinere ſive alterum materiale conſtitutivum principium, ex ſemine vero ſtamen & prima quaſi filamenta, ipſi qui primam opinionem ſectantur Autores edocent. Carnoſas vero partes filamenta etiam ſpermatica habere tanquam fundamenta ydem non eunt inficias.

III 3. Quandoquidem carnoſas partes omnes vult prima opinio eſſe ex ſanguine, quid dicendum de ſubſtantia cerebri, quæ alba eſt & exſanguis, de carne item propria membranarum impropriè appellatarum videlicet ventriculi, inteſtinorum. Hic reperies nonnullos ex ſemine ortum tribuentes his partibus, nonnullos vero ex ſanguine. Nobis vero partes omnes ex ſemine primam trahunt originem.

Communis diſtinctio partium ſimilarium ſalvatur At quomodo ſalvabimus diſtinctionem partium ſimilarium in ſpermaticas, ſanguineas, & exacte miſtas. Negabiturne, dicet quiſpiam, carnoſas partes poſſe regenerari *cum ſanguis ſuppetat ſemper, ſecus quam ſeminales, quæ ab defectam ſeminis non reſarciuntur. Et negabiturne cutim æqualiter eſſe miſtam ex ſemine & ſanguine, cum alias exquiſitum judicium de qualitatibus omnibus tactilibus ferre non poſſit.*

Hic ſe facilè ingerere poteſt in lectorum animos ſcrupulus.

Quemadmodum putamus partes omnes ex ſemine fieri tanquam materia ex qua, unde & adverſa ſententia fateri cogitur non tantum in ſpermaticis eſſe portionem ſeminis, verum etiam in carnoſis & ſanguineis, licet minus in his quam in illis: Ita volumus partes ſeminales plus accepiſſe portionis ſeminalis, carnoſas vero minus, ſed ſanguinis affuſi plꝰ pro amplificatione & nutritione, non vera pro prima conſtitutione. Cutim vero cenſemus in proportione ad reliquas partes mediocrem portionem ſeminis indeptam eſſe, nempe non adeo copioſam inſtar ſpermaticarum nec adeo exiguam ut hæmaticæ. Et jam manifeſta ratio eſt regenerationis carnoſarum partium, quæ fit ratione ſanguinis amplificantis, uti & cicatrix in cute ratione ſanguinis. Ratione etiam hujus amplificātū ſanguinis partes hæmaticæ decreſcere poſſunt valde & ſubitò, eo nimirum ceu alimento deficiente, non tamen planè abſumi ob reſtantem ſeminalem materiam.

Nulla itaq; ex noſtra ſententia pullulant abſurda, ut concludere intrepidè ſuſtineamus, partes animalium omnes ex ſolo ſemine tanquam materia generationis & conſtitutionis primæ ex qua conſtari.

EXERCITATIO TERTIA

Reſpondente

SAMUELE GEUSUVIO
Longoleuſino Auſtrio.

PROBLEMA I.

An ſemen utrumq; patris & matris, an verò ſolum maternum, materiale principium ſit generationis partium in animalibus?

Poſterius adſtruimus.

Conſtat jam in generatione animalium & ipſius hominis, ſolum ſemen eſſe materiam ex quâ partium. Quæritur ulterius, quodnam ſemen materia? In plantis id ſcrupuloſè inquirere deliri eſſet hominis, cum ibi confuſi ſint ſexus, ut non niſi ab uno prodeat ſemen, Nec alterius congreſſu ex ſe progignant, ſiquidem ad movendum ſunt apta, ſed inhæreſcunt ſemper alimento radicibus infixæ. Cæterum quia in animalium genere ſenſus participe, geminus ſexus à natura datus eſt, maſculinus & fœmininus, Et uterq; materiam ſeminalem colligit atq; emittit: dubium non immeritò fieri poteſt, an utrumq; ſemen, an vere unicum, materia ſit ſtatuenda.

Nos forte primi videmur hanc dubitationem afferre, cùm aliàs recepta opinio hactenus omnium fuerit in ſcholis Medicis & accuratioribus Philoſophicis, utrumq; ſemen requiri, &

utrumq; ſe habere tam activè quàm paſsivè, hoc eſt, in utroq; adeſſe & materiale principium, & effectivum; licet quam plurimi effectivam potentiam in virile ſpermate concedant. Cajetanus tamen in ſecunda ſecundæ ad q. 154 art. 12 quia convictus argumentis concedit contra Ariſtotelem, fœminas ſemen edere, negat illud habere vim activam, ſed eſſe ſubjectum, ex quo fœtus componitur. At ſatis firmiter hoc Cajetanus nec ſtatuit nec probat.

Opinio I

Prima ergo opinio eſt hæc communis, & in ſcholis recepta: utrumq; ſemen & virile & muliebre eſſe materiam generationis partium, & in utroq; etiã latere vim efficientem, ita ut utrumq; ſemen naturam utriusq; principii ſortiatur, efficientis & formalis ratione ſpirituum, quibus undiquaq; perfunditur, materialis verò ratione craſſamenti ſeu craſsitiei corporis. Et hujus opinionis ſunt cum Galeno Medici & Philoſophi fere omnes.

Fœmineũ ſemen efficiendi vim habere, quomodo probet Fernelius lib. 3.

Fœmineum autem ſemen efficientis etiam rationem habere, nititur probare Fernelius.

I Quia non habet alium ortũ in fœminis, quàm in maribus, ſed a teſtibus & vaſis.

II. Quia mulier morboſa, ut podagrica, calculoſa &c. prolem horum malorum hæredem facit.

III Quia partus plerumq; matri ſimilis.

Refutatio.

Sed omnes hæ rationes laborant vitioſiſsimâ conſequentiâ. Poſſunt enim illa omnia ratione materiæ accidere, ut concludere hautquaquã liceat: Ergo ſemen fœmineũ vim habet activam & generatricem. Quoad ſimilitudinem præſertim inter matrem & fœtum, quia hoc alicujus momenti argumentum eſſe videtur, breviter ita diſſolvendum. Similitudo quidem provenit immediatè a virtute formatrice, quæ viri eſt, non fœminæ. Hæc tamen variè modificatur ad hanc vel illam effigiem, a diſpoſitionibus materiæ antecedentibus ex matre, ut

Similitudo matris & [illegible] nde.

activa.

activâ remotâ factus, ex quâ remotâ etiam ſimilitudo oritur.

IV. Validius fortaſſis ita quis inſurgeret ex Galeno lib. 1. de ſemine cap. 5. qui Ariſtotelem reprehendit, quod ſuorum principiorum oblitus in plantis & animalibus naturæ opera diverſo modo explicet. Ita inquam, quis inſurgere poſſet: In plantis ſemen ipſum, & materiam & formam dat; cur ergo non in homine? 4. Ratio.

Sed reſpondemus nos male aſſimilari plantæ ſemini unicum fœminæ ſemen, vel unicum maris. Quemadmodum communis opinionis aſſertores volunt ſemen utramq; ſeorſim conſideratum habere vim & agendi & patiendi, rationemq; & efficientis & materiæ. Cæterum plantarum, in quibus ſexus diſtinctus non eſt, ſeminibus correſpondet κύημα, quod ex utroq; ſemine maris & fœminæ primùm oritur, non tamen ita intelligendo particulam ex, ac ſi vellemus maris ſemen unà eſſe materiam, ex qua fœtus fit. Diſtinctio hæc hauriri poteſt vel ab ipſo Ariſtotele lib. 1. de generation. animalium, cap. 23. cum ait: Et quanquam diverſa ſunt animalia, mas & fœmina, tamen ſpecie idem ſunt: verbi gratia, homo utrumq;. At in plantis facultates iſtæ miſcentur, nec mas à fœmina ſeparatur, quam ob rem ex ſe ipſæ progenerant, nec genituram emittunt, ſed conceptum, quod ſemen vocatur, afferunt.

Refutatio.

Plantæ ſemini quo modo humanum reſpondeat

V. Ita quis objiciat: Si mater non activè etiam concurrit, relatio ejus & patris non habebunt idem fundamentum proximum, videlicet actionem adeoq; paternitas & maternitas, ſeu relatio, qua pater refertur ad filium, & ea qua mater ad eundem, ſpecie diſtingui dicentur quod ἄτοπον. 5.

Sed reſponderi de facili poteſt, relationẽ maternitatis fundari in actione generandi, ad quam non concurrat materiam organizando, quod viri eſt, ſed remotè. Refutatio.

VI. Potentia ejuſdem rationis conſequuntur formas ejuſdem ſpeciei. Atqui mas & fœmina ejuſdem ſpeciei formas habent (non enim differunt ſpecie, uti exercitatione primâ problem. ultimo manifeſtum factum eſt) Ergo ſi mas habet potentiam activam, eandem habebit fœmina.

efutatio. *Reſpondetur, formas in eadem ſpecie convenientes conſequuntur potentiæ ejuſdem rationis, i. e. ejuſdem naturæ ſpecificæ, non verò ejuſdem ordinis & gradus; alioquin omnia, quæ viro tribuuntur, tribuerentur & fœminæ, & è contra, quod abſurdiſſimū. Licet enim ſpecie nō differant ſexus maſculinus & fœmininus, diverſi tamen gradus ſunt.*

VII. Muliebre ſemen fit ex ſanguine optimo & ſpiritu affluente, ad inſtar virilis. Non ergo magis in illo, quam in hoc ſopita & mortua eſſe poteſt ſpirituoſa ſeminis pars, ſed actionem in generatione etiam obtinebit.

efutatio ima. *Reſpondemus I. non omnem actionem nos detrahere muliebri ſemini, cùm concedamus eam, quâ diſponit, ad inferiores & ſubſervientes formas: at eam denegamus, quæ ad formam vitalem producendam pertinet.* ecunda. *II. ex tali collectione ſequeretur, æqualem vim agendi ineſſe ſemini fœminino & maſculino: quod ipſi, qui nobis adverſantur, autores Clariſſimi haut concedunt, quia fœmineo non niſi exiguam & impotentem actionem in reſpectu ad virum tribuunt.*

Ita ſemen virile materiam quoq; eſſe prolis probant, quia intus manet injectum, nec redit. Sed ſequiturne hinc: Ergo abit in materiam partium fœtus? Galenus vero ſex rationes *habet contra Ariſtotelem, præcipuè lib. 1. de ſemine cap. 1. probantes ex ſemine partes aliquas fieri. Verum iſtæ contra nos nihil concludunt, cum maximè tangant Ariſtotelis ſententiam, pro materia ſanguinem ponentis, non ſemen.*

II. Opinio

II. Opinio eſt Ariſtotelis *& paucorum, qui eum ſequuntur,* virile *nempe* ſemen *non intrare tanquam materiam in conſtitutionem partium corporis; ſed* nudi efficientis rationem habere: *non aliter ac artifex ſuâ ſubſtantiâ in lectum vel fabricam non ingredi poteſt, ſed efficientis cauſæ duntaxat vicem ſuſtinet: Et ſicut Coagulum lac coagulans efficientis, non materiæ rationem ſubit. Ita enim Philoſophus lib. 1. de generat: animal: cap. 20. Sed evenit porrò quod ex rectâ ratione eſt, ut cùm mas formam & principium motus præbeat, fœmina corpus atq; materiam quemadmodum in lactis concretione corpus lac ipſum eſt, ſuccus aut coagulum principium ſiſtendi cogendiq; obtinet, ſic quod à mare in fœmina diſtinguitur, intelligi debeat. Et certè ſacra ſcriptura, ut incidenter hoc allegemus in formatione hominis, tali ſimilitudine utitur, cùm dicitur: Sicut lac me fudiſti, & ſicut caſeum me coagulaſti. Ariſtoteles verò ulteriùs in fine capitis inquit; Quòd ſi mas eſt ut movens & agens, fœmina quà fœmina, ut patiens, ſequitur ut ad maris genituram fœmina non genituram, ſed materiam conferat. Quod & fieri ita videtur: natura enim menſtruorum pro prima materia eſt. Capite verò ſequente ait: Nam cùm in univerſum animo complectimur, non ita effici unum ex patiente agenteq; videtur, ut quod agit, in eo quod efficitur, inſit; nec omninò ex eo, quod movetur, quicquam conſtitui. At fœmina quidem, quà fœmina, patiens eſt; mas quà mas agens, & unde movendi principium*

eſt. Et paulo poſt non ex iis unum quod gignitur, eſt, ſed ita
" ut ex fabro & ligno lectus, aut ex cera & forma globus eſt.
In eandem ſententiam loquitur cap. 22.
" Nec enim mas omnino ſemen emittit, & quibus emittitur
" maribus nulla pars fœtus, hoc eſt ſicut nec a fabro quicquam
" ſecedit ad lignorum materiam neque pars ulla artis fabrilis, in
" eo, quod efficitur eſt, ſed forma & ſpecies ab illo per motum in
" materia exiſtit. Et lib. 2. cap. 4. ait Itaque corpus & magnitu-
" dinem præberi à fœmina neceſſe eſt, à mare nihil tale neceſſa-
" rio deſideratur. At paulo poſt Corpus ergò ex fœmina, anima
" ex mare.

Fœmina an ſemen habeant.

De fœminino verò ſemine Ariſtoteles mutus eſt & menſtruum ſanguinem pro ſola materia ſubſtituit. Verum fœminas revera ſemen & habere & emittere veriſſimum eſt, cum teſticulos & ſeminis vaſa, uti mares, habeant, ejaculentur item ſemen copioſum ſatis, craſſum & album per inſomnia, titillationes, congreſſus; atque in diſſectis cadaveribus fœminarum, quæ diu ſibi temperarunt à coitu, in vaſis ſemen circumfluere deprehendatur, inque teſtibus craſſius atque perfectius; & nonnunquã adeo copioſe effundi, ut diſſectorem impediat, teſte Andernaco.

Opinio III. noſtra Solum ſemen fœminæ eſſe materiam animalis.

III. Sententia noſtra eſt, eaque inter has binas media. Ex parte enim conſentit Ariſtoteli, ex parte Galeno, & cõmuni ſententia.

Cum Ariſtotele facimus in hoc, quòd ſemini virili ſolius efficientis rationem tribuat, ut active ſe habeat in generatione, non paſsive intret ut materia. quando verò Ariſtoteles fœminæ ſemen materiam generationis negat, & menſtruum ſanguinem loco ſeminis nobis obtrudit tum non injuria ab eo divortium facimus.

Cum Galeno & ejus ſequacibus concordiam alimus, dum fœminæ ſemen pro Materia cognoſcunt at diſcordiam, quando ſemen illud mulieris partialem cauſam materialem arbitrantur,

& virile tãquã alterã partialẽ adjungũt. Atq; ita nõ uno principio cõtẽti, pluribꝰ; ſicuti & in præcedẽti problemate, nimis delectãtur. Quẽadmodũ verò in præcedente problemate ſtatuimꝰ unũ principiũ generationis partiũ humani corporis: ita & in hoc, cùm quæritur de pluralitate ſeminũ, unicũ principiũ materiale proximũ admittimꝰ: ſemẽ nimirũ mulieris, quod purè paſſivè ſe habeat, unicũ etiam efficiẽs proximũ, purè activè ſe habẽs videlicet ſemẽ maſculinũ, à quo ſolo veniunt ſpiritus. Unum ergò generationis principium forma & propter δύναμιν efficientis cauſæ rationẽ habet mas, qui facultate ſua in alio gignit alterum ſubjecti, & propter ἀδυναμίαν materiæ rationẽ ſortitur fœmina in qua gignitur. Nam vim gignẽdi ſeminis maris tribuimus (fœmineũ verò à maris ſemine movetur) à quo prima operatio, quæ ebullitio dicitur, & ſpumificatio; quia ſecundã actionẽ, ſeminis tempꝰ vel gradum vocant aliqui partiũ delineationẽ, tertiã carnificationẽ, quartã perfectã omnium conformationem. Atq; rectè comparari poteſt ſemen maris ſcintillæ; fœmineum verò fomiti.

Hoc verò nõ ita ſine ſale accipi volumꝰ, ut nõ alioquin actio aliqua in ſemine muliebri ſe exerat. Nã ut gallina per ſe facultatẽ habẽt gignẽdi ova (nõ verò fœcũda & ad vitam deſtinata) ita fœmina facultatem habere poteſt producendi formas inferiores miſti alicujus alteri ſubordinatas & ſubſervientes; quod liquet maxime in iis animalibus, quæ ex ſpecierum diverſarum permiſtione oriuntur; ut cùm ex capro & ove ovis generatur, ſed durioris lanæ. Itaq; ad officia aliqua, quæ generationem antecedunt, fœmina per vim activam influere poteſt qualia ſunt ſanguinis coctio, ſeminis confectio, ejuſdem ad uterum evehatio, calefactio, conſervatio, &c. At non ad proximam & præcipuam formæ diſpoſitionem, quam organi rationem appellare liceat. Licèt ergò ad formæ introductionem mulier quoq; remote præparet, non tamen proximè & efficienter ad eam concurrit.

Refutatio

Semen fœminæ aliquam agendi vim obtinere.

Hinc ut habet Philoſophus lib. 2. phyſ. c. 2. §. 24. in artibus ars inferior diſponit materiam, ſuperior vero formam introducit.

Quæſtio ergo eſt, an à fœmina ultimò diſponatur ſemen, & delineentur atq; conformentur partes per vim activam propriam fœmellæ? Vel quod idem eſt, an activè concurrat mulier ad introductionem formæ animatæ? Hoc vero nos negamus cum Ariſtotele, Averroe, Avicenna, Alberto Magno, Thoma, Cajetano, Durando, Capreolo, Alenſe, Hervæo, Marſilio & alijs contra Hippocratem, Galenum, Fernelium, Heurnium, Laurentium, Vegam, Lemnium, Veſalium, Valleſium, Valerialam, & ferè omnes Medicos nec non nonnullos Philoſopho Theologos ſcholaſticos, Scotum, Bonaventuram, Occamum &c? Et hoc in ſimul volumus ſemen fœmininum in generatione ſolam præbere materiam ex qua, hinc verò ſeminalem fœmina materiam eſſe infœcundam & inertem, niſi vis & efficacia accedat efficientis, videlicet virilis ſeminis, a quo omnis fœcunditas, virtus & efficax actio eſt. Hoc vero variis modis probare poſſumus.

oſtra ſen-
entia pro
atur
3.

Quemadmodum in præcedenti problemate analogiam aliarum viventium adduximus: Ita nunc quoq; analogiam aliorum animalium in ſcenam prodire jubemus. Aſpicite volucres, ut Gallinas, Anates, Anſeres &c. piſces item, inſecta &c. Atq; In animalibus hiſce aquatilibus, reptilibus, volucribus &c. ſolum maternum ſemen materiam eſſe ex qua generationis, liquidò & ſole meridiano clarius manifeſtabitur. Et hoc ſi eſt, uti eſſe revera deprehendetur, cur non eadem ratio in animalibus alijs & homine ipſo, niſi diverſitatem omninò requiri & neceſſariam eſſe quiſpiam demonſtret, & quidem ex naturæ patius libra, quam ſcurrilibus & nugatorijs ratiunculis, quas nimium deperennt hodie vel multi, qui veri

ſapientia

ſapientiæ ſectatores meritò eſſe A[illegible] Sed eamus nos ad naturæ librum.

Ecce in volucribus, Exempli gratiâ, gallinis ad maturam ætatem provectis, ut ova integra & vera pariunt, etiamſi nondum unquam commercium maris agnoverint. Nec quicquam materiæ accedit ſeminalis ex mare. At infœcunda ſunt & irrita ova, niſi congreſſus galli accedat, quo fœcundantur ova jam confecta & integra. Vt ita mas efficiens revera ſit, fœmina materia & patiens, unde etiam Philoſophus lib. 1. de generat. animal. c. 21. ait: Quapropter nonnulli ex ijs, qui ut gallinæ generoſæ procreentur, operam dant, ita mutatis ad miſſarijs faciunt, tanquam non miſceantur, conſtitutioneq́; ſubeat ſemen, neq; omni ex parte venerit, ex ambobus enim veniſſet. Itaq; bis partes eaſdem haberet, ſed ſua facultate ſemen maris materiam contentam in fœmina, & cibum qualitate quadam afficiat.

In generatione oviparorum piſcium haut diverſum quivis etiam plebeius obſervare poteſt, & obſervant continue piſcatores, aut qui piſcium naturam aliquo ſaltem modo cognitam habent. Vide Ariſtotelem lib. 1. de generat. animal. c. ult. Plinium lib. 9. c. 50. Rondeletium lib. 4. c. 3. Piſces ova colligunt, continent, atq́; ad integritatem perducunt; at infœcunda ſunt ova, niſi juſto tempore marium accedat congreſſus & quaſi afflatus, ut vim inde concipiant, & ova fœcundentur. Nam cum fœmina ova depoſuit, mas deinde illa ſemine conſpergit quæcunq́; id attigerit, vitam aſſumunt, reliqua vero irrita & à maris calore orbata contabeſcunt, quia maſculinum ſemen activam facultatem ad generandum poſſidet, & quaſi non ad quantitatem mas conferat, ſed ad qualitatem, ut inquit Ariſtoteles. Interim quæ raro contingunt, contra univerſalia Præcepta objici non debent. Vt cum in nonnullis piſ-

bus marem dare ambigit Ariſtoteles lib. 6. de hiſtoria animalium, c. 7? & cùm Rondeletius Erythrinos & channos omnes aſſerit eſſe fœminas. In his enim extraordinariè confuſus eſſe poteſt & indiſtinctus ſexus? quod ordinarie in plantis eſt. In bombycibus ſive vermiculis, ſericum conficientibus, id ipſum accuratè & diligenter inquiſivimus, atq́ in Italia multis ad oculum demonſtravimus. Ejuſmodi enim bombyces magno numero in muſeo noſtro aluimus, ut totum annuum eorum curſum obſervaremus, variaſq́ metamorphoſes, quæ in his animalculis animadverſæ mortales ictu admirationis non levi percutiunt. Ejuſmodi, inquam, bombyces folliculis ſuis perforatis egreſſas, & nunquam adhuc mares paſſas diſſecuimus, atq́ pleniſſimas ovorum integrorum, & quoad corpulentiam perfectiſſimorum invenimus. Alias verò maribus adjunximus, quibus cum tempore aliquo (ut fieri adſolet in his animalculis) adhærebant congredientes: poſtea verò ſimulac ova aliquot excluſerunt, ſubito ſectioni ſubjecimus; & ova haud aliter ſe habuiſſe, ac in reliquis diſſectis mares nondum paſſis, deprehendimus. Quia nimirum mares non dant niſi vim & efficaciam, ſuntq́ loco efficientis: at fœminæ ſolum materiam perfectam ſuppeditant.

In inſectis, quod eveniat quamplurimis, ipſe non ignoravit Ariſtoteles, ut patet ex libr. 1. de generat. animal. cap. 21. & 22. Nam in inſectis mares nonnulli per coitum ſemen non immittunt, nec membrum ullum in fœminam indere viſuntur; ſed è contra fœmina particulam ſui quampiam inferit in marem, & veluti materiam ad opificem adhibet: in quam deinde mas vapore quodam (loco ſeminis) vita facultatem conjicit. Ideo diu coit hoc genus animalium, abſolutumq́ brevi generat, quia imbecillem habet vim procreatricem, & univerſi corporis calore & ſpiritu generat. At in perfectioribus animalibus mas tanto facultatis robore præditus eſt, ut cum de *ſe vim quandam cum ſemine in fœminam immiſerit, poſſit ita abſens ſobolem gignere.*

Atq; hæc omnia probationis prima & primaria loco ſint poſita. Reliqua argumenta, quæ adducemus, ſi non neceſſariò, probabiliter tamen & cum veri ſimilitudine colligent.

2. *II. Vnum convenit eſſe principium, non duo, cùm in uno conſiſtere videantur quaſi omnia:* Nec *veriſimile eſt, utrumq; ſemen habere rationem efficientis. Sed in animalium procreatione putandum eſt aliquid eſſe ut materiam, aliquid ut efficiens, & officium agendi & patiendi ſubjecto diſtingui: non enim idem ſunt agens & patiens ſeu ſubjectum.*

Quare cum maſculi ſit agere, fœminæ erit pati, & materiam ſubminiſtrare. Hinc Ariſtoteles ipſe fœminam materiæ comparat, & virum formæ, dum inquit; Materia appetit formam, ut fœmina virum.

3. *III. Ex duabus ſpeciebus cùm quid generatur matrem imitatur fœtus. Similitudo enim ſpeciei quia materiam maximè ſequitur, matrem potiùs quàm patrem repræſentat. Vt ex capra & ariete pronaſcitur hircus vel capra, non ovis. Ex cane & lupa animal exſurgit, quod ſemper magis matrem facie, cauda &c. refert.*

4. *IV. Et ideo ſemper plures fœminæ ordinariè generantur in omnibus ferè animalibus, quàm mares: uti exercitatione primâ problemate ſecundo oſtenſum eſt.*

5. *V. Taceo jam in humano genere ſexum fœmininum à plurimis ſtatui, & exemplis varijs probari molam ex ſe generare etiam abſq; viri agnitione, quæ materia, quia fœcundante viri virtute caret, non vivificatur. Fernelius aliquot in locis teſtatur rudiores molas mulieres concipere,* *aliquando vi proprij duntaxat ſeminis, nulla viri concubitu. Sic & alij autores. Sed hæc, ut controverſa, mittimus.*

7. *VII. Si fœmina ſemen habet fœcundum, poterit citra maris congreſſum gignere, hoc eſt, ſi vis activa in ſemine mulieris conſiſtit, ex ſe ipſa poterit procreationem efficere. Atqui hoc eſt contra experientiam. Ergo illud falſum fuerit.*

Objectio

At dices, imperfecta eſt virtus materna, & ſociam ſibi paternam aſciſcere cogitur.

Solutio.

Atqui reſpondemus: Cùm duæ partiales cauſæ ejuſdem ſpeciei ad unum effectum concurrunt, poterit aliquando unius virtus intendi & creſcere, ut ſola eundem effectum producat Sicut ſi duo equi currũ trahũt, tractu quatuor graduũ, ut alteruter partialiter trahat, tractu duorum graduũ, fieri equidem poteſt, ut unius tractio intendatur ad quartum gradum ſaltem alterius partiarii equi, ut abſq; ope alterius currum trahat. Cur ergò non ſimiliter excreſcit virtus materna, activa ſi eſſet, ut ſola procreet, præſertim cum dentur fœminæ multæ nonnullis viris calidiores & fortiores?

8. *VIII. Veriſimilis redditur noſtra ſententia ex adverſariorum illa conceſſione, quâ maris ſemen majorem agendi vim & efficaciam habere largiuntur, fœminæ vero minimam, & patiendi, inſtar materiæ maximam*

Sed in quem finem, quæſo, vis illa exigua activa fœminino ſemini tribuitur?

Contradictio in ernelio

Hinc etiam fiunt rarò contradictionibus ſeſe involvunt; quod unius Fernelij exemplum manifeſtat.

Ita enim ille libro 7 de procreatione hominis capite. Fœmina corpus & materiam, mas animam & ſpeciem confert. Eſt enim mas, à quo motus, procreationiſq; origo manat: fœmina, quæ materiam ſegetemq; ſubminiſtrat. Quapropter mas id animal, quod in altero gignit. fœmina verò, quod in ſeipſo.

At capite 6. ſibi contrarius ait.

Id autem (fœminæ ſemen) vim habere procreantem & fingentem, unde colligitur, &c. Et paulò poſt. Ergo ſemen, quod de mulieris partibus ſimilaribus deceſſit, ad ſimilium partium effectionem & conformationem vim quandam obtinet, tametſi ea profectò minor eſt & infirmior, quam quæ à maris ſemine confertur. Ita alijs in locis varijs communem opinionem tuetur.

PROBLEMA
II.

Herba rorida an in pulmonum affectibus utilis?

Herba rorida alijs Ros ſolis dicta, item Rorella, ſolſirola, & in phthiſicis, aliiſque ſimilibus pulmonum affectionibus à multis admodum commendatur & uſurpatur, tum craſſo modo exhibita, tum Chymicis & debitis tractationibus præparata.

Non deſunt autem, qui ejus uſum in ejuſcemodi Caſibus ſimpliciter damnent, hac commoti ratione, quod cauſtica virtute polleat. Nam tuſa unà cum ſale nitri grumus cutim rumpit, admota ob pyroticam, quâ donata eſt, facultatem.

Ros ſolis cur à nonnullis improbetur in pulmonum affectibus.

ontraria
ntent a
phatur

Hæc quanquã ita ſe habeant, tamen uſus ejus ob cauſam allatam nullo modo proſcribendus eſt. Nam I. non adeo intenſè cauſticam virtutem poſſidet. 1.

2. II. Multa extrinſecus urunt, & veſicas inducunt, quæ intus ſumta nequaquam nocent; ſed plurimum potiùs emolumenti adferre poterunt.

Si quis miretur, cur adurentia intus ſumi ſimpliciter poſſint abſq; damno, Galenum adeat, qui hujus rei ſufficientes reddidit rationes, dum inquirit, cur veſicantia ut allium &c. extrà urant, intus verò non noceant. Quæ hûc transferre hautquaquam opus eſſe videtur.

3. III. Imò in ejuſcemodi pulmonum affectibus talia deſideramus medicamenta, quæ vi urendi nonnihil prædita ſunt. Ita enim præſtantiſſima ſunt Medicamina: petum (& ex hoc confectus ſyrupus, aut oxymel) Eryſimum (& ex hoc ſyrupus factus Lobelij) allium, cæpa, radix Dracunculi, Pancratium, ruta, Scylla, Sinapi, atq; alia acria, quæ extrinſecus adhibita ex alto trahunt, exulcerant, cruſtas inducunt: aſſumta vero non ita interiora arrodendi impetũt verùm humores excrementitios, quibus ſcatent phthiſici atq; nonnunquã ſuffocantur, pituitoſos & viſcoſos extenuant, & incidunt; ulcera exſiccant, & a putredine vindicant, caloremq; nativum inde obrutum, & animi vigorem revocant. Sic in pulmonum talibus affectibus quid præſtantius ſulphure, croco &c?

PROBLEMA III.

Eſula Adriatica an ſit Turbith antiquorum? Eſula quædam rara reperitur in littoribus & Inſulis ſinus Adriatici, maximè

imè verò in Venetorum Inſula quadam exiſtit, Lio appellata; neq; alibi eam facilè reperire licet: cujus deſcriptio videatur apud Lobelium.

Hanc nonnulli Turbith antiquorum eſſe arbitrati ſunt, eò quòd ſimiles in pituita per alvum exturbanda ſortita ſit facultates.

Veterum autem Turbith revera non eſſe, patet I. Quia hoc ex Indorum Inſula Dia Cambaia & Bazaim ad nos affertur. II. Turbith antiquum folia habet ferme Althea. Eſula verò hac rara quaſi folia ſalicis.

Interim negari non poteſt, in purganda pituita pares cum vero Turbith effectus hanc Eſulam malere, adeoq; hujus radicem Turbith veterum ſuccedaneum haud inconvenienter eſſe poſſe, & Turbith Venetum, ut quidam non imperitus Botanicus voluit, appellari.

EXERCITATIO QUARTA

Reſpondente

DANIELE FABRICIO
Dantiſcano

PROBLEMA I.

Quot Sectæ Medicorum?

DE numero ſectarum Medicarum authores non conſentiunt, neq; nos cum illis.

Galeni tempore tres notæ fuêre ſectæ, dogmatica, methodica & empirica; *& hunc numerum ſectarũ diu retinuêre eruditi medici Galeni aſſeclæ.*

*Hodie uno omnes ore quatuor conſtituunt: tres nimirum dictas & Spa*giricam *quam alij paracelſiſticam à nomine cultoris ejus artis haud poſtremi vocitant.*

Quinq; ſectæ Medicorum.

Noſtra opinio eſt quinq; Sectas medicorum revera inveniri, de tribus enim prioribus Galeni ut nihil dicamus duas dicimus noſtro hoc ſæculo, maximè ſi à dogmatica recedamus, teneri: Empiricam novam & Spagiricam.

Putamus enim Empiricam modernam à veteri longè differre. Quæ omnia ut faciliùs intelligãtur breviter qualibet harum ſectarũ declaranda fuerit.

Sectæ Empirica vetus quid.

Empirica vetus *quid ſit, ſi Galenum conſulamus, facilè ejus ingenium reperire licet. Ab experientia vel obſervatione dicebantur Empirici, quod eam ſolam in morborum curatione, ut ſufficientem judicaverint, abſq; ulla indicatione, corpo-*

risq́; humani, ſenſuum internorum, & facultatum cognitione, iis ut imperitis potius quàm expertis, incomprehenſibili. Ad curam vero priſci hi Empirici ex tribus fontibus remedia colligebant: Inſpectione propriâ, hiſtoriâ, & analogiſmo. Et omnia remedia ad hæc tria capita referebant: fortuitum, Conſultum & imitatorium; tandemq́; ex ſignorum Syndrome quid agendum colligebant.

npirica
va quid.

Empirica moderna, *quam novam vocare fortè licet longè à priſca illa diſtat, & inter omnes ſectas medicas imperitiſſima, atq́; ad orcum ableganda cum authoribus, qui hodie proh dolor, nimia cum damno & pernicie humanorum corporum eam exercent. Videmus enim ubiq; homines adeo ſanitatis ſuæ prodigos & negligentes, ut curam corporis ſui committant Iudæis nonnullis, Carnificibus, Agyrtis, circumforaneis, monachis, Sacerdotibus, obſtetricibus, & aniculis quibusvis etiam delirantibus, imo quivis ferè hodie talem vult ſe profiteri medicum, qui remedia ad quemvis etiam morbum, ſi Diis placet, ad unguem pernoſcat. Hi itaque Empirici noſtrates, à priſcis longiſſimè diſcrepant, cum ſine analogiſmo & experientia remedia obſervent, quando enim vident remedio aliquo hunc & illum ægrum ſublevari, tam ſtatim promoti ſunt medici, & ſuam depredicant experientiam: hunc & illum curatos eſſe hoc medicamento, ideoq́; (liberaliter concludunt) omnes liberatum iri qui ea uti non recuſaverint. Hinc fit ubiq; in foris & publicis plateis Agyrtæ Stentore clamoſiores, quibus ſe committere non verentur homines etiam prudentiores qui haberi volunt, cum jactura non modo corporis, ſed etiam animæ, quam juxta deperdunt ſi forte peſſundatur corpus blanditiis & mendaciis iſtorum nebulonum, quibus ſe valentes concrediderunt, non interim neſcii illos artem medicam haud callere, nec quidquam de corporis humani partibus,* *internis cauſis, facultatibus &c cognitionis habere. Unde ſapienter in Galliæ civitates nonnullæ circumforaneos ejuſmodi non tolerant, ſed deprehenſos cum ignominia & plagis ejiciunt, ad civium conſervanda corpora, imò &, uti dictum, animas.*

Quid enim quæſo temeritate plenius eſſe poteſt, quàm hæc deliria Empiricorum? hoc medicamentum in hac doſi unum atq; alterum liberavit, ergo & te & omnes ſanabit. Exempli gratia, in hoc vel illo Caphalalgiam removit, ergo idem fiet in omnibus.

Atq; idem medicamentum pernicioſiſſimum eſſe poteſt aliis, ſi conſideres diverſam morbi cauſam, morbi mores, motus, alia ſymptomata, alias vires, diverſitatem temperamentorum, ætatis, ſexus, regionis, temporis, vitæ inſtituti, conſuetudinis, habitus corporis, aliarumq; conditionum, ſolum prudenti medico cognitarũ. Exemplum ſit, purgans aliquod validum in magna doſi do viro robuſto, phlegmatico, & ad purgationẽ difficili, ex Dania vel Norvuegia oriundo &c. conſideratis omnibus propinatũ pharmacũ in hoc ſubjecto, hoc loco, hoc tempore &c. rectè operabitur. Videns Empiricus vel alius imperitus egregium ſucceſſum, deſcribet remedium, ſervabit, aliis indiſcriminatim propinabit: tam certè occurrere ipſi ſubjectũ tale poteſt, quod ſi adeo temere hauriat, in manifeſta pericula & ipſam mortem præcipitabitur. Hi ergo noſtri ſunt Empirici. Quid? hoc nomine indigniſſimi ſunt, Nam ut conſtat ex Philoſopho lib 1 Metaph. & lib 2 poſt. anal. experimentum eſt ex multis memoriis, vel, quod idem eſt, multæ memoriæ ſunt una experientia, ex qua deinde univerſale in anima fit, memoria vero ex ſenſu. Unũ cogitare deberẽt Empirici, quod inquit Horatius Augenius vir medicus præſtantiſſimus. Multa fiunt, quæ diverſã habẽt cauſam, quam vulgo creditur atq; ad experientiæ habitum non unum vel alterum experimentum, ſed hominum fide dignorum, magni Iudicij, & prudentum longa obſervatio requiritur.

ecta Me-
hodica
quid.

Tertia Secta methodica e falso à ſuis authoribus ita vocata, ab artis compendiariâ ratione, Experientiâ, noticiâ item loci affecti, cauſarum facultatum & ſimilium, rejicit. Solam indicationem ab affectu ad curationem ſufficere arbitratur. Definita eſt ab ijs hæc ſecta, cognitio evidentium communitatum (quibus ſolis utebantur) finem medicinæ ſequentium. Nam tria hæc communia in morbis, tantummodo reſpiciebant: adſtrictum, fluens, & ex his compoſitum. Hisq; aliud [illegible], laxationem, adſtrictionem, & maximè urgentis obviationem. Præterea in alijs ſectis multa innovare libido fuit plurima ut aliena & ſuperflua rejicere, ideoq; contra ſummum Hippocratem aſſerere, vitam longam, artemq; medicam brevem, ac ita facilem, ut tota ſex menſibus diſci poſſit. Quibus hodie in Philoſophis perſimiles ſunt Ramei, præſertim vero Lulliani.

Alpinus

Hanc ſectam nuper reſtauravit vir præclariſſimus, Proſper Alpinus, Botanicus Patavinus, Præceptor noſter & fautor honorandus: qui de ejus reſtitutione integrum volumen conſcripſit, quod brevi in publicam lucem, uti nobis narravit, prodibit

Secta dogmatica.

Quarta inter Empiricam veterem & methodicam media eſt, cum experientia rationem conjungens, unde rationalis dicitur & dogmatica, & ob Galenum, ejus patronum præcipuum, Galenica: hodie familiam ducens in reliquis: nam ubiq; ſtipendijs maximis à Regibus, Imperatoribus, Principibus, & Rebuspub. ejus cultores cumulantur.

Hæc ſecta aliqua ex obſervatione utilia deprehendi vult, ut deleteria & nonnullorum medicamentorum vires: aliqua vero ex indicatione, quorum videlicet cauſa reperiuntur. De qua ſecta nihil amplius, cum ejus dogmatibus omnes hodie libri medici ſcateant.

Spagirica
ſectæ

Quinta ſpagirica dicatur: quia Alchymiam ſpagiricam primus vocavit Theophraſtus Paracelſus, teſte Zuingero ἀπὸ τοῦ σπᾶν quod vellere vel divellere ſignificat & ἀγείρειν congregare: quod in ſolvendo & coagulando maximum videatur negotium conſiſtere. Alÿ Hermeticam vocant, ab Hermete illo Triſmegiſto Alÿ paracelſiſticam, ob Paracelſum ejus cultorem induſtrium.

Hermes.
Paracelſus

Verum ſi de artificioſa medicamentorum præparatione ſermo eſt, ante Paracelſum Spagirici veteres eximÿ viguerunt: Avicenna, Geber, Raſis, Villanovanus, Morienes, Rogerius Baccon, Lullius, Iſacus Hollandus, Trithemius, & alÿ.

Chymici ante Paracelſum multi.

At in medicinæ conſtitutione, imò Philoſophiæ totius, Paracelſus novam excogitavit ſectam, rejiciens veterum omnium Principia & Cauſas. Nova principia excogitavit, Cauſas & affectiones, ſumpto fundamento 1. ex operationibus Spagiricis, ſeu libro naturæ 2. ex harmonia & ſimilitudine partium & viciſſitudinum in μάκρῳ & μικροκόσμῳ. Cui ceu maximo fundamento innititur doctrina Paracelſiſtica, proq; confeſſo & conceſſo ſumit eandem ſemper & ubiq; ſſe rationem in toto mundo & in homine Sed hæc omnia berius declarare, conſilio ſuperſedemus.

Sed quæras nunc aliquis Ex tot propoſitis ſectis quæ- am ſequenda? Noſtrum quidem non eſt illud hoc loco vice ratoris decernere. Vnum ſaltem monemus, præcepto Galeni. pareant omnes, volens, quod hic à patre ſuo admonitus, ne ſſet ullius addictus jurare in verba magiſtri. Et illud i ſum in ſcriptis ſuis abunde inculcavit, etenim Libertinos llos vocat qui addicti ſunt authoritatibus, item tyrannicam orum doctrinam & reprehendit ſummopere eos, qui ſe Praxa reos, Hippocraticos &c appellitant. Vnde ipſe Galenus rejicit

Dubium

ſæpè aliorū ſententias, ut Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis, Chriſippi, quia ipſi veritatis cura magis cordi q; fuit.

Quod diſcant ex Galeno, qui in arte medica Galenici tantū audire volunt, eiusq; authoritate ad ignaviam magis quam diligentiam viam ſibi ſternere allaborant. Præſtitit verè multa in medicina Hippocrates, multa Galenus, multa & alij. Cuiq; ſua laus debetur, & imitatione omnes digni ſunt. Vbi vero aut à vero diſcedunt, aut nonnulla non ſatis explorata habent, alius etiam ſuum faciat officium, & veritatem, quâ nihil antiquius eſt, quâ nihil ſtudioſius inquiri debet, ſectetur & tueatur.

PROBLEMA II.

Peſtis an nonnunquam ex aſtrorum influentijs oriatur?

Affirmatur.

eſtis
auſæ.

Dira lues peſtifera flagellum divinum ob humana peccata contextum, unde originem habeat, quando à cauſis theologicis recedimus, anxie quæritur. Eius vero determinationis variæ cauſæ ſunt: Victus pravo ſucco, ut ipſe fit, in caſtris & annonæ caritate: aeris inquinatio: ſimplex contagium ex ægri afflatu, abſq; aeris inquinatione vel aſtrorum influxu: meteora & exhalationes non diſſipatæ: pharmaca artificialia peſtifera: terror & imaginatio: præſertim vero diſpoſitio patientis peculiaris & occulta, qua alij facilius & citiſſimè, alij difficilius, alij planè non venenum illud peſtilens imbibunt.

Quæ

Quæritur autem an non etiam Cœlum vel cœleſtia Corpora peſtem cauſare poſſint? *Plurimi, qui ob artis Aſtrologicæ ignorantiam aſtris nullam vim & influxum tribuunt, aut ſi aliquem, ſaltem bonum, & qui artificum Aſtrologorum effata pro nugis & nænijs habent (quarum rationibus in Aſtrologia noſtra ſatisfecimus) negativam tenent, nunquam videlicet ob influxum aſtrorum peſtem oriri, aut oriri poſſe.*

Noſtra opinio.

Nos contrà arbitramur, non quidem ſemper, ſed aliquãdo ob ſiderum influentiam, nullis præcedentibus manifeſtis cauſis, peſtem pullulaſcere. Interim vero negatum non volumus, quod habet Hippocrates. 3. Epid. Com. 3. à textu 1. ad 10. *Gal. lib.* 1. *de differentiis febrium, cap. 4. Avicenna lib. 4. fen. 3. tractatu 4. cap. 3. manifeſtis etiam qualitatibus à Cœlo aerem ad peſtem diſponi, dum aeris temperatura à ſtatu naturali ad Caliditatem & humiditatem nimiam convertitur: quæ cauſæ ſunt præparantes ad peſtem, non autem hujus veræ effectrices cauſæ. Sed hoc præcipuè aſſertum modo cupimus aliquando aſtrorum influxu & occultâ virtute mutationem aeris adferri peſtiferam citra ullam manifeſtam cauſam, citra aeris putredinem aut diſpoſitionem calidam & humidam.*

Quod quia pauci medici agnoſcere volunt, breviter experientia ipsâ ſtabiliendum fuerit.

Guido.

1. Guido Cauliacenſis *in Chirurgia ſua tractatu 2. doctrinæ 2. cap. 5. meminit peſtis cujuſdam ſuo tempore. Anno* 1348. *Avenioni adeo contagioſa & pernicioſa, ut infecti fuerint, qui ſaltem intuerentur morbidos, & in variis locis, vix quarta hominum pars reſidua manſerit.*

Hujus peſtis cauſam nullam aliã invenit, quàm ☌ ♄ ♃ & ♂ quæ præceſſerat anno 1545 die 24 Martij in 14 gradu Aquarij

alius
ecadius.

2. Petrus Salius Diverſus, & Ioh Fernelius *conteſtantur hyeme media nonnunquam cæpiſſe peſtem, æſtate ſolutam, ſæpe ardentiſſimas æſtatis, ab omni peſte vacuas fuiſſe. Ita* Fernelius lib. 2. de abditis rerum cauſis cap. 12. Sæpè animadverſum eſt æſtatem ferventiſſimam nullum peſtilentiæ genus pertuliſſe. interdum peſtilentiam hyeme initium cæpiſſe, quæ æſtate mediâ ſoluta ſit. *Et paulo poſt,* Quin peſtilens conſtitutio, hyeme ac æſtate, ſicco ac pluvioſo Cœlo, benè temperato ac inæquali, plerumque citra graveolentem putredinem adeò obſcure & furtim invadit, ut nullo unquam ſenſu internoſcatur,

tabile.

3. *Huc ſpectat quod legimus apud Scriptores itinerum terræ Sanctæ, Ægypti, & adiacentium ſeptimo quoq́ anno recurrere peſtem, quæ in tertium annum plerumq́ duret. Sic enim habet illuſtriſſimus Radziuuillꝰ princeps Polonicus in ſuo de itinere terræ Sanctæ libro latine edita pag.* 161. Primo anno leviter inchoatur (peſtis) cum ſol ingreditur ♎ Maxime autẽ ſævit in menſe Decembri, Ianuario, Februario, Martio, quãdo calores remiſſiores, qui ubi invaluerint, cum Sol ♌ ingreditur, ceſſat peſtis, & ita ut ſi quis apoſtema peſtiferum habuerit & ſupervixerit ad horam ingreſſus præfati ſigni cœleſtis, omne periculum evadet,

Ex his nolentes volentes fatebuntur omnes aſtrorum diſpoſitionem non adeo ab omni vi & efficatia arbatam, ut *putant quidam præſertim Aſtrologiæ ignorantes oſores.*

4. Fuerunt aliquando peſtilentes conſtitutiones, quæ orbem fermè totum aut magnam ejus partem afflixerunt. Cui amabo Cauſæ adſcribes; niſi cœleſtibus corporibus? ab homine contagioſo in tot regiones derivare ridiculum eſſet dicere. Neq; aer in tot locis à manifeſtis cauſis diſponi potuit, cum admodum differant qualitatibus diverſæ regiones.

Quæ vero inter aſtra maximè in cauſa ſint, an Saturnus percurrens igneæ trigoni δωδεκατημόρια, an aliud ſidus, hoc loci nobis inveſtigandum haud fuerit. Obtinere ſolum voluimus An ſit, non Cur ſit an nimirum ex influxu aſtrorum aliquando peſtis naſcatur. Quod clare & conſentè adſtruimus.

PROBLEMA III.

An peſte, vel febre peſtilentiali correptis Sanguis mittendus?

R.

Peſtem à febre peſtilente diſtinguimus, quandoquidem febrem non ſemper comitem habet peſtilentia. Sive autem cum febre ſit ſ ſine febre, lues eſt, vel hoſtis miſeranda, medici opem abſq; omni mora requirens. Et quia periculum in mora, jam antea edoctus eſſe debet medicus, quid aggrediendum, neq; poteſt invaſionem morbi ex cipiti Conſilij longe multa deliberanda. Quæritur autem, an ijs qui jam correpti ſunt peſte vena ſecanda ſit, & ſanguis evacuandus.

Affirmativam tuetur Ruffus, Aetius, Ægineta, Celſus, Avenzoar, Avicenna & alij, atq; ex recentioribus etiam nonnulli. Atq; hi varias in claſſes diſtribui poſſunt.

I. Prima claſſis eorum eſt, qui ſimpliciter volunt mittendum ſtatim ſanguinem in peſte ſine mora, in prima invaſione, putant enim in peſte magnâ exſiccatione opus eſſe, quæ per phlebotomiam procuratur.

II. Secunda Claſſis eorum eſt, qui non tantum in invaſione ſtatim mittunt, ſed ſimul propinant alexipharmaca, & Cucurbitulas partibus glanduloſis admovent.

III. Tertia. Quidam ad animi deliquium mittunt.

IV. Quarta. Alij non ſtatim in principio phlebotomiam inſtituunt, ſed expectandum volunt donec maculæ & tumores appareant.

V. Quinta. Quidam reſtringunt communi determinatione phlebotomiam: eamq; inſtituendam eſſe ajunt, ſi plethora adſit.

Negativam nos tuemur, planeq; non eſſe mittendum Sanguinem in peſte pronunciamus cum Andernaco, Montano, Langio, Geſnero, Donſelino, Bellocato, Friſimelica, Roderico Fonſeca, Ioh. Antonio Sarraceno, Foreſto, Platero, Palmario, Lemnio, alijsque eruditiſſimis, & experientiſſimis authoribus.

Volumus autem phlebotomiam præſervationis cauſa inſtitui poſſe in corpore plethorico, antequam peſte corripiatur, non vero in jam infecto. Nam

Non eſſe ſecandam venam in peſte probatur.

I. 1. *Phlebotomiâ venenum agitatur, & magis per corpus diffunditur atq; ita contagio via ad Cor ſternitur, cum potius contrarium naturæ motum facere debeamus, & venenum à centro ad circumferentiam quaqua verſus per ſudores evocare. Sic in bubonibus venereis, ſi phlebotomia inſtituatur aut etiam purgatio, materia inſuppurabilis redditur & intro revocata luem veneream deteriorem efficit.*

II. 2. *Vena ſectio vires dejicit, quibus maximè opus eſt ad atrociſſimum hunc ſuperandum hoſtem. Et quamvis ſæpè validæ videantur vires, tamen inſperato & ſubito dejiciuntur.*

III. 3. *Peſtilentia non fit à plenitudine, ſed occulta malignitate; ergo phlebotomia auxilium ferre non poteſt.*

IV. 4. *Experientia hic optimum præbet argumentum, cui qui fidem habere renuit, cum ratione inſanit. Citate autem authores omnes ſuas experientias afferunt, & diſerte affirmant, peſte correptos ut plurimum obiiſſe, quibus ſanguis detractus, alios vero, quibus non effuſus, evaſiſſe.* Felicem Platerum, *Medicum hodie Germaniæ imo totius Europæ experientiſſimum, hoc publicè narrantem Baſileæ audivimus.* Paræus *de peſte cap. 24 ſuo & aliorum Medicorū atq; Chirurgorū in Gallia teſtimonio confirmat* tempore peſtis ab omnibus obſervatum, omnes Infectos, qui phlebotomia & purgatione uſi eſſent, interiiſſe, aliquos quibus ſola alexiteria data, evaſiſſe. Hoc præterito autumno, peſte nimiopere Baſileæ graſſante, illos abiiſſe, qui phlebotomiæ ſe ſubjecêre, ſecus quam qui neglexêre, quidam fide dignus narravit.

Experientiis ergò ſiſtendum concludimus, in peſte curanda, Sanguinem non mittendum eſſe, ſed potius ſtatim & continuè ad alexipharmaca confugiendum, tanquam ſacram anchoram, cum nulla manifeſta qualitas, calida, frigida, ſicca, humida, aut compoſita, neq; putredo peſtis Cauſa à variis Philoſophis & Medicis dici poſſit, ſed peculiare & occultum venenum cordi infeſtum, & ſubito iugulans. Vnde etiam Myriadibus medicamentorum hac vel illâ qualitate manifeſta præditorum, niſi vis ſimul alexiteria accedat, nihil proficimus.

ontrar. Opinionũ ūtio. 1. Quo ad contrarias ergò opiniones: peccat prima claſſis, dum negligit antidota, item dum indiſcriminatim ſanguinem ſtatim mittit: quod non faciendum, ſi natura maculas & tumores propellit. De exſiccatione quod dicebatur, in peſte ad opus eſſe, reſpondemus, eam in præſervatione quærendam, in curatione vero malignitatem compeſcendam, ne antequam exſiccare poſſis, homo moriatur. Neq; adeò de manifeſtis iſtis qualitatibus ſolicitudo habenda eſt, cum facilè ſi intemperiem contraxerint, poſtea corrigantur, evictâ veneni ferocitate.

2. Secunda Claſſis oſtendit ipſa, phlebotomiam periculoſam eſſe, aut ſaltem non magni momenti: quia reliquum apparatum, qui præſtantior, inſtruit.

Tertia

III. *Tertia omnium deterrima eſt. Virium enim robur deijcit, & hoſti manus auxiliares porrigit.*

IV. *Quarta refutatur iſto Hippocratico in acutis: Si quid movendum, in initio move.*

V. *Quinta etiam non recipienda. Neq; enim in plethora mittendus ſanguis quando adeſt contrà indicans, plus valens in prohibendo, quam indicans indicando. Ad illud autem, quod magis urget, ſemper primò eſt attendendum.*

Quapropter nihil præſtant per ſe in peſte, quæ exſiccant, quæ evacuant &c. ſive ſit phlebotomia, ſive purgatio, ſive diæta &c. ſed primariò operantur alexipharmaca.

PROBLEMA
IV.

An ad præſervationem peſtis motus, ut choreæ &c. conducant?

Affirmatur:

In peſte nullum motum concedendum plurimi decernunt, & inprimis choreas interdicunt, ac ſi hæ peculiariter corpora ad recipienda ſemina peſtifera diſponerent, aptioraq; redderent.

Motum in peſte fugiendum quomodo probari poſſit.

Poteſt ſuaderi hæc opinio his rationibus.

I. *Per motum vehementem aperiuntur ſpiracula corporis, & ita ingreſſus facilior eſt veneni peſtiferi.* I.

2. *Per motum incitatur reſpiratio, & avidius hauritur aer, qui ſi inquinatus eſt, copioſius attrahitur.* II.

III. 3. *Motus humores agitat & ſpiritus: atq; ita uti phlebotomia, viam veneno ad Cor ſternit.*

19. 4 *Celſus, licet motum concedit ad præſervationem peſtis, tamen fatigationem & ſudoris profuſionem prohibet. Et* Fuchſius *Magiſtratus edicto tempore peſtis voluit prohibendas choreas publicas.*

His rationibus moveri poſſent, qui motum adeoq; choreas interdicunt.

arda cõs overſiæ. Noſtra ententia ꝑ licat

Sed ut noſtra ſententia, quæ huic contraria eſt, rectius percipiatur, ſciendum, nos quæſtionem non inſtituere ſimpliciter, an in peſte motus magnus concedendus: ſed an ad præſervationem peſtis conducat motus, ſive per choreas fiat ſive alio modo. Nos à parte agente ſtamus. Locus vero exercitij debet eſſe purus, & procul à malignitate. Tempus ſit poſt meridiem, quando aer radijs ſolaribus repurgatus eſt: aere vero nebuloſo domi manendum. Forma ſit ambulatio, geſtatio, equitatio, vectatio &c.

Celſus enim ad præſervationem peſtis rectè injungit motum, ita ut præceperit geſtandos, vel navigio vehendos, qui ambulare nequeunt. At terminum, quando conſtituit moderatam calefactionem non offendimur. Sed

Theſis

Probatio.

Dicimus contrà Celſum & Fuchſium, bonum eſſe ad ſudorem moveri, aere & loco puro. quia pori aperiuntur, ſuperflua humiditas exhalat, & corpus rectè exſiccatur, magisq; purum redditur. Temperamenta autem ſicca ad peſtem minus eſſe diſpoſita, omnes largiuntur. Quamvis enim præcipua peſtis cauſa ſit occulta illa venenataq; malignitas, & occulta quadam cordis debilitas recipiens, tamen ſi concurrat etiam nota diſpoſitio ex pravorum humorum colluvie venenum facilius radices agit & augeſcit, illiq; ægri & facile corripiuntur

& fa

& facile intereunt: ut liquet in prægnantibus, virginibus nubilibus, &c.

Ad Argumenta ergo adverſariorum reſpondendum.

Contrariæ ſententiæ refutatio

Primum, ſecundum & tertium, militarent, ſi ſtatueretur motum vel exercitium fieri poſſe in loco & aere impuro. Tum enim verum eſſet, aerem peſtiferis ſeminarijs hinc inde refertum, poſt motus copioſius per tracheam ad pulmones attrahi, cordiq; communicari, necnon per cutis poros denſius ad Cor contendere. Vnde etiam in loco & aere impuro qui vivant, habentes cutis ſpiracula ampliora & patentiora, ut, qui corporum ſunt molliorum, item poſt balnearum uſum, facilius & denſius veneno contagioſo inficiuntur.

Ad quartum & ultimum licet authoritates cum de rei veritate diſquiritur, parum roboris habeant: tamen Celſum forte excuſare poſſet aliquis, quod nimis meticuloſus fuerit, & aliquid tamen conceſſerit, quod alij non concedunt. Fuchſius vero excuſabitur, quod ſi dicatur eum prohibuiſſe ſaltationes in urbibus ubi aer impurus & cum perſonis infectus.

EXERCITATIO QVINTA

Reſpondente

DANIELE COSCHVVICIO

Lignic. Sil.

PROBLEMA I.

An in vulneribus à globis tormentarijs factis eſchara revera adſit?

Negatur.

EX vehementi contuſione à globulis facta ſphæricis bombardicis in vulneribus quædamq. cruſta apparet. Sed an vera cruſta vel eſchara ſit, haut immeritò dubitatur. Nos negativam tuebimur, dicentes à nonnullis autoribq impropriè & abuſivè in ejuſmodi vulneribus eſcharam appellari. Quando enim maximo impetu globi feruntur, & contactas partes lacerant, divellunt, contundunt, & atterunt. Statim eas ſanguine & ſpiritu vitali privant. unde langveſcunt, liveſcunt & emoriuntur, ut quaſi cruſtam referant. At propriè non eſt. Nam 1. ſi vera eſchara, dura eſt & ſalida 2 eſtq; caro combuſta, cui vel ignis admotus fuit, vel ignitum inſtrumentum aut potentia adurens, quale nullum de globo bombardico emiſſo dici poſſe poſtea probabimus. In vulneribus iſtis ſclopetarijs ſanguis profluit modò in majori, modò in minori copia pro partis læſæ natura. Atque adurantia, ignita, & cruſtam generantia ſanguinem ſiſtunt

Cur cruſtæ appareat in vulneribus à ſclopeto facta

Non eſſe propriè Cruſtam probatur

1

2.

atq; compeſcunt. Interim non plane magna copia ſanguinis profluit, ſiquidem ingens carnis contuſio ſanguinem repulit attritione partis. Atq; ille ſanguis ad vulnus inde recurrens ſua copia tumorem repentinum facit, & ob immodicum humorem in trita carne collectum ſæpe partis fit corruptio & ſphacelatio, quod in magnis etiam contuſionibus licet advertere.

4. Vulnera à globis illata à peritioribus Chirurgis non ut aduſta vulnera aut aliquo modo ab igne affecta curantur, ſed ut à re adhærente & contundente facta.

5. Quin imò etiamſi ignitus eſſet globulus, cum momento partem pertranſeat, non uret aut cruſtam inducet: uti liquet in pertractantibus carbones aliaſuè res igneas. Sic ſi partem aliquam adurere animus eſt, non momento, ſed tempore aliquo ferrum candens partem tanget. Quamobrem multo minus plumbum tam cito eſcharam procreabit.

Concluſio. *Quocirca à projecti globi contuſione nulla vera generatur cruſta qualis ex cauteriis relinquitur, ſed nihil aliud, quam attrita & emortua quædam caro, præſertim cum globus ignitus haud dici poſſit, quemadmodum ex ſequenti problemate manifeſtum evadit.*

PROBLEMA

II.

An globus ex bombarda vel ſclopeto emiſſus ignitus ſit?

Negatur.

Ab ignis violentia impelli globum tormentarium dubium nemini eſſe poteſt. an vero propterea ignitus ſit & dici debeat non ita apud omnes extra contentionem poſitum eſt.

Nega

Negativa obſequentes munitiones nobis arridet.

1. *Non tamdiu moratur globus in bombardico pulvere accenſo, ut ignem concipiat.*

Qua ratione ergo ignietur?

2. *Totus pulvis in ſclopeta comburitur, aut ſi extra illud aliquid, certè parū quomodo itaq; calor erit in ſpharula tantus qui uſtionem faciat, cum ſæpe ad ducentos admodum paſſus mittatur?*

3. *Inſtitutum noſtrum hac experientia confirmabitur; ceream ſpharulam loco plumbea cum pulvere pyrio ſclopeto inde: atq; emiſſa nec liqueſcet, nec incaleſcet, & partes tamen ad quas perveniet vehementer lædet. adeò ut, ſi lignum attigerit magna in eo contuſionis futurum ſit veſtigium. Imò reſilit ſpharula nec adharebit ligno, quod utiq; fieret, ſi liquida facta ab ulla vel aeris vel pulveris accenſi calore fuiſſet.*

Experientiæ variæ & verè globulum bōbardi emiſſum non eſſe ignitum.

4. *Loco plumbea ſpharula accipiatur charta digitis vel dentibus contuſa, emiſſa à bombarda non comburetur, & male tamen afficiet partes, quas continget.*

5. *pulveris pyrij quantitas aliquā chartæ involuta & arbori appenſa à ſclopeti globulo emiſſo ſive eminus, ſive cominus, ſi tangatur nunquam accendetur pulvis aut comburetur Quanto minus ergo caro aduretur & cauterio afficietur?*

6. *Sit acervus pulveris tormentarij ſatis magnus contegatur ſphæra bombardica, pulvis accendetur, illicò globulus contractetur: & non adeò intenſus percipietur calor.*

7. *Sic manu ſuſtine ſtatim globum atq; emiſſus eſt, & quandiu commode atq; ſine periculo continere queas, calor non prohibebit.*

8. *Plumbum colliquatum bambyci ſuperpoſitum ne minimum quem eius floccum uret. Membra alicui admotum bullas excitabit, non aduret. Eſt verò colliquatum, quamvis humidum tamen non colliquato perfidius.*

9. *Si ignitus eſt globus emiſſus cur veſtimenta, quæ tangit & penetrat non accenduntur?*

PROBLEMA III.

An ſetaceum frigidum ignito præferendum?

Affirmatur.

Locus fontanellæ in occipite.

Setaceum unde dicatur.

Inter fonticulos ordinaria fere plurimum imprimendos unus eſt, qui in imo ſeu occipite fieri ſolet inter primam & ſecundam vertebram, vel inter ſecundam & tertiam alijs etiam inter tertiam & quartam: Quia vero antiquitus funiculus ex ſeto fiebat & cutim colli perforantibat, vocarunt hoc auxilij genus ſetaceum, & ſetamen quod nomen adhuc hodie retinemus, licet non amplius ex ſeto, ſed ex ſerico hodie chordam faciamus.

Modi faciendi ſetaceum tres.

Modus novus Guillemei & Fabricij

Locus verò hic in occipite tripliciter aperiri poteſt 1. Cauterio potentiali Quiſquidē modus nobis maxime placet tolerabilis & minus dolorificus, licet non non deſunt, qui improbent. 2. ferro ignito communiter utuntur Galli, maxime vero Itali 3. Aperitur locus abſq; cauterio actuali, vel potentiali, ferro frigido qui modus Gallis quibusdam chirurgis in uſu fuit. Eum vero ſcriptis publicatū primùm nobis reperire licuit apud Iacobum Gullemeum in ſua Chirurgia Gallico ſermone conſcripta. Poſtea hunc ipſum modum legimus

Gulema-

Gulielmum Fabricium Hildanũ Chirurgum Germaniæ inſignẽ Cent. obſer. & curat. chirurg. obſ. 40.

An verò hic modus Guillemeus & Fabricius præferendus ſit ſecundo, qui fit per cauterium actuale nunc quæſitum noſtrum eſt. Pro affirmantibus nos ſtamus cum Fabricio. Nam 1. Candens ferrum nimium horrorem & metum incutit ut præ hoc quam plurimi mortem eligant. 2. Cauterium actuale partem nimium ſiccat & roborat, cum potius humectanda ſit & debilitanda in quam derivandus defluxus quo facilius quod influit attrahat pars & recipiat. Quæ omnia cum non eveniant ex ferro frigido, quis dubitabit huic igniti anteponere.

Quæſtionis pars aſſerens probatur.
I.
II.

PROBLEMA
IV.
An in ſyncipite cauterium faciendum?

A.

In ſyncipite ubi ſutura coronalis ſagittali committitur an utile ſit & neceſſarium aliquando cauterium moliri utile certè & neceſſarium fuerit perveſtigare. Tantæ enim hiſce temporibus hac de quæſtione diſſenſiones, ut etiã in partem negatẽ ſimpliciter cõcedere viri doctiſſimi non dubitaverint. In quibus videtur eſſe Iohannes Baptiſta Montanus & reverà ſunt magni hi duo viri Hieronimus Mercurialis & Fabius Paulinus philoſophus & Medicus Venetinus excellentiſſim9 fautor noſter ſingularis. Quorum ut & aliorum rationes, certè non ſpernendas proponere & examinare aggrediemur ſi prius partis affirmantis, quam nos tuemur fundamenta & rationes breviter & dilucide quantum fieri poteſt, & quantum nobis ingenium noſtrum atq; memoria ſuggerere ex tempore voluit in apricum producamus. Itaq;

Montanus
Mercurialis.
Paulus.

1. I. Exiſtimo naturam quaſi manu ducere nos valuiſſe & viam monſtrare cauterio inurendo ſincipiti, ubi etiam à veteribus ſartago candens applicari conſuevit. Rhaſis 9. ad Almanſorem. Nam eo in loco ubi ſagittalis cum coronali jungitur, & circa verticem veluti hiatus ſeu fovea obſervatur (Arabibus Zeudech, aliis Fontanella, aliis à madore & pulſu fons pulſatilis: & Germanorum aliquibus foliolum dici Volcherus adnotavit) quando oſſa nondum recte creverunt in infantibus aut induruerunt & concreverunt. Eſtq; is locus, qui ultimè inter omnia oſſa induratur & in os convertitur, quod paulatim & tarde fit, adeoq; locus Ariſtoteli ὑστερογενὲς dicitur cujus deſcriptionem & figuram egregie nobis reliquit magnus ille Germaniæ Anatomicus, Caſparus Bauhinus, Præceptor noſter & fautor colendiſſ. in ſuo illo inſigni & utili Theatro Anatomico l. 3 c. 6. & in fine operis t. 6 fig. 1. in oſſium fœtus figuris.

2. II. Imma in adultis etiam hæc pars circa commiſſuram coronalis cum ſagittali eſt rariſſima, infirma, tenuis (& inde forte ut plurimum vulnera ſincipitis lethalia) atq; transparens, inprimis utrumq; angulum, quem conſtituit ſagittalis cum coronali, in omnibus, quotquot videre hactenus licuit craniis, transparentem & tenuem invenimus (unde præſtat cauterium fieri potius paulo ſupra ſuturam coronalem quam infra ſi præciſè commiſſura tangi nequit, uti & ob ſuturam, quæ ſuperius habitat, hoc innuitur) partem vero oſſis frontis vicinam commiſſuræ licet ut plurimum raram & tenuem, in multis tamen calvariis ſectis deprehendere nobis licuit.

3. III. Naturam imitari, & pro virili adjuvare, Medici officium eſt indubitatum, quod, quando in deſperato Ca-

tarrho revulſionis cauſa ab infernis ad ſuperna rivulum ex purgaturum caput molitur & emolitur, egregie præſtat, eo in loco ubi natura ipſa voluit cerebri excrementa exhalatione quaſdam evaporare & efferri. Quamvis enim communiter & ordinarie naturam in corpore bene conſtituto per ſuturas tantum fuliginum & vaporum ſubtiliorum egreſſum moliatur, non vero excrementa craſſiora & humores lentos, tamen hos ipſos etiam in neceſſitate excludere eam poſſe, præter quam quod ex ſequentibus quarta & quinta rationibus manifeſtiſſimum evadet, liquet vel ex naturæ in variis & infinitis ægritudinibus operatione, quâ varias inopinatas & in uſitatas materiæ morbificæ excluſiones feliciter promovet, quas cæteroquin, quaſi ſomnolenta, quia à nullo hoſte provocata ordinario curſu non perſolveret.

Etiam craſſiora excremẽta per ſuturas meant.

Atque ſi ad primas à capite vertebras in occipite iuſto cauterio, excrementis ejuſcemodi evacuandis craſſioribus locus patet (quod ipſi adverſarii concedunt, imò magis ibi materiam catarrhoſam evocari contendunt, quam in ſincipite ubi ſuturæ) cur non multo magis ad coronalem? ubi natura manifeſtiorem monſtravit viam per oſſis tenuitatem, imo mollitiem in infantibus per ſuturas, per venulas (uti poſtea dicetur) & quotidianam in expellendis fuliginibus operationem.

In occipite vero quanquam cauterium inuri neutiquam damnemus, non modo nulla talis nobis à natura monſtrata eſt via, nulla conceſſa manuductio, verum etiam intercludere magis illam viam voluiſſe eam videtur.

Arbitror namq; difficilius materiam craſsiorem evacuandam egredi ex cerebro in ſpinalem medullam, ex hac per vertebras per muſculos varios cervicis compactos & in ſe complexos, per varias craſſasq; membranas; facilius vero ad coronalem, ubi patent quaſi hiantia cuncta. Arte apertum eſt, integumentum Cranij totum conſtans cuticula, cute, pinguedine, panniculo carnoſo, pericranio & perioſtea natura poſtea in calvaria ſuturas intus ex cerebro venas dedit. Quid manifeſtius & expeditius in evacuatione excrementorum etiam craſſiorum?

IV. *IV. Unde etiam in vulneribus capitis usq; ad cranij denudationem factis, experimur ſordidie & ſanguinem & pus calvariam penetrare & inferiora petere. ut opus ſit cranium perforare (Barbarè trepanare dicunt) non, ut illi putant, quod aliàs nihil craſſi per ſuturas expurgari poſſit ſed ut patente artificio materiam, quæ confertim & copioſè affluxit, in partem nobilem, magis etiam confertim & copioſe evacuemus, ne mora inibi diuturniore horrendos & deſperatos generet affectus. Quod ſi itaq; cranio denudato excrementum craſsius deſcendere poteſt, & magna ſaltem ex parte per ſuturas ad membranas, ad cerebrum penetrare, quod ipſi non inficiantur adverſarij, ſed his ipſis conceptis verbis agnoſcunt; quid obſtabit per eandem viam materiã, quæ intus foras urgere debet, educi? Nihil, opinor, unquam dabitur quod revera præpedire queat. Imò etiam ex parvo vulnere verticis, ut cutis vix læſa fuerit, neglecto ob exiguitatem in virgine quadam nobili exemplum habet Fabric. obſ. 21. ſanguinem ſub cranio collectum & cerebri membranas inflammatione correptas (unde mors ſubſecuta) cranio nequaquam læſo, uti ſectione deprehenſum fuit.*

V. *V. Accedunt venæ illæ manifeſtæ, quarum aliqua ex cerebro & meningibus pergunt in meditullium inter utramq;*

cranij

crany laminam poroſum, venisq́; & ſanguine plenum aliqua etiam in ſuturas intrant & per eaſdem exeunt Et Hipp lib. de vulneribus ait ſunt etiam in oſſe venulæ tenuiores & caviores, ſanguine pleno.

6 *VI. Experientia ſi conſulatur, licet pauci quidam ſuam contrariam opponant attamen certiorem & frequentiorem non reperiemus, quam excellentiſſimorum Patauy Medicorum, qui crebro cum ſucceſſu uſurparunt ſemper & etiamnum cotidie uſurpant præſertim magni illi duo Italiæ, immò totius Europæ Chirurgi, Hieron. Fabricius ab Aquapendente & Iul. Caſſerius Placentinus, præceptores mei quemadmodum ipſe ego teſtis oculatus eſſe poſſum ſciens prætereo alios, Italiæ & Galliæ Chirurgos, quorum experientias ſi recenſere animus eſſet, charta & tempus deficerent citius, quam oratio.*

7. *VII. Authoritates in re momentoſa probanda parum habent ponderis: plus probabilitatis quam neceſſitatis; ut fert loci earum, qui Topicus probabilis ſaltem eſt, natura ſua. Interim præter eorum, qui experientias ſuas hac in re offerunt, autoritates notiſſimæ ſunt Albucaſis, Pauli Aëty, Avicennæ & aliorum, quas in fidei præſidium advocare poſſumus.*

His ita bene perceptis neminem in Medicinâ & Chirurgiâ ita hoſpitem arbitror, qui non leviora, quæ adduci poſſint aut excogitari in hanc ſententiam argumenta, de facili ſolvat. Vera enim & diligens rei explicatio materiam præbet ſolvendi dubia omnia quæ circa rem illam occurrunt. Si qua tamen graviora & difficiliora ob adverſarys torquentur, in hunc faſciculum colligo, ſtatim diſſolutionem ſubditurus. Hippocratem obyciunt, aliosq́; autores & experientias, vulnera capitis omnia periculoſa eſſe & illa in parte magis lethalia præcipuè ubi ſuturæ junguntur, & membrana externa cum interna: & ut pro ſe poſſent exempla ante allata ex Fabricio, qui ibidem con-

Object. •
Neg

cludit vulnera capitis quantumvis minima, præcipuè circa ſuturas non negligenda eſſe, & ex in parte etiam contuſiones facile ad cerebri membranas in igne cum ægrotantium periculo extendi. Reſpondemus Hippocratem vulnera intelligere [illegible] ab armis & telis (ut ex ipſo patet) quod ſine ordine fit, ſine arte, ſumma cum læſione, contuſione ruptura fiſſura, depreſſione rima aut alio accidente malo. At quod à Medico infligitur vulnus artificioſe fit, cum judicio, & ordine &c. atq; in Medicinam cadit. Neq; ullum auxilium Medicum invenietur, quod non læderet, quod noxam animo & corpori non inferat, inquit, Sanctorius Sanctorius Medicus Patavinus præſtantiſſimus & Philoſophus excellentiſſimus amicus & fautor noſter honorandus in Methodo ſua vitandorum errorum lib.13 c.10. Addit, Phlebotomia frangit vires, caſſia ventrem perturbat. Celſus l.3 c. 9 in fine ait: Circumſpecti hominis eſt & novare interdum & augere morbum & febres accendere &c. Magnum enim medicandi artificium in æquilibrio indicantium & indicatorum conſiſtit, ut in omni caſu indicantia & prohibentia trutinentur, quũ ſemper ei, quod magis urget attendere oporteat, illaq; auxilia eligere à quibus majus beneficium quam maleficium expectatur, immò omnia mala facere licet in neceſſitate, dummodo æger ſalvetur. Sic in pituitoſa febre ſpernimus morbum & primas cauſas attendimus & evacuantibus utimur. In febribus malignis ſpreta febre, humorum cruditate & ægrotantis quiete, veſicatoriis uti non dubitamus nonnunquam. Proh Deum immortalem, quæ vulnera infligimus periculoſiſſima in extractione calculi, curatione herniæ, terebratione cranii (quam ipſi adverſarij ad evitandum majus periculum admittunt faciendam animi ſtudio & diligenti manuum adminiſtratione) in capitis vulneris dilatatione ubi opus, e. g. ut commode oſſium ſquamæ ibi, ſi quæ detentæ egrediantur. Imò partes

ſponſio

corpor

corporis integras vitæ gratia abſcindimus & auferimus, brachia, crura & alias in gangræna digitum poſt factum morſum à vipera vel cane rabido, arteriam in aneuriſmate &c. Non me diffundam amplius in exemplorum campum nimis patentem. Illos vero non laudandos exiſtimo, qui in quovis levi etiam catarrho ad remedia ejusmodi generoſa & extrema audaculi confugiunt, & minus periculum majore augent, pluſq; maleficii, quam beneficii pariunt. Unde non miror, quod Montanus ſcribit Conſil. 143. in curatione catarrhi vidiſſe ſe aliquos in catarrho non deſperato poſt cauteria [illegible] probe adminiſtrata miſere mortuos. Atq; hinc rurſum non miror, multos remedia averſari per ſe bona quando infelicem ſucceſſum animadvertunt, abuſum vero factum non conſiderant, & infamata remedia, quæ multis auxilio (ut mihi hoc de ſuo largiatur Celſus) fuêre. In catarrhis itaq; deſperatis deficientibus omnibus aliis remediorum & auxiliorum generibus ad fonticulum coronalis ſuturæ rectè confugimus, tanquam ad ſacram anchoram, licet periculo non vacantem. Rectè enim Galen. 10. Meth. Med. 10. ſatius eſt nonnulla cum fiducia & periculo aliquid facere, quam ſpe ademta certo perire. Et Celſus: Præſtat anceps remedium, quam nullum. Atq; alibi idem. Dubia ſpes certa deſperatione eſt potior.

Reprehenſio quorundam.

Concluſio.

Hactenus difficiliora adverſariorum diluiſſe ſufficiat. Levioris armaturæ argumenta non libet adducere, ut quod Mercurialis putat humorem non poſſe educi qui penetraret cranium lib. 1. de aff. cap. in prælectionibus Patavinis c. 53. hoc enim jam ex ſuperioribus concidit, ubi viæ monſtratæ per quas humor etiam craſſius penetret. Deinde quod ibidem habet, ſi materia evacuaretur per illam partem deberet contra naturam ſurſum ferri, quæ natura ſua deorſum fertur, quod Mercuriali videtur impoſſibile. Itaq; concedit ibidem &

Objectio Mercurialis
I
Refutatio
II

Laudat cauterium in ſutura coronali cum ſuffuſio (de cujus curatione ibi loquitur) imminet in vaporibus continuo aſcendentibus, quos ſolos per foramen illud evacuari ſtatuit. Et idem cauterium in coronali ad vapores atros & fervidos educendas in mania melancholica ſummopere laudat cap. 16 lib. ejusdem ut ſibimet contrarius in conſilijs eſſe videatur. Sed ad argumentum ejus adlatum reſpondeamus. Inprimis mirari ſubit argumentum illud à Mercuriali propoſitum. Nam

Refutatio

Revulſio quid. *I. Cur impoſſibile humorem retrahere contra propenſionem ejus? Imo fit hoc & fieri debet in omni revulſione, ut etiam differentia conſtitutiva vera revulſionis ſit, avertere humores contra nitentes & non inclinatos in motum illum, quemadmodum*

Derivatio quid. *derivationis differentia eſt, avertere humores, quo proni & propenſi ſunt.*

II. Ita Galenus noſter vel maximè culpandus eſſet quando l. 5. M. M. c. 14 in catarrho ſalſo capitis docet ſupra commiſſuram coronalem applicandum ceratum ex thapſia rubrificans revulſionis cauſa ab intimo cerebri parte ad pericraneum, ne pituita ſalſa in partes deſcendat, nam natura movens in pactus catarrhum gravem ſua natura, non dici poteſt prona ad movendos humores pericraneum verſus.

III. Labitur Mercurialis memoria (abſit dicere ingenio) dum non conſiderat humores in viventibus moveri & fluere, non à ſe & proprio impetu, cæteroquin omnis fluxio ad inferiora fieret, quia humor ſua natura gravis: ſed fieri motum & fluxionem humorum quia vel à parte mittente transmittuntur & propelluntur vel à recipiente retrahuntur. Ita enim cauſas fluxionum eſſe partem mittentem & partem recipientem, docuit nos communis Præceptor Galen. l. 13. M. M. c. 3. & l. 3. de ſympt. Cauſ. c. 2.

PRO-

PROBLEMA V.

An ſales plantarum à vulgo Chymicorum rectè fiant per combuſtionem?

Sales plantarum plurimum virtutis habere & uſum magnum in Medicina, Chymiatris in confeſſo eſt & conceſſo. Vulgariter autem in cineres verſas plantarum aqua propria vel fontana perfundunt, coquunt, liquorem effundunt aliquoties per chartam colant, & deinde ad ſiccum ſecundum artem oagulant. Verum an non rectius & magis philoſophice ſales fieri queant, quærimus.

Affirmativam tenemus hoc moti ſtimulo. Nam vires plantarum non rectè ſervantur, quia balſamum innaum & baſis ſpiritus poſt plantæ ſuccenſis conſumitur. Atq; ita ucco exhauſto terreſtreitas remanet nimia exſiccandi vi polens. Hinc etiam acrimoniam nimiam ejusmodi ſales haent & calcis ſaporem nonnihil referunt.

Interea non volumus cũ Sebizio ſalem revera rebus non in ſſe, & accidere terrenis partibus ab igne. Hoc enim contra mmunem ſenſum eſt & experientiam, quæ ſalem magis vel nimis rebus in eſſe teſtatur. Et ſal non opus eſt à calore productum, ſed calore ſeparatum.

Verior ergo & magis philoſophica via eſſe videtur uam nuper in tomis ſuis chymicis edidit Philipp. Moll. amicus noſter: ubi integrum modum cum inſtrumentis faciendi ſales philoſophicos dilucide & ſufficienter deſcribit. In uo quidem modo omnia ita fieri liquet, ut nihil plane ſubeſ-

liorum partium ex ſimplici vegetabili exhalare queunt. Quæ circa vires ſarta tecta manere poterunt.

PROBLEMA

VI.

Menſtruum in extrahendis vegetabilibus quodnam optimum?

Nimis frequens mos eſt chymicis ad omnia & ſingula vegetabilia extrahenda S V. uti: qui utiq; non ad omnia adhibendus eſt. Nam

1 Natura ſeptentrionalibus non ita fuiſſet noverca quibus vinum denegavit.

2. Non ubiq; ita in copia eſt S V. & ſi eſt, non ſemper bonus, aut certè magno comparandus, ut pro pauperibus medicamenta conficere chymicis haut liceat.

3. Si ſubtiliores partes habent ſimplicia, ex quibus èxtrahendum aliquid, utiq; nimis confertim in S V. pars ſubtilis extrahitur & elicitur.

4. Odorata S V. alterentur ob oleenam qualitatem, tartareoque inficiuntur odore, & præcioſiſſimi ſpiritus in S V pereunt.

Menſtruum ergo aperitur Chymico & ſanæ philoſophiæ amatori eligendum tale.

1. Quod nulla aliena qualitate præditum eſt, 2. Quod temperatum eſt, 3 Quod ſimplicibus iſtis conveniens 4. Quod ubiq; gentium facile haberi poteſt.

Nullum vero commodius eſt, quam menſtruum proprium. Hoc enim naturæ ſimplicis extrahendi convenientiſſimum eſt.

Quod ſi liquore arido ſulphuris vel vi[illegible] [illegible] dulum, haut ignobile fuerit. Cui proprium m[illegible] non ſuppetit capiat rorem majalem deſtillatum, aut in hujus inopia aquam pluvialem puram quæ ſatis conveniens præſertim ſi deſtilletur & rectificetur. Hæc enim omnia menſtrua non adeo diſcordant a ſimplici vegetabili· quippe quæ aliàs illud irrigare debebant à Cœlo delapſa. Ipſa etiam quæ expurgantibus extrahuntur melius educuntur per aquam ſimplicem puriſſimam aut deſtillatam quam per S V. aut terebinthinam. Aliqua tamen ſunt ex quibus difficilius fit extractio, in quibus ut citius procedat S V. uti poſſumus.

Nec tamen ideo volumus condemnanda eſſe ſemper alia menſtrua ut ſunt aq. Iunip. card. bened. fum. ulmar. filic. agrim. pom. redolent. lact. ſer. lact. & alia quæ videantur apud Quercetanum.

EXERCITATIO SEXTA

Reſpondente

DANIELE FABRICIO
Dantiſcano.

PROBLEMA I.

An, & cur abſq; cibo & potu homo diu vitam agere queat?

Animali, ut perpetuo nutriatur, cum continuè abſumatur partium ſubſtantia, neceſſarium eſt alimentum per os aſſumendum, niſi fortè quid præpediat, quod appetitum deijciat, aut alimentum non deſideret. Quod enim ab alijs ſcriptoribus affertur, de animalibus nonnullis Solo aere victitantibus, Solo item odore: à permultis in dubium vocatur. De chamæleontibus certè falſum eſt, quos præcipuè ſolo aere vitam ſuſtentare ferunt & ore eos carere, Aliter enim nobis videre licuit apud promum illum & condum rerum naturalium Ferdinandum Imperatum, *qui idem ſentijt, quod alias retulit nobis* Libavius *Vir Clariſſimus & amicus noſter honorandus, ex varijs authorum teſtimonijs: videlicet Chamæleontem ex muſcis quas præter volitantes aſtu lingua exſerta capiat.*

Chamæleõ ore non caret.

Imperatus.

Libavius.

Ceterum an homo vivere poſſit, non in dies tantum aliquos, ſed etiam ſeptimanas, menſes, annos abſq; cibo & potu quæritur.

Ex ægrotis & ſanos diu abſq; cibo & potu vivere poſſe.

Nec eſt quod miremur, non tantum de ægris, verum etiam de iis qui ſani alioqui exiſtimentur. Nec moramur Hippocratem *lib. de carnibus dicentem:* Siquis in ſeptē diebus nihil edere aut bibere velit, plerinq; quidem in ipſis moriuntur. *Addit vero:* ſunt autem qui ipſo tranſmittunt, & tamen moriuntur. *Intelligendus enim eſt eo loco Hippocrates de homine ſano, non de morbido. Ægros certe vidimus in dies, imo ſeptimanas, vitam diu traducere abſq; cibo & potu, ubi nimirum afflicto calore nativo & ventriculo crudis viſcoſisq; humoribus occupato, nullus ſe exerit fulcitionis ſenſus, adeo ut ægri morbo ipſo ali videãtur. Neq; forte id diſsimilis admodum ratio erit, conquerentibus tamen aliis, eorum qui annos multos abſq; alimento vitam tolerant. Quod quia multi pro fabulis habent, nec poſsibile hoc eſſe credunt, quæſtionem hanc an ſit à* Valeriola *in annotationibus ad paradoxa Iuberti negatam prius comprobabimus.*

Valeriola

Hiſtoria

At primum quidem non reticebimus quod in agro Bernenſi ante triennium admodum propriis oculis vidimus manibusq; tetigimus. Ibi puella quædam Apollonia Schreyera nomine iam à ſeptem annis abſq; cibo, potu, ſomno, excretionibus victitavit, & etiamnum ea in vita eſſe fertur. Abdomen ſpinæ dorſi incumbens quaſi vacuum, planum, non ventroſum aut rotundam ſpeciem præ ſe ferebat, nec apparuit veſtigium viſcerum, quod tactu deprehendi potuit. Pulſus ei nunc exiguus, nunc vegetus, modo inæqualis, modo intermittens, modo nullus. Hiſtoriam huius rei totam integro libro deſcripſit Paulus Lentulus *Bernenſis Medicus.*

Lentulus.

Exempla eorum qui vixerunt diu abſque alimento

Conſimilia exempla alia in promptu eſſe poſſunt. Exemplum viventis abſq; alimento ad dies undecim habet Plinius *ad*

dies

Ad dies. Ad ſeptimanas. Ad menſes Ad annos.

dies 18. Conciliator, *ad 20 & 30.* Albertus *ad 46.* Alexander Benedictus *ad ſeptimanas ſeptem*, Albertus *ad menſes duos* Athenæus: *ad annum integrum puellam quandam triũ vel quatuor annorum, nihil aſſumpſiſſe vidit* Q. Crecetanus *ut refert in diæthetico polyhiſtorico ſectione 2 cap 2. Dicitq; ventris inferiorem regionem fuiſſe depreſſam, totumq; abdomen lapidis inſtar induratum; cui tamen puellulæ appetitus poſteà & ſanitas redierit. Ita exemplum absq; nutrimento* [illegible] *ad annos duos; habet* Pogius Florentinus, *ad tres*, Sylvius *in duabus puellis*, & Iubertus *in puella Spirenſi ad novem annos in Palatinatu notum eſt, puellam ita vixiſſe, poſtea convaluiſſe, nupſiſſe prolemq; peperiſſe, ad annos decem exemplum habet* Rondeletius, *ad* 12. Pogius Florentinus *ad* 22. Sylvius *ad* 30. Iohannes Bocatius *ad* 40. Hermolaus Barbarus. *Videantur vero exempla varia apud* Laurentium Iubertum, Marcellũ Donatum, Iohannem Matthæum Heſſium; Schenckium *& alios.*

Quæſtio cur ſit

Quæſtione ergò an ſit jam nemini amplius, uti arbitramur in contentione ponendâ, ad eam quæ cur ſit quærit, properamus. Et hujus rei rationes probabiles quidem afferri poſſunt.

1. *Natura pauciſſimis eſt contenta: nec tanto egemus alimento, quantum quotidie ex conſuetudine aſſumimus.* Ratio I.

2. *Paralyſis orificij ventriculi non poſtrema eſt cauſa.* II.

3. *Calor nativus ubi exiguus, exiguo opus eſt alimento, cum parum depaſcatur. Vnde quædam animalia nonnulli putantur* III.

æſtate ſolo aere victitare Plinius. *Sen* [illegible] *ferunt quam juvenes, quia calor imbecillior minus humidi abſumit. Sic & phlegmatici quam bilioſi facilius jejunant, quia frigidiores.*

4 *Alimentorum vices ſæpè ſuſtinet vel phlegma, vel adeps, vel odor.* Hippoc. Gal. Plin. *vel defluxus catharroſi: quos ſitim tollere docet Galenus. Potiſſima tamen cauſa in hominibus eſt frigida & humida humorum congeries, ſive in vaſis ſive ſolida ſubſtantia. Hinc pituitoſi minor appetitus: & diutius hi inediam ferunt. Minus vero bilioſi. hi enim calidum habentes ventriculum antè quartum diem moriuntur fame, ſi* [illegible] *certè puellam* [illegible] *illam, cujus inter alia ſupra meminimus, ſcribitur fuiſſe admodum phlegmaticam: idq; cognitum ex evacuatione continua muci, narium & lachrymarum.*

Ita videmus nonnulla aſſumpta famis liberare poſſe, & ad tempus abſq; alimento corpora conſervare. Ut ſi utatur quis pillulis ex Tabaco ſive Nicotiana, & in ore teneat: tantum nempe è cerebro trahũtur pituitoſi humores atq; ad ventriculũ mittuntur & venas: qua de re Monardes, Clufius, *& alij. Ita quoq; in plantis ſimile quid apparet, quarum quædã avulſæ diutius vivunt & nutriuntur, quam aliæ, ob impactum denſum alimentum.*

Duæ vero hæ poſtremæ cauſæ ſi conjungãtur in uno ſubjecto videlicet calor debilis & phlegmatis copia, fortè non mirum redderetur, aliquos homines diu abſq; cibo & potu vivere, reſolutione præſertim orificij ventriculi accedente. Ita enim & glires, urſi & ſubterranea animalia multa, quia calore imbecillo prædita ſunt, phlegmate item, & pinguedine multã, diu certe vivunt abſq; alimento externo. Videatur Ariſtoteles lib. 8 hiſtoria animalium cap 7 & Plinius lib. 8. naturalis hiſtoriæ cap 3 & ſequentibus.

Dubium

Solutio.

Dices quomodo tanta copia eſſe poteſt phlegmatis in homine, ut per aliquot annos ſufficiat. Reſpondemus quemadmodum rarò cõtingit, homines adeò diuturnè vivere ſic rarò etiam hæc cauſa. Interim probabile eſt quod, quo plus phlegmatis in vaſis vel ſolida ſubſtantia reperitur, eò diutius ita victitare queant. Unde varietas etiam, uti in ſuprà allatis exemplis patet, deprehenditur. Non enim omnes, in annos ita vivunt. ſed aliqui in dies ſaltem aliqui in menſes &c. prout plus vel minus materia, & prout calor magis minusvè imbecillus.

Conclusio

Putamus ergò copiam pituita, & quidem lenta cum calore debili, cauſam eſſe tam mirandi effectus. Si enim pituitoſi minus appetunt, & diutius inediam pati poſſunt, ſequitur certè, quod quo magis quis pituitæ habeat, & quo magis hæc lenta ſit, eò minus homo appetat, eoq́ diutius abſq́ alimẽto per os aſſũpto victitare poſſit. Nã ut ſimpliciter ad ſimpliciter, ſic magis ad magis, & maximũ ad maximũ ſequitur vel quod idẽ eſt. ſi abſolutum prædicatum ſequitur abſolutum ſubjectum utiq́ incrementum prædicati ſequetur incrementum ſubjecti; uti docemus in Logicis.

Ex his & ſimilibus probabiliter concludi poſſe videtur, naturaliter etiã hominem diu vivere abſq́ cibo & potu poſſe.

Alia opinio. Quercetanus.

Aliam rationem verò affert Quercetanus in diætetico Polyhiſtorico. qua nec ipſa quidem forte omni deſtituitur veri ſimilitudine. Statuit autem membra cibum potumq́ attrahentia & alterantia adeò coagulari & exſiccari poſſe, ut ſint quaſi emortua quemadmodum Iohannes Alboſius *Regis Galliarum protoMedicus hiſtoriam habet fœtus in utero materno per annos 28 contenti & lapidefacti citra ſui matriſq́ corruptionem recenſente* Bauhino in appendice ad Roſſettum.

Quod ſi quis quærat quomodo deficiente coctione prima & ſecunda, vita perdurare poſſit, reſpondet partes illas Cor, pectus, & caput quæ in ejuſmodi [illegible] adhuc vigere conſpiciuntur, aere foveri: cum alias reſocilletur ſubſtantia noſtra aere attracto, & vires celerrimè odoribus confortentur.

Quod ſi ulterius quæratur cauſa hujus exſiccationis & coagulationis reſpondet fieri ab feces tartareas, denſas & ſpiſſas, quibus undiquaq; viſcera involvuntur: Unde pereat appetitus donec natura vel arte excrementis illis evaneſcentibus membra repurgentur, & priſtinas functiones exerceantur.

Ceterum ſi cauſas omnes à nobis ſuprà conjunctas, diligentius attendamus, & poſtea [illegible] videtur animus meus in illis acquieſcere, [illegible] majore dubitationum numero ſatis facientibus. Nam

1. *Demus, viſcera coagulata eſſe [illegible], exſiccata, quod fecibus tartareis involuta ſint, ubi interim nutritionis aliarum partium materia, de qua quæritur? num aer? [illegible] haut vero ſimile Videmus autem exempli gratia, in hac Apollonia Helvetica, ſatis bonam formam & [illegible] brachiorum, crurum, faciei, aliarumq; partium. quæ du[illegible] non poſſent, niſi [illegible] eſſet alimentum aliquod, ut [illegible] dulcis & alimentaria, in vaſis, vel ſolidis [illegible] ntia, vel utroq;*

2. *Sequeretur in omnibus [illegible] abſq; alimento, duritiem ſentire debere [illegible] ne. Atq; ii per paucos dies aut ſeptimanas ita vivunt non ſtatim habent partes inferiores ventris ita coagulatas, & quaſi petrificatas. Abdomen vero adeo vacuum eſſe, & dorſo incumbere hanc ob cauſam arbitramur quia viſcera infimi ventris non replentur alimenti materia, ut fieri ſolebat, ſed nutriuntur tantummodo inhærente phlegmate.*

3. Viſcera iſtis etiā coagulata & quaſi lapidefacta mortua eſſe ſequeretur: at communi vita cum toto fruuntur. Nec obſtat fœtus petrificatus & mortuus, qui non eſt pars matris, ſicuti vero partes infimi ventris humani corporis certè partes ſunt.

4 Si adeò petrificata eſſent & emortua, quomodo ad vitam redire poſſent? atqui ſepè ad ſe redeũt poſt annos multos quemadmodum ex hiſtoria notum eſt puella ex palatinatu in oppido Schimdweiler quæ poſtquam ab annis novem ita vixiſſet priſtinæ conſtitutioni reſtituta, liberos procreavit. Quod caput, pectus & cor vigeant, non mirum eſt ob eandem, quæ totius caſus eſt, cauſam. Adeſt enim materia una, videlicet aer, & altera etiam videlicet phlegma, vel lenta aliqua ſanguinis pars hinc inde conſperſa & immerſa; ſed quia non ita valide iſta materia conficitur, ob caloris debilitatem, ideo ad motum inepti ſunt homines illi, ad ſenſum tardi, reſpirationis levis, & ſubmiſſæ locutionis quæ omnia adeſſe videmus in Apollonia illo Schreyera Helvetica.

Quicquid ſit multo probabiliter dicere poſſumus nequaquam vero omnia ſatis accurate exponere, adeo ut aliter ſe habere nequeant. Nam & in hac quæſtione magna ſapientiæ humanæ pars eſt quadam æquo animo neſcire velle, ut cum Scaligero loquamur.

PROBLEMA

II.

An cliſteres nutrire poſsint?

Affirmatur.

Cliſ-

Vſus cliſ-
matum.

Cliſmatum egregius in Medicina uſus eſt quem tamen reſpuunt ut plurimum non ſine damno Germani & vicini Boreales, tanquam abominandum aliquod aut periculoſum remedium, quo in cenſu cauteria etiam habent. Optima vero hæc omnia remedia frequenter & cum utilitate Itali atq; Galli uſurpant Ægyptii, referente Herodoto, ſingulis menſibus per tres dies continuos cliſmatibus uſi ſunt. Sed doctores utilitatum multorum certi ſunt: In quibus haud poſtrema eſt quando in ulceribus & tuberculis partium per quas cibus tranſire debet, in angina & quocunq; deglutitionis defectu, item dejecto nimis appetitu, utimur injectionibus nutrientibus, quæritur & controvertitur, an revera dentur, hoc eſt:

tatus Cõ-
roverſiæ.

An per cliſteres materia aliqua in inteſtina injici poſſit, quæ in ſanguinem abeat, & deinde per venas in totius corporis omnes partes ad nutritionem.

egativa
uomodo
robari
ſsit
1.

Quidam negativa adſtipulantur, ſequentibus freti momentis.

1. *Quia ne in inteſtina quidem tenuia pervenire poteſt materia alimenti, multo minus in ventriculum. At antequam in epate elaborari poterit chylus in ſanguinem, prius confici debet in organo primæ coctionis ventriculo. Alioquin vitium quod in coctione primâ committitur, in ſecundâ non corrigitur*

alenus

Materiam cliſmatum non poſſe ferri naturaliter in inteſtina tenuia, docuit Galenus *lib. 5. de methodo medendi cap 11. quando ulcera inteſtinorum craſſiorum per injecta mitescere ait, tenuiorum potius per aſſumpta Verba ejus hæc ſunt.*

Quæ in inteſtinis conſiſtunt, bifariam curãtur: nam, quæ vicina ventriculo ſunt, his per comeſta & bibita ſuccurritur; quæ vero inferius ſunt ſita, per ea q[illegible]njiciuntur quando neq. ad ea quæ vicinæ ventriculo ſunt ſubire poteſt, quod per ſedem infunditur. *Ita etiã* *lib. 13 cap. 17. inquit* Quæ per cliſterem infuſa ſint, ea omnino ad Jejunum usq; adſcendere non poſſunt, imò etiamſi admodum nitaris, fortaſſe tenue tantum inteſtinum contingent.

Ratio vero hujus rei eſt valvula principio coli appoſita, Pariſiis à Caſpare Bauhino Anatomico excellentiſſimo inventa: quæ prohibet ne quid ex craſſis in inteſtina tenuia remeet, cum interim ex tenuibus in craſſa optimè ingredi queant excrementa. Quod liquet ſi per rectum inteſtinum injiciatur liquor aliquis, & protrudatur tenuia verſus: ſubſiſtere enim circa Cœcum, ſive circa coli initium & Ilei finem nec ulterius præterfluet, ob valvulam eò loci adnatam. At ſi per Duodenum injicias liquorem, facilè per rectum exibit.

Valvula in colo, Bauhini.

2. *Quia prima cibi præparatio in ore fieri debet, elaboratio in ventriculo finis & abſolutio in inteſtinis tenuibus. At illud in uſu clyſmatum fieri nequit. Ergò.*

Contraria tamen opinio amplexanda eſt, nimirum cliſteres nutrire revera poſſe: non tamen ita, quod aliqui cenſent, ac ſi ventriculus famelicus, nutricatum ad ſe rapiat & attrahat, licet hic ad inteſtina tenuia non perveniat. Stabilimus autem hanc ſententiam ſequentibus firmamentis.

Cliſteres nutrire probatur

I. 1. *Experientia. Hæc ſi conſulatur, res in vado eſt, quia à nobis. Et multis Medicis tales cliſteres uſitati ſunt. Apud Italos & Hiſpanos non infrequens eſt praxis, in viris qui aliter nutriri non poſſunt, aut mulieribus præfocatis, cliſmatis uti, atq; ægrum hac ratione per dies multos ſuſtentare.*

II. 2. *Authoritatibus 1. Vide* Galenum *lib. 5. de cauſis ſymptomatum cap. 2.* Celſum *lib. 3 cap. 29.* Ruſtum *apud Oribaſium lib. 8. cap. 24.* Mercurialem *in quæſtionibus Piſanis beſtaria 21.* Laurentium *lib. 6, quæſtione 14 & alias. Sed nunc rationibus obtinendum quæſitum.*

III. 3. Inteſtina ſunt eiuſdem ferè cum ventriculo tementi & ſubſtantia, vt aliquam chylificandi vim obtinea præcipuè vero Colon quod carnoſum eſt & craſſum. Vide lenum lib. 4. de vſu partium cap 17.

IV. 4. Et Colon quidem habet cellulas varias in quibus collecta nonnihil retineri queunt.

V. 5. Situm eſt idem Colon in loco ſatis calido ſub ventriculo & diaphragmate propè epar, lienem &c.

VI. 6. Idem Colon venis meſaraicis refertiſſimum eſt, quæ exſugere poſſunt alimentum nonnihil in Colo immutatum & per venam portæ ad jecur deferre.

VII. 7. Quæ injiciuntur cibi per anum ad nutriendum, ſunt facile mutabiles & digeſtibiles, atq; chyli ſubſtantiæ proximi, & naturæ corporis noſtri aptiſſimi. Vt ſi fiat ex lacte lib. j. cremoris hordei mundi lib. ß vitell. ovor. n. ij & ſimilibus.

Nihil ergo obſtat, quo minus cliſteres nutrire queant.

p nimodo
rſa refu-
tur

Ad argumenta adverſa reſpondetur, non opus eſſe omne alimentum in epate ſanguificandum, prius in ventriculum neceſſario devenire, quod probant ſupra allatæ rationes. Et Gal. 6 de Loc. docet non ſimpliciter eſſe neceſſariam ventriculi concoctionem ſed quando ſolida alimenta aſſumuntur. & quæ liquida ſunt, in ventriculo minime immorari, licet cruda ſint, vt aqua &c.

n coli
lvam
ſteres per
anſire
eant.
ſteres &
ppoſito-
per os
ddita, re
ntur.

Cæterum ponamus non conceſſum, debere cliſteres nutrientes pervenire in tenuia inteſtina, & Coli oſtium pertranſire. An hoc abſurdum foret? natura certe ſæpè numero extraordinarie in neceſſitate agit, meatus claudit & recludit idq; molitur aliquando ad ſtuporem vſque, quod ordinario tamen curſu non tentaret. Ita in Iliaca paſſione pylorus præternaturaliter reſeratur, & aliquando etiam Coli oſtium.

Ita Cliſteres & ſuppoſitoria nonnunquam per os redduntur. Gal. ipſe libr. 3 de ſymptomatum cauſis ait: Cliſteris aliquid nonnullis in ventrem ſubijt, vt vomerent, non ſecus ac feces per lethales volvulos ſæpe evomuntur. *Quo indubiè reſpexit* Rhaſes *lib. 9. Continentis: vbi putat cliſteres ad ventriculum adſcendere, & ſæpè per nares reyci.* Si, *inquit,* magna vi & impetu injiciatur cliſter ad ventriculum vſque perveniet, ſi ſenſim & paulatim, vix craſſiora inteſtina ſuperabit. *Hæc ille. Nam impetuosè iniecta labefactare poſſunt valvulam Coli & infringere, vt non reſiſtat amplius: quod alioquin evenit in diſſectionibus, cum quæſituri aliqui eam, aqua labefaciunt, & poſtea non ita facile reperiunt.* Franciſcus Roſſettus *Medicus Gallus, in libello de partu cæſareo à Bauhino Latio donato, Sectione 3. cap. 7. meminit cuiuſdam Caroli Trabardi, nephritici, qui pro Colico tractatus multis clyſmatibus. horum aliquot, ob mali vehementiam, evomuerit. Et hac de re aliquando ſermocinante mihi cum Excellentiſſimo Anatomico Patavino,* Iulio Caſſerio Placentino, *amico meo Colendiſſimo, commemoravit, ſe vidiſſe presbyterum quendam, qui clisma ex oleo injectum, per os univerſum reddiderit.* Alexandrinus, Solinander, *& alij huius etiam rei meminerunt.* Ambroſius Paræus *libr. 25 de medicamentorum facultatibus, cap. 23. Permultos ſe vidiſſe ait, qui ſuppoſitoria ano percepta ore reddiderint. Idem habet* Guaynerius *tractatu 5. practic. cap. 2. in Teneſmo ſuppoſitorium opiatum vomitu rejectum. Et glandes, & cliſteres, & excrementa, excreta per os fuiſſe teſtantur,* Matthæus à Gradibus *in commentario Almanſoris cap. de vomitu, &* Valeriola *comment. ad cap. 2. lib. 6 de cauſis ſymptomatum Galeni. Atq; mirum eſt, aliquando glandes, can-*

Galenu

Rhaſes.

Cur valv
coli mul
non reper
ìnc
Roſſettu

Caſſerius.

Alexandrinus Solinander.
Paræus.

Guaynerius

Matthæus
Valeriola
aGradibus.

delas &c. etiam filo femoribus allegatas, etiam man[illegible] minum detentas, ut attractrice monſtroſa, filis abruptis fu ſurſum delatas ad ventriculum, & per os rejectas. Videatur Schenckius in obſervationibus medicinalibus.

PROBLEMA
III.

Quod frigeamus à paſtu an accidat calore externarum partium ad centrum revocato?

Negatur.

A paſtu in ſanis benè conſtitutis, & rectè concoquentibus Cottidianum eſt & bonum exteriora ut manus & pedes non nihil frigere, paululumq́; horreſcere dorſo & univerſa cute.

Quæ vero cauſſa hujus rei ſit, homines qui natura deſideramus ſcire, quærimus.

pinio Ga-
l.

Galeni ſectatores dicunt exteriorum partium ſanguinem & ſpiritus promovendæ coctionis ergo ad interiora, ut ad ventriculum confugere, unde partes externæ relinquãtur frigidæ.

ſutatio

Cæterum hoc natura rerum non admittit, partes enim ſingulæ ſuum calorem habent, retinentq́; nec alteri communicant. Quælibet enim pars continuè alimentum trahere debet, coquere, ſibi adaptare, & ſuperfluum excernere; opus vero hoc, ſi calore nonnihil orbaretur interrumperetur. Et quid, quæſo adſumenti ventriculo afferri poſſent, ex caloris iſta adventu, *cum fateantur, ſtatim eum redire; Si enim extremitatum frigus diu perſeveret, malum.*

Alia Opinio.

Quæ circa veriſimilior eſt ſententia, ventriculum cibum frigidiorem aggredi, & cum ea conflictari, hic vero cum mutationem aliquam ſubit, halitus frigidos de ſe emittit, antequam evincatur, & annexis ac continuis ſibi partibus eandem qualitatem communicat, & deinde vicina pars, alteri vicina. Atq; ita frigiditas extremorum ſignum eſt feliciter inchoatam eſſe coctionem.

PROBLEMA

IV.

An in cibis aſſumendis ordo aliquis ſervandus?

Negatur.

De ordine alimentorum aſſumendorum minus conſentiunt authores. In eo vero ferè omnes conſentiunt, prius ſumendum quod magis placet & palato ſapit, naturæq; arbitrio & libidini morem gerendum. Cautionem verò & exceptionem adhibent ſolummodo de cibis ſolidis & liquidis. Nam

Opinio I.

Prima opinio eorum eſt qui craſſa & ſolida alimenta prius ingerenda decernunt motis his potiſſimum rationibus.

1. *Si primum tenuia ventriculi fundum occupent, numero ad exitum properabunt, & ſolidiora nondum concocta ſecum educent.*

2. *Liquida ſi præcedent, iis poſtea innatabunt craſſiora & calorem ventriculi effugient.*

3. *Præſtare videtur primum craſſa & ſolida manducare, quia diuturniorem coctionem exigunt, quam liquida, quam*

obrem in parte inferiore ſeu fundo ventriculi cõducit retineri ſolidiora alimenta, quia illa pars calidior eſt, quippe carnoſior & ex partibus adiacentibus adiutus.

Refutatio

Verum hæc opinio ex ignorantia modi coctionis procedit, qui poſtea explicabitur, unde etiam refutationis medulla a quovis de facili hauriri poteſt.

Opinio II

Secunda opinio plures nacta eſt patronos: eos nimirum, qui liquida & tenuia alimenta ſemper antè craſſa ingerenda eſſe contendunt, moventur autem ſequenti fundamento

Liquida prius aſſumenda ſunt, ut prius e ventriculo per pylorum exire queant quod ſi verò craſſa prius aſſumantur & prius per ianitorem delabantur, retinebuntur in ventriculo liquida nimis diu, adeoq; ſuperaſſabuntur, aut ſaltem in inferiore parte ſi ſtationẽ habent craſſa exitum prohibebunt liquidiora, quæ tandem corrumpi neceſſum fuerit, & ſitu reliqua inficere.

Refutatio.

Ceterum originem habet hæc opinio ex antiquorum craſſo & puerili errore, qui pylorum in imo fundo ventriculi reſidere autumarunt, illudq; & picturis iuventutem docuerunt, & verbis etiam confirmaverunt. Unde factum ut in hunc uſque diem πύλωρος ſive orificium ventriculi dextrũ, communiter orificiũ inferius appellitetur, quemadmodũ ſiniſtrum, orificiũ ſuperius vocari conſuevit. Sed minus rectè, norunt enim exactioris & ſubtilioris anatomes cultores dextrum orificium ſiniſtro non eſſe humilius, ſed utrumq; in elatiſſima ventriculi regione reſidere. Quamobrem non deſcenſu ſed adſcenſu chylus ex fundo ventriculi ad orificium ſiniſtrum, quod Ianitorem appellant, fertur.

Orificium ventriculi dextrum non eſt inferius ſiniſtro.

Opinio III Nullũ ſervandum ordinem in cibo, probatur

Tertia ſententia, cui nos ſubſcribimus ſtatuit in cibis aſſumendis liquidis vel craſſis nullum omnino ſervandum ordinem. Atq; hoc probamus.

1. Ex coctionis modo. Coctio enim ventriculi, philoſophorum principi lib. 4 meteor. elixationi aſſimilatur. Atqui nihil refert quam partem prius in lebetem conijcias, omnia enim miſcentur ſic in ventriculo modus coctionis non fit ſecundum ordinem & locum quo cibus aſſumebatur, ac ſi primò ingeſta ventriculi fundum occuparent, ſummum verò, poſtremò manducata: ſed cibum totum ventriculus comprehendit, amplexatur, miſtum in vnum cogit, vt maſſa vna fiat ex omnibus partibus aſſumpti cibi, duris & mollibus aridis, & humidis, &c.

2. Experientia ſatis luculenter euincit, primo loco aſſumpta, non tantum in fundo eſſe. Illa enim frequentiſſimè ſæpè eructationes produnt, atq; inter coquendum per exhalationes in caput & partes vicinas. Quocirca quocunq; loco ingerantur liquida vel ſolida, miſcebuntur ſimul & à ventriculo vna coquentur. Neq; tamen propterea negatum volumus, cibos liquidos citius ventriculo exire, quam minus liquidos. Nam quo quid liquidius, eò citius à ventriculo ad inteſtina ablegatur.

EXERCITATIO SEPTIMA

Reſpondente

DANIELE FABRICIO
Dantiſcano.

PROBLEMA I.

Vſus narcoticorum, vt Opij &c. an admittendus?

Affirmatur.

VSum narcoticorum, inprimis opij improbaſſe videtur Galenus, Fernelius & alij. At eius vſum concedendum eſſe, manifeſtum fit ex ſequentibus. Vſus narcoticorum probatur.

I. *1. In ſatis magna doſi ingreditur theriacam, Et quā multorum inſignium antidotorum baſis ſit,* videatur Quercetanus in pharmacopœa dogmaticorum reſtituta, de opiatis. Quercetanus.

II. *2. Turcas & Perſas in vſu frequentiſsima habere, teſtatur* Bellonius. *Et tota Aſia atq; Mauritania, in victu vtitur, adeò vt abſtinentes periculum vitæ incurrant: quod etiam* Iulius Cæſar Scaliger *teſtatur, additq; ſe noſſe quendam qui cotidie ſupra drachmas 12. comederit & doctiſsimè de rebus omnibus diſputaverit.* Bellonius. Scaliger.

III. *3. Experientia hodierna noſtri ſæculi abundè teſtatur opiatorum vtilitatem ne dicam neceſsitatem Quis enim medicus hodie obſq; aliqua Laudano laude dignum aliquid præſtat? feliciter hodie vtitur* Felix Platerus *pillulis ſuis opiatis,qui-* Platerus.

N

tis, quibus ſe multos ſuſtentaſſe & practicum ſine opio pauca laudabilia efficere teſtatur atque vitam potius ab ea prorogari cenſet, adeo ut adſcribendum ſit vi narcoticæ vini, aut cereviſiæ propter lupulum, quod bibones & helluones ad tantam nonnunquam ſenectutem perveniant.

PROBLEMA

II.

An opium ſummè frigidum ſit, an verò potius calidum?

Poſterius adſtruimus.

Quia hanc quæſtionem à nemine publicis typis ſolidè tractatam adhuc invenimus, placet eam paulo diligentius examinare, aliiſq; occaſionē præbere, veritatem, quæ hactenus certè in hac materia latuit, inquirendi.

Opium frigidum eſſe quomodo probari queat.

Prima communiſſima opinio *quaſi omnium phyſicorum & medicorum eſt: Opium eſſe in ſummo exceſſu, ſive in quarto gradu frigidum. Quæ ſententia ſuaderi poſſe hiſce rationibus nobis videtur:*

I. Stupor ex opio.

1. *Stupefacit in ſummo gradu, adeò ut mortem tandem, niſi ſuccuratur, intenſa frigiditate videatur inducere. Si ergò parti admotum opium ſtuporem & gangrænam adfert, non niſi intenſiſſima frigiditas in cauſa eſſe poſſe videtur.*

II Somnus ex opio.

2. *Non tantum ſtuporem inducit partium ſed etiam ſomnum adeo ut tandem mors ob nimium ſomnum ſubſequi queat. Somnus vero videtur a cauſa frigida maxime habere ſuam originem, cum illi qui frigidi ſunt temperamenti, maxime dormiant quì calidi, minus.*

III

3. *Quod per calida, imo ignea calidiſſima corrigitur, fri-*

gidum ſit, & quidem frigidiſſimum ſit, neceſſum eſt: Opium per calidiſſima corrigitur. Ergò.

Opij correctiva vulgo.

Minor liquet ex tota antiquitate medica, & hodiernis quoq; ferè omnibus Æſculapij alumnis. Corrigentia enim opium in opiatis ſemper addunt: piper, pyrethrum, Crocum, Euphorbium, allium, Ceparum ſuccum, caſtoreum, vinum &c.

IV.

4. *Aſſumpto narcotico, quando periculum imminere animadvertimus, eadem calidiſſima propinamus, vt frigiditas nimirum opij retundatur.*

V.

5. *In quibuſdam opio extinctis ferunt circa cor inventum ſanguinem congelatum & conglaciatum; imo & in cerebri ventriculis ſanguinem inſtar glaciei congelatum fuiſſe, vt habet* Ioach. Curæus. lib. 2. de ſenſu cap. 17.

Curæus. VI.

6. *Authoritates omnium medicorum in promptu ſunt.*

Capivacci opinio.

Secunda opinio eſt Capivaccij: *qui videns præcedentem non poſſe ſubſiſtere, ob caloris in opio manifeſta indicia, mediam quandam viam ingreſſus eſt.* Tractatu enim de venenis lib. 7. cap. 9. *ne affirmare cogatur contrà vulgarem opinionem, opium eſſe calidum, ſtatuit in eo diverſas eſſe partes, vt ſit calidum in tertio gradu, ex quo calore prodeant effectus calidi: & frigidum in quarto, vnde ſtupor. Itaq; vult opij partes calidas & tenues, quia facilè penetrant, & venenoſa ſunt, expelli in habitum corporis, vnde pruritus &c. Sed craſſas frigidas remanere in centro.*

Opium c lidum eſ opinio n va

Platerus Bauhinus Zvvingerus.

Tertia opinio *recentiſſima eſt, opium non eſſe frigidum, ſed calidum potius, imo impenſe calidum. Hanc tuentur tres illuſtres Baſileenſis ſcholæ Medici:* Felix Platerus, Caſparus Bauhinus, & Iacobus Zvvingerus. *Platerus verò non tantum calidum opium ſtatuit, uti alij: Sed affirmat ſe nunquam vidiſſe alia quæ magis conſtanter calefaciunt, adeo* *ut & tres aliquando dies perduret calor, cum interim aromatum calor brevi tranſeat. Opium quoque calidum potius eſſe quam frigidum, ſtatuit inſignis Philoſophus & medicus Hermeticus* Ioſephus Quercetanus *ut paſſim in ſcriptis eius videre licet. Unum locum annotare libet ex pharmacopœa eius pag. 655. ubi ait:* Iam alibi in ſcriptis noſtris egimus de proprietatibus opij, quod qualitas eius narcotica & ſoporifera dependeat potiùs, a ſulphure quodam inflammabili, fœtente & indigeſto, quam à cauſa quadam frigida &c.

Quercetanus

Hanc ſententiam, quæ opium calidum ſtatuit, nos tuemur, & rationibus plurimis iam confirmabimus, poſtmodumque ſigurriente adverſariorum omnia deſtruemus.

Opij calidi-tas ad-ſtruitur.

Opium ergò calidum eſſe ita probamus.

1. 1 *Quia ſudorem copioſè provocat. Illa verò quæ diaphoretica ſunt, calida ſunt, & tenuium partium.* Galenus libr. 5. de ſimpl. medicam. facult. cap. 14.

Neque enim ideo ad ſudorem facit opium, quia frigiditate ſomnus inducatur, & calore intrò revocato ſudor prorumpat. Nam primò, vigilantes ſudant ex opio. Deinde non ſemper in ſomno ſudamus. Sudorem enim in ſomno non excitari vult Hippocrates in aphoriſmis, niſi adſit ciborum repletio &c.

II. 2. *In ore detentum, palatum & linguam urit, exulcerat, & puſtulas excitat, inſtar alicuius pyrethri.* Scal. exerc. 154 & 175 ſect. 1 Idem & Capivaccius.

III 3 *Caput tentat,* teſte ibidem Scaligero.

IV 4 *Venerem etiam provocat* Idem Ibidem.

V 5 *Sitim excitat, eamq́ diu durantem.*

VI 6 *Pruritum inſignem parit, adeò ut aſſerente CapiVaccio, homines à ſomno profundo excitentur.*

7. In

VII.

7. In externa applicatione opium diſcutit, & vehementer emollit nodos tophasque. At ſi frigidum eſſet, denſaret potius, ac congelaret.

VIII.

8. Animaſitatem parit, ſi ita loqui licet, vel potius furorem plus quam phreneticum. Turci enim pugnaturi opium aſſumunt, & ita in obvios quosque imperterriti feruntur, nec cedunt: adeò vt ob hanc amentiam ſæpè frenandi ſint, ne nimia ferocitate & temeritate, ſuos ſimul perdant. Hinc etiam ingenium corrumpi ex nimia vſu opij, vult Alpinus.

Alpinus.

IX.
Calida na
cotica.

9. A ſimili res fit manifeſta. Nam & alia calida vim habent narcoticam; vt vinum, ſpiritus vini, crocus, lupulus &c quæ omnia per frigiditatem narcoſin axercere, nemo niſi inſanus affirmaret.

X.

10. A Recentioribus, videlicet ſupra numeratis medicis, opium optimè & feliciſſime corrigitur per frigida, vel per acida, & quæ vim vitriolatam participant, atque tenuium ſimul ſunt partium: Vt ſunt acetum, Succus Cytriarum & Limonum, item Berberorum, ſpiritus vitrioli, &c. Platerus *in praxi ſua, tract.1.pag.67.ita inquit:* Acida exhibita, vti actium humorum, & bilis effervescentiam, ſic & narcoticorum efficaciam retundunt, vt ſucci acidi, vel ſyrupi, vel acetum. Quercetanus *in pharmacopœa dogmatica pag.657.editionis Lipſenſis, ait:* Liquores vitriolati, vt acetum fortiſſimum album, vel ſuccus limonum, ſola veriſſima opij correctiva ſunt. *Et pag. 660.* vera opij correctiva, non in pyrethro, pipere, euphorbio & igneis, aut ſummè calidis illis rebus indaganda ſunt: ſed in aceto potius, tam montano, quam vulgari, in ſucco aciduſo limonum, & ſimilibus, quæ vim vitriolatam participant.

Vero opi
correctiva
Platerus.

Quercetanus.

Quæ rationes hactenus allatæ ſunt, firmiſſimas putamus.

mus. Sed ſequentes alias addemus probabiles tantum, quas vis infringi poſſe, non inficiemur.

XI. *11. Fœtor inſignis, opij caliditatem potius prodit quam frigiditatem. Communis autem eſt philoſophorum ſententia, odorem omnem calori debere adſcribi: quod facit acutiſsimus vir* Iul. Cæſar Scal. exerc. 151.

Scaliger.

Sed hæc ratio labefactari fortè poſſet exemplis roſæ, violæ, nymphea, cicuta, ſimiliumque odoratorum, & graveolentium frigidorum.

Odorata non calida.

XII. *12 Senſum habet inſignis amaritudinis opium. Quæ verò amara ſunt, vulgo calida ſtatuuntur. Calida enim putantur, quæcunque acria, amara & ſalſa. frigida, cuncta acida, auſtera, & acerba: temperata omnia dulcia, pinguia, & inſipida.*

Amara nō calida.

Sed hæc ratio redditur infirma, exemplo aliorum amarorum quæ frigida, ut ſunt Cicoreum, ſonchus, lactuca ſilveſtris, endivia, cicuta, fructus immaturi &c. ut ea propter in dubium non temerè vocaverint plurimi, an ſecundæ qualitates neceſſariò primas conſequantur, & an hæ ex illis dignoſci queant. Deinde amaritudo fortè eſſe poteſt, ex Glaucio, quo admiſto ſæpe adulteratur opium. Vide Dioſcoridem libr. 4. cap. 55. & Matthiolum ibidem.

XIII. *13. ἔγχειρις Chymica videtur opij caliditatem confirmare. Nam primò ſulphurea & oleoſa ex opio elicitur ſubſtantia, quæ narcotica. Et verum opium veteres noſcebant quod flammam conciperet. Deinde ſal in opio deprehenditur diaphoreticus, ſudores movens,* teſte *Philoſopho & medico Hermetico celeberrimo* Petrô Severino Dano in Idea medicinæ philoſophicæ, cap. 7. pag. 75.

Severinus.

Cæterum deſtrui poſſe videtur hæc probatio, quia primo examen rerum inſtituitur ad calorem corporis noſtri nativum, non ad ignem. Atqui intus non inflammatur opium, & nec ipſum

pſum

pſam ſulphur devoratum. Deinde, non ſequitur omne id habere vim ſulphuream, ex quo ſulphur extrahitur. nam cuivis rei inſunt tria illa principia chymica: Sal, ſulphur, & Mercurius. Et de ſtipula, quæ inflammabilis eſt, aliaquin idem, quod de opio, effari liceret.

Refutati primæ op nionis.

Quoad primam opinionem, *quæ communis eſt, pro frigiditate opij pugnantem: ad ejus argumenta ordine omnia non difficile fuerit reſpondere, poſtquam firmiter ſatis veritas eſt comprobata.*

Ad ratio- nem I

Ad Primum, *ſtuporem non à frigiditate in opio provenire iam declaratum eſt. Vnde verò prodeat, problemate ſequenti inquiremus. Vim narcoticam ſcimus in opio eſſe, quæ cauſa eſt ſtuporis: & ſi vitalis poſtea afficiatur facultas, non mirum eſt, ſi condoleat animal.*

Ad II.

Ad Secundum. *Ita ſomnus non frigiditati ſemper adſcribetur. Nam* 1. *vinum, crocus, aliaq́ calida ſoporifera ſunt.* 2. Gal. lib. 1. de ſympt. cauſis cap. vlt. *ſoporifera non frigida ſunt, ſed humida. Quod vero nonnulli ſomno tantum immodice moriuntur ob opium aſſumptum, mirum non eſt, ob affectionem nervorum, quibus inſidiatur opium, qui quando non faciunt officium in muſculis reſpirationi inſervientibus mors ſequi poteſt, uti & in apoplexia.*

Ad III.

Ad Tertium. *Non de facto ſed de iure quæritur: an rectè faciant, qui per calida corrigunt. Nos contrariū ante audivimus. Nonnulli a fortaſſis excuſare poterunt, quod calida admiſceant ad faciliorem penetrationem.* Dioſcorides *enim ſcribit, cicutam cum vino datam citius interficere, cuius rei cauſam vulgò dant, quod citius vis medicamenti deducatur. Ita* Capivaccius *inquit:* qui opium exhibent, vt interficiat, miſcent vinum, aromata &c. quæ potius attrahuntur à jecore & corde, quam expelluntur, vt vehiculum

Dioſcori des.

Ad IV. culum ſit penetrans, & facile partes ad cor perducantur *Hac ille. Ita forte nos dicere poſſumus addi caſtoreũ tanquam corrigens, hoc eſt deferens, quia caſtoreum ſunt partes*
Ad V. *valde tenues & penetrantes Commodius autem id fieret, per frigida quæ tenuium ſunt partium, & vitrialata.*

Ad Quartum reſpondemus. Si iuvant, uti dicitur fieri hoc, eo quod ſopitam facultatem, caloremq́; nativum excitent.

Ad VI *Ad Quintum. Dubitatur de tali authoritate. Nec veritatis ſpeciem habet ullam, in humano corpore tantum frigus regnare poſſe, ut glaciem generet. Viderunt forte craſſum aliquem & concretum ſanguinem, qui alioquin ſæpè in cadaveribus diſſectis apparet.*
Refutatio ſecundæ opinionis

Ad Sextum. Authoritates hic locum non habent, quando rationes & experientiæ prævalent.

Ad ſecundam opinionem *Capivaccianam dicimus, non recipiendam. Illâ enim poſitâ & conceſſâ, ſequetur in opio à frigiditate unius gradus ſtuporem provenire: quod cum non fiat ex lactuca, atriplice, & ſimilibus in primo ordine frigidis, utique nec illud concedendum fuerit.*

PROBLEMA

III.

Quamobrem opium ſtuporem, ſomnum, & mortem aliquando inducat?

I. Opinio. *Cognitâ iam qualitate opij manifeſta alterâ, quod nimirum ea frigiditas non ſit, ſed caliditas: quæritur, quâ vi, quâ ratione & modo ſomnum inducere poſſit, ſtuporem, & aliquando mortem. Hic etiam authores diverſi diverſas abeunt in ſententias.*
II.
auctorum.

Secunda

Prima ſententia communis eſt. fieri per frigiditatem. Sed hoc jam modò relegata eſt.

Secunda eſt Sanctorij: qui licet frigiditatem opij retineat, tamen aliam reddit quæſiti cauſam, cujus ſumma hæc eſt: opium non ob frigus occidit, nam drachma una ejus interficit, cum tamen uncia una glaciei, quæ frigidior, nõ ſtatim calorem nativum opprimat. Vnde etiam colligit, non ſemper à primis qualitatibus omnia dependere. Sed opium occidere cenſet, vir ille eruditiſſimus, denſando, immobileſq; reddendo vitales ſpiritus: partes autem vita donatæ, perenni egent motione, vt calor nativus ſervetur.

III Platerus *Tertia opinio. Felix Platerus narcoticam vim ineſſe ſtatuit opio, non à qualitatibus ullis manifeſtis dependentem, cum id experientia reluctetur: ſed quæ proprietas quædam occulta ſit & alio modo à nobis non explicabilis, quæ maxime cerebro, ejusq; apophyſibus adverſetur, ſicut ſuo modo agit lepus marinus in pulmones, cantharides in veſicam &c. cum non ſit de eſſentia veneni, vt ſemper primò & per ſe cordi inſidietur: illam vero occultam opij vim nervis adverſantem, prodit per odorem teterrimum.*

IV Severinus Quercetanus *Quarta opinio eſt Hermeticorum, qui aliam dant rationem dum chymicis fundamentis innituntur, & quæ oculis videri poſſunt. Quod vt intelligatur, referenda ſunt, verba duorum inſignium Hermeticorum longè celeberrimorum* Petri Severini Dani, *& hunc ceu præceptorẽ ſequentis,* Ioſephi Quercetani. *Ita verò* Severinus *in Idea, loco citato:* Diu multumq; de opio dubitatum eſt, qua ratione in tanta amaritudine, ſtupefaciendi virtus excelleret. Nos, ſubſtantiarum facta ſeparatione, ſulphur vel oleoſum quidpiam deprehendimus planè narcoticum ejuſdem naturæ ſulphura antea conſpexeramus; cadem induſtria in multis Naturæ partibus, in vitriolo, nitro, ſalibus ferè omnibꝰ, in ſulphure vulgari, in herbis plurimis. Itaque, nec calori, nec frigori, nec humiditati, nec ſiccitati, nec tenuitati, nec craſſitiei, hanc opij proprietatem adſcripſimus, ſed tali Corpori, id eſt ſulphuri narcotico.

Quercetanus in Pharmacopœa pag 655. editione Lipſenſi inquit. Qualitas opij narcotica, dèpendet potius a ſulphure quodam inflammabili, foetente, & indigeſto, quam a cauſa quadam frigida Nam & fumus ſulphureus carbonum, & vapor ſulphureus tàm vini quam croci-citius hominem in Somnum præcipitabunt, quàm aqua nivis aut glaciei, licet in ſummo gradu frigidiſsima. Hæc enim frigiditas caret ſpiritibus vaporoſis, & ſulphureis, qui æquè in vino, carbonibus, & croco reperiuntur, ac in ipſo opio, licet non tam noxij & lethales.

Verum ſi ulterius quæritur, unde ſulphur illud vim narcoticam habeat, ad idem res indubie redibit, quo Plateriana ſententia collimat: quæ quidem nobis videtur probabilis.

PROBLEMA
IV.

An ob opium, theriaca tam diu infermentata?

AIE

Mirum alicui videri poſſet, cur cum laudanis opium recipientibus, ſtatim poſt confectionem uti queamus, theriacâ *tamen non item· qua plurium menſium, imò annorum ſpatium ad fermentationem requirit.*

Ratio vera eſt opÿ cruditas. Nam in laudanis opÿ præparatio præcedit, & in eſſentiam redacta. Itaq́ non egent longiori illa fermentatione, ſed ſtatim eorum uſus poſt præparationem conceditur. In theriaca verò, nihil præter ſolum opium eſt, quod non ſtatim quovis tempore abſq́ noxa aſſumi poſſit. Et ſi Chalcitida obÿcis, ejus ingreſſum cum Quercetano arcendum merito putamus, ab inuſum & ſubſtituendum aliquid aliud, ex vitriolo videlicet, exempli gratia, hujus ſulphur dulce extractum narcoticum

Statuimus ergo cum Quercetano, in theriaca opÿ noxium ſulphur, quia ſeparatum non eſt, adeoq́ opium ipſum rectius depuratum, ideo theriacam diu infermẽtatam manere. Quercetanus inquit: ſi compoſitioni ſpiritus aciduli & excellentis à vitrioli educti ℥ß adderes, fermentationem promoveres multum.

EXERCITATIO OCTAVA

Reſpondente

DANIELE FABRICIO
Dantiſcano.

PROBLEMA I.

An quæ electivè dicuntur purgantia, trahendo hunc vel illum humorem agant, an vero naturam irritando?

Poſterius adſtruitur.

Diverſimodè pharmaca purgare dicuntur: vel quod idem eſt: varijs modis evacuationes fieri. Nam.

Quot mo
dis fiat
vacuatio
per phar-
maca.

3. *Alia evacuant molliendo, leniendo & lubricando, ut atriplex, viola, malva, lapathum, & multa olera, caſsia, tamarindi &c.*

2. *Alia adſtringendo, & partes ſuperiores inſtar ſarciminis comprimendo. Galenus lib. 6. de tuenda ſanitate. ut auſtera & acerba poſt paſtum ſumpta, ſorba, cotonea &c.*

3. *Alia evacuant detergendo, vel infarctu liberando ut abſinthium, fumaria &c. Ita Sal abſterget, & pituitam manifeſtâ qualitate deducit. Hinc olivæ aceto & ſale conditæ antè prandium ſumptæ, ex ſtomacho cruditates abſtergent. Sic Gulielmus Arragoſius Gallus, trium Imperatorum & Regis Galliarum medicus, allio cum Sale indito purgavit milites*

gravi cephalalgiâ & odontalgiâ correptos, doloremque abegit.

4 Alia nimis ponderando, & deorſum premendo evacuant. Hinc videmus ſæpè ceraſorum nucleos devoratos alvum ſolvere. Et Arragoſius idem in Gallia cum ſucceſſu purgavit per pillulas ex plumbo.

Purgans quotuplex.

5 Alia dicuntur evacuare trahendo electivè non quemvis humorem, ſed hunc vel illum ex proprietate: quæ vocant propriè purgantia, item electivè purgantia. Et ſecundum hanc variorum humorum tractionē dividi ſolet purgans, ut aliud ſit Chologogum, aliud Phlegmagogum, aliud melanogogum, aliud deniq; panchymagogum ſeu catholicum educens videlicet vel bilem, vel pituitam, vel melancholiam, vel humores indifferenter omnes.

Quomodo fiat attractio à purgantibus.

Quomodo vero hæc fiat attractio, qui accuratiores videri volunt, ita explicant, ac ſi medicamentum aſſumptum reſolveretur in vapores, qui per totum corpus ſparſi, humorem attrahant, & quidem ſimilitudine ſubſtantiæ.

Purgantia trahendo agere, quomodo probari poſsit. I.

Suaderi poteſt hæc opinio, quæ omnibus ferè medicis ſi pauciſſimos exceptas, recepta eſt, his potiſſimum rationibus.

1. Videmus non à quovis pharmaco purgante quemvis humorem evacuari, ſed bilem à Rhabarbaro, ſcammoneo &c. Pituitam ab agarico, turbith, cnico, colocynthide, hermodactilis, elaterio, mezereo, euphorbio, mechoachanna, myrobalanis chebulis & emblicis: melancholiam à ſena, polypodio, ellebero veroq; myrobalanis Indis, lapide lazuli &c. Ergo electivè purgabit hoc vel illud pharmacum, hunc vel illum humorem. Neq; vana eſſe poſſe videtur hæc diverſitas purgantium, in chologoga, phlegmagoga, & melanogoga, à tota antiquitate medica recepta.

2. *Rha*

II. *2. Rhabarbarum flavitie tingit excrementa. Signum videlicet eſt evidens, ſolam bilem à Rhabarbaro educi.*

III. *3. Authoritates nota ſunt Hippocratis, Galeni, Avicennæ, Averrois, Rhaſis, Meſue, aliorumq́ medicorum tàm veterum quàm recentium.*

Purgantia irritando agere, verior ſentẽtia probat.

Nos vero putamus nulla talia dari electivè purgantia, nec agere ea trahendo ſed irritando naturam, quæ moleſtata & irritata, expellit id quod ſibi noxiũ & adverſum eſt, quicunq; tandem occurrat humor. Quam ſententiam licet alij etiam, ut Joubertus, Schekius, & Platerus defenderint: tamen nos pluribus rationibus, ante hac ab alijs non allatis, corroborabimus.

I. *1. Ponamus ſubiectum aliquod, vel ægrum in quo abundet pituita, nulla vero melancholia et propinetur melanagogon: utiq; pituita evacuabitur non melancholia: quod ex experientia quoq; verum eſſe ſcimus. Rurſum ægroto, in quo nulla circumfluat pituita, ſed alius, vel melancholicus vel bilioſus humor exundet, detur phlegmagogum, certè educet humorem peccantem quemcunq;.*

II. *2. Si omnia purgantia, quæ vulgò circumferuntur, ad trutinam examinemus, reperiemus plurima agere non electivè trahendo ſed vel leniendo, vel comprimendo, vel abſtergendo &c. imo, quæ electivè purgantia dicũtur, omnes humores reſpiciunt, & potius panchymagoga & Catholica debebant appellari omnia, quam unum aliquem humorem ducentia. Ita rhabarbarum non tantum bilem educit ſed omnes humores purgat, teſte experientia, & in magna doſi ſanguinem, quod alias de planta quadam refert Theophraſtus, in hiſt. plant. 4. c. 15 & Galenus de herba quadam à ruſtico quodã Thraceo Bithynienſe inventa, & Mercurialis de muſco ſcribit. In parva vero doſi, rhabarbarũ feces alvi exturbat in maiori quemcunq; proximum humorem naturæ moleſtum. Sic nõ tantũ rhabarbarũ,*

Omnia purgantia ſunt Catholica.

Sanguinem purgantia

Sed ſenam quoq; polypodium, elleborum &c. reperio apud varios authores, ut ut communi opinioni patrocinantes, modò bili, modò pituitæ, modò melancholiæ deſtinata. Scammonium & aloem eſſe volunt & chologoga, & phlegmagoga, imò alij præſcribunt alia ſimplicia quæ panchymagoga ſint, qualia nos omnia quidem eſſe volumus. Quia ergo authores varij etiam electionem in purgantibus ſtatuentes, varijs purgantibus, modò Catholicam vim purgantem tribuunt, modò duos humores purgantem &c. indicio eſt, aliquid ipſos ex veritate inſcios tetigiſſe ſed domum non reportaſſe.

III. *3. Cur aliàs, in omnibus ferè compoſitis purgantibus practici miſcerẽt omnis generis purgantia, & melanagoga, & phlegmagoga, & chologoga. Quod fieri, obſervare de facili poterunt, qui in multorum practicorum lectione verſati ſunt.*

IV. *4. Si eſſent electivè purgantia aliqua, eſſent utiq; non tantum in vegetabilibus, ſed etiam in metallicis. Atqui in metallicis non ſunt. Nam ipſi, qui nobis in hac quæſtione adverſantur, lubentes largiuntur, antimonium & ſimilia naturam ſaltem irritare, alij vero omnes humores trahere ſtatuunt: quia vident, quemcunq; humorem redundantem ab antimonio exturbari.*

V. *1. Hoc argumento conſtricti tenebuntur adverſarij. Si purgant medicamenta, aliquando ſolo guſtu, aliquando ſolo odore, non rarò inunctione & externâ applicatione, utiq; evacuatio ex irritatione naturæ eſt, non vero huius aut illius humoris tractione. At illud eſt verum. Ergò & hoc. Sequela majoris patet. In attractione enim quæ ſimilitudine ſubſtantiæ fit, res attrahenda ad attrahentem ſeu terminum ad quem trahitur. Ut Scorpius parti læſæ & ictæ à Scorpione, impoſitus, ad ſe trahit venenum, hoc vero non intro rapitur. Neq; aliter fieri poteſt. Si enim intrò traheretur, utiq; aliquid intus eſſet poſi-*

r actio
ſubſta-
quo
do fiat

tum trahens, quod eſt contra hypotheſin, cum extrà ponamus. Minor probatur. Nam laureola ſæpe ſolo guſtu purgat. Evacuatio multis ex improviſo contingit, purgantia tractantibus: eamq; per poma purgantia manibus contrectanda, alijs procuramus. Cognita ſunt vbiq; vnguenta, emplaſtra, olea &c quæ ad purgandum inunguntur. Et Ioſephus Quercetanus in pharmacopœa ſua dogmatica, ſcribit de aqua quadam ophthalmica, quæ tanta ſit virtutis, vt exterius oculo applicata, alvum ipſam ſollicitare poſſit.

Purgatio f
odore guſtu
externa ap-
plicatione.

VI. *6. A ſimili res fiet manifeſta, & inductione aliarum evacuationum, quæ ab irritatione naturæ fiunt. Cerebrum per irritantia, vt errhina & ſternutatoria ſe expurgat. Oculi expellunt materiam ſeroſam, ſi aer frigidior, oculis & cerebro inimicus, aut vapor acris eos contingat. Ventriculus eijcit, quando membrana œſophagi ipſi continua, digito vel penna irritatur. Sic in difficili partu, natura ex irritante aliquo moleſtata, fœtum expellit.*

VII. *7. In hypercatharſi ſi narcotica adhibemus, ſiſtitur illa: quia partis per purgans medicamentum irritatæ ſenſus exquiſitior obtunditur, & ſtupeſcit. Ergo econtrà evacuatio ex irritatione fit.*

VIII. *8. Sæpè cathartica propinata, in mulierculis menſes, in viris hæmorrhoidas movent. Irritatio ergò non attractio locum habebit.*

IX. *9. Attractio hæc purgantium Galenicè fit per ſimilitudinem ſubſtantiæ. Atqui purgantia ſunt inimica & adverſa, non ventriculo tantum ſed toti naturæ, & humoribus in corpore contentis. Aut ſi dices humoribus excrementitiis in corpore contentis, & ipſi etiam naturæ adverſis ſimilitudinem ſubſtantiæ intercedere, cum pharmaco purgante, ideoq; fieri attractionem, quemadmodum magnes trahit ferrum. Reſpon-*

Objectio.

deo. Si hoc eſſet, nunquam tantam copiam alliceret, ut ſequeretur hypercatharſis. Deinde non à diſtractioribus ſedibus ad ſe traheret. Ergo moventur humores ſuperflui expellendi quã de partis facultas expultrix ſtimulatur à Cathartico

X. *10. Maxima eſt varietas humorum, ut tot bilis, pituitæ &c ſpecies. Vnde Gal. dicit varias eſſe ſpecies bilis etiam innominatas atq; hæ admodum natura diverſæ ſunt. Aut ergò hic diverſis naturis ſimilitudo ſubſtantia unica reſpondebit, aut infinita dabuntur Catharctica, hanc vel illam ſpeciem humoris huius vel illius trahentia. Quæ omnia evidenti laborant abſurditate.*

nactio- s.

Cæterum huic ſententiæ hactenus firmiter comprobatæ, videntur nonnulla obuci poſſe, quæ diluenda.

I. *1. Cur non ſponte, quærat aliquis, excrementa quantitate vel qualitate moleſta expellit natura, ſi irritatio locum habet?*

Reſp. *Reſponſio in promptu eſt. Nam ſæpè mobile videlicet humor non eſt eiuſcemodi quantitatis, vel qualitatis, ut irritare queat. Sæpe movens ſeu expultrix facultas obtuſi ſenſus eſt, præſertim ſi ſenſim coacervatus ſit humor. Sed ſi ſimul concurrat catharcticum, duplici obiecto natura irritatur.*

I Obie- io.

2 Cur in Dyſſenteria, quando acris humor inteſtina vellicat, natura non expellit, ſed purgans deſiderat pharmacum?

Reſp *Reſpondemus humorem illum acrem non tantum in inteſtinis eſſe, ſed etiam in alijs partibus, in venis meſaraicis, in hepate &c. Et ſenſim quidem collectum: atque per eam cauſam ad expulſionem non irritare naturam. Deinde requiritur ut ſit quædam nauſeoſa, & naturæ inimica, (nam per nauſeam intelligimus etiam id, quod adverſum naturæ eſt, cum alias ſtrictè loquendo nauſea non ſit in polypodio, varijs præparatio-*

auſea in rganti- us.

nibus, mercurij, antimonij, & tartari, atq; alijs) quæ in purgante pharmaco eſt. ad cuius expulſionem natura inſurgat.

III. Obiectio.

3 Obijci poteſt cur non piper Zingiber, aliaq; calida & acria, quæ irritare naturam poſſunt, non purgant?

Reſp.

Reſpondetur. Catharcticis non eſt tantum acrimonia & caliditas, verum etiam, uti jam antea dictum eſt, vis quædam, quæ naturæ bellum indixit, excitans eam ad expulſionem primariò ipſius purgantis, ſecundariò humoris peccantis: quam qualitatem Chymici cœleſtem vocant, & cœlitus veniſſe aſſerunt, alij nominant quintam qualitatem, virtutem ſuperelementarem occultam totius ſubſtantiæ proprietatem &c. quia nimirum à tota ſubſtantia, vel forma ſpecifica oritur. Hæc enim non habent tantum ex elementis vim calefaciendi, frigefaciendi, humectandi & rerum etiam vires proprias nobiliores pro formæ natura: & in hoc genere eſt vis cathartica. Hæc in purgantibus ſi demitur vel minuatur, uti ſæpe fit, per præparationes chymicas, nihil aut imbecillius purgabunt. Unde piper & ſimilia calida non purgant quia vim illam non ſunt ſortita. Eiuſmodi tamen calida in nonnullis temperamentis diarrhæas excitant.

Vis purgãs qualis.

Refutatio rationum, pro contraria ſententia.

Nunc tandem ad rationes ſuprà pro contraria ſententia allatas reſpondendum.

Ad I.

Ad 1. Quid ſtatuendum ſit de primo argumento, liquet ex quatuor primis rationibus pro noſtra ſententia adductis. Non enim ita, uti putatur, unum purgans uni alicui humori eſt dicatum. Quod verò aliquando diſcrimen ſervamus, nec promiſcuè hoc aut illo cathartico utimur; Sciendum certos gradus requiri in irritantibus, ne hypercatharſis ſequatur. Ut in bile expurganda utimur lenioribus; quia alioquin bilis ſua acredine ſollicitat.

Cur diſcrimen ſervetur in propinando purgante.

Et bile educenda, quæ acris eſt & calida, quis elleborum calidiſſimum & acerrimum adhibere vellet, & non potius rhabarbarum minus acre. Alioquin & hic elleborus valeret ni prohiberent, æſtuationes, inflammationes corporis, & hypercatharſes: Corpus namq; calidum exquiſitiori præditum eſt ſenſu quam frigidum.

Ad II. Ad 2 Non ideo exiſtimandum eſt ſolam bilem prolectori quia flavitie tinguntur excrementa, ex rhabarbaro: nam ob hoc humores omnes & etiam menſtrua flavedine inficiuntur.

Ad III. Ad 3. Authoritates contrà rationes & experientias nihil obtinent.

PROBLEMA

II.

Materia turgens quid ſignificet, & qualis ſit?

Medicamenta purgantia non eſſe propinanda in morborum principiis niſi turgeant humores, præcipit divinus Hippocrates lib 5 aphoriſmorum aphoris 22. his verbis Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Materiæ Turgentia quid. Quid vero ſignificet turgere materiam non ita facile in vulgus diſpaleſcit, quia pauci admodum accurate id explicant.

Opinio I. 1. Nonnulli humores turgere nihil aliud eſſe putarunt, quam naturæ moleſtos eſſe, & pericula creare ob quantitatem nimiam & qualitatem venenoſam aut peſtiferam.

Refutatio Sed hæc ſignificatio admodum laxa eſt, & latior, quam ut humorum turgentiæ, ut ita dicamus, competere queat.

II 2. Alii ὀργᾷν, turgere dixerunt eſſe vehementem naturæ

appeti-

[illegible] & impetum extrudendorum humorum pravis qualitatibus infectorum. Et vtuntur quidem hac ſignificatione etiam Hippocrates, Ariſtoteles, Theophraſtus, Galenus, & alij.

Refutatio.

Sed hæc impropria vocis huius turgere accepta eſt quandoquidem non ad humores ipſos, ſed naturam, cuius proprium eſt appetere, refertur, ex vulgari locutione, quod quando vel alvi excrementa vel vrina plus iuſto detinetur, tum turgere natura dicatur, inquieta eſſe & expulſionem moliri

III.

3. Alij per furioſum eſſe interpretati ſunt quemadmodum animalia ad coitum concitata turgere dicuntur.

Refutatio.

Reijcitur autem hæc ſententia, quia vocis de qua agimus ſignificatio ad ægros applicatur. Rectius longe ſenſiſſent authores illi, ſi ad humores non vero ad ægrotos applicaſſent.

IV. Refutatio

4. Repletum eſſe, nonnulli expoſuère.

At ſi plenitudini tribuenda eſt turgentia propriè dicta, quia periculum ſit, ne in principem partem, vt volunt, deponatur: ſemper quomodocunque imminet eiuſmodi periculum, turgentes pronunciabuntur eſſe humores, quod admodum abſurdum eſt. Sic Hippocrates athleticam plenitudinem vult ſolvi, non quia humores turgent, ſed quia in ſummo iſta conſtituta eſt bonitatis gradu, vt in deterius, niſi ſolvatur, labi neceſſe ſit.

V. Opinio vera.

5. Significatio propria & vera eſt, quæ ſequitur. Humores turgent, quando redundantes motum inconſtantem habent atque inordinatum modo ad hanc partem, modo ad illam (& tales in ſumma vitæ diſcrimine ſunt conſtituti) vt nulla corporis parte firmati, naturam ad expulſionem inſtent: ideo directiore iſtius motus humorum ad alvum, nempe inſtantanea purgatione opus eſt, teſte Hippocrate: qualis non legitur omnino neceſſaria eſſe debere prioribus acceptionibus. Verum hanc ſignificationem & genuinum ſenſum eſſe, ex aliquam

multis Hippocratis Galeni & aliorũ authoritatibus con[illegible] liceret. Sed ſufficit vnũ pro omnibus adducere locũ ex G[illegible] comm in 1. aphoriſm 22 Turgere dicuntur, cũ motu vehementi agitantur ab vno loco in alium, & ab ipſo morbi principio hominem divexant dolorifici, titillantes & quieſcere non permittentes. Et ibidem dicit Hippocratem vſum metaphorá ab animalibus ad coitum concitatis, quæ ſemel libidine incenſa abſtinere non poſſunt titillata quodammodo & ſtimulata &c.

Materia turgens qualis.

Cognita ergò jam ſignificatione vocis, quod nimirum materia turgentia denotet, dubium vlterius admodum eſt, quæ & qualis materia ſit quæ turgere poteſt.

Opinio

I. 1. Opinio eorũ eſt qui putant non tantũ turgere humores qui [illegible] onis loca feruntur, dummodo impetuoſe illud fiat atq; ut æquè conveniat ſubitã purgationẽ, quo facilius trahẽte pharmaco obviã creet ad inſtar humorũ locũ indeterminatum petentium.

Cæterum eo tempore quia movet natura, adeo nobis quieſcendum ſuadet Hippocrates in aphoriſmis ſectione 1 aph. 20. Et caveant illi qui putant adeo ſæpe in initio purgandum eſſe, cum tamẽ expreſſe dicat divinus ſenex rarò fieri vt natura turgeat.

II. 2 Quidã arbitrãtur turgere humores, qui ad partes principes feruntur imo nonnulli, ut cõcluditur, etiã in loco aliquo collecti, ut nobilis aliqua actio impediatur, ut humor in cerebro faciẽs apoplexiã, in collo anginam in inteſtinis iliacã paſſionẽ.

III 3 Turgentem materiam dici volunt alij illam æque quæ turgere poteſt, quam quæ actu turget.

IV. 4. Manardus arbitratur maligna & peſtilenti qualitate præditos humores propriè turgere ideoq; mox expurgandos, ne in membro principali irruant. Atq; idem de bile intermittentem cauſante ſtatuit.

Atque hos humores initio expurgandos eſſe, falſum eſt. Ergo etiam quod turgeant. Cæteroqui putreſcentes humores in ventriculis cordis eiusq; ſubſtantia pronunciaſſet Galenus turgentes atq; initio mox expurgandos.

Putandũ itaq; unam eſſe materiã turgentis ſpeciẽ, videlicet quæ inconſtanti motu movetur, nondũ in parte determinata aliqua firmata. Talis a. humor, qui ita incõſtãter moveri, adeoq; turgere poteſt, eſt ſola bilis ſive bilioſus ſanguis, utq; tantũ qui exuberantẽ calorẽ, & exurentẽ cum inſigni tenuitate iunctam habet. Tantam enim mobilitatẽ non niſi vehemens & acris bilis induere potis eſt, neutiquam bilis aliqua craſſior, multoque minus frigidus & craſſus humor.

Humor turgere potis qui.

An vero quia Galenus apertè non inſinuat qui ſint humores turgentes, idcirco omnes indifferenter humores turgere poſſe [illegible] neutiquam. Nullibi quidem [illegible] hoc [illegible] Galenus quemnam in ſpecie ſit turgens materia at ſufficit [illegible] ipſum nomen atq; eſſentia [illegible] antea.

Turgentem materiam periculoſam eſſe probatur.

Quanta turgentia hujus ſigna ſint & periculũ plurimũ habeat ſcire operæ pretiũ modò eſſet. Et turgentẽ quidẽ materiã
tantũ periculi creare, ut etiam lethalis ſit, manifeſtum ſit, quia
[illegible] principalibus ab humoribus pravis parte nulla firmatis, detrimentũ timetur non contẽnendũ. Adde febrẽ acutã ſua 1.
natura periculoſam eſſe: & dum purgamus, febris augeri videtur, ſiquidẽ calidiſſimo morbo à calidiſſimis humoribus purgãs 2. 3.
quod calidũ eſt accedit. Deinde paucas dat morbus inducias, ut 4.
breviſſima etiã hæſitatio interitum procreare queat. Taceo in- 5.
quietationẽ atq; dolores inordinatos & repentinos in febribus
acutis peſſime ſignificare, Hippocrate & Galeno cõteſtantibus. Et 6.
tandẽ periculum etiã auget difficillima turgẽtia per ſua ſigna cognitio. Externè tantũ ſi moveantur humores, facile quidẽ inconſtantẽ eorũ motũ obſervamus. At ſi interne, admodũ difficulter. Ea propter Medici peritia haud vulgaris & acre iudiciũ requiritur. cõferendaq; ſunt inter ſe ſigna omnia morbiq; & ægri cõditiones omnes. [illegible] humoribus [illegible] exurentibus in [illegible] collectũ, febreq; acuta [illegible] ſtatim ab initio dolores ſint vagantes cum magna inquietudine, repentini &c. Sed cum [illegible] neq; ante omnia, [illegible] accedat [illegible] ſenſus.

Signa turgentiæ.

PROBLEMA
III.
Doloris cauſa proxima & adæquata, quænam ſit?

d dolorē rendum a requiantur

Ad dolorem gignendum in corpore animalis varia quædem concurrere debent. Nempe, vt pars quæ dolorem ſentire debet, paſſibilis ſit & ſentiat, nec [illegible] n enim lap[illegible], non os, cum non ſentiant de dolore participare poſſunt. Deinde mutatio fieri debet, quæ ſenſui inimica ſit, præter naturam, & ſubito ſimul, atq; violenta.

De cauſa dol ris pro e me, 6[illegible] nio

Cæterum quænam proxima & immediata cauſa doloris ſit, paucos reperies enucleantes.

I. *Prima opinio eorum eſt, qui intemperiem aliquam cauſam dolor[illegible] aiunt eſſe proximam eamq; potiſſimum, quæ e [illegible] calidirate vel frigiditate fit. Et pro intemperie ſtat Averr[illegible] lib. 3. Collig. cap. 32. & nonnulli medici.*

II. *Secunda opinio eorum eſt, qui non intemperiem, ſed [illegible] continui ſolutionem pro cauſa admittunt immediata. Eſt [illegible] enim plurimum medicorum, Galenum ſequentium libr. de ca[illegible]is ſymptom. cap. 6. & alibi.*

III. *Tertia. Alij has duas cauſas coniungunt, & immediate volunt dolorem oriri ex intemperie & ſolutione continui, colligentes illud ex Galeni in arte med. cap. 32. lib. [illegible] de locis aff. cap. 5. libr. 2. de victus ratione in acutis textu 5. & libr. [illegible] de meth. med. cap. 5. Atque Avicenn[illegible] omnino hoc ſtatuit 2. [illegible]ri mi. doctrina 2. cap. 19. Et hanc opinionem haud pauci etiam tuentur medici.*

Quarta eorum eſt, qui [illegible] *accedentes a-iunt, omne tactivum objectum* [illegible] *immediatam cauſam doloris.* IV.

Quinta ſententia relictis authoritatibus, veritatem ex fundamentis philoſophicis venatur: quæ nobis maximè arridet. Eamque *tuentur Horatius Augenius in epiſtolis libr. 2. epiſtola 1. & Andrigetthus de Andrigetthis medicus Patavinus eruditiſſimus, amicus noſter optimus. Statuit verò hæc ſententia dolorem pro cauſa proxima & immediata, habere objectum immoderatum, improportionatum, ſeu diſſentaneum. Quod vt rectius à quovis intelligatur, ita explicamus. Dolor eſt modus quidam vel affectio ſenſionis, qui modus adverſus nobis eſt, triſtis & corruptus, ut ita loquamur. Vnde dolorem definimus, quod ſit triſtis vel corrupta ſenſatio ob objectum improportionatum. Nam omne excellens & nimis vehemens ſenſibile corrumpit ſenſum. Perceptio objecti alicuius ſenſus dicitur, vel ſenſatio. Hoc objectum, ſi rectè ſe habet & mediocriter, commodè etiam fit perceptio objecti ſive ſenſatio: ſi vero non mediocriter objectum eſt conſtitutum, ſed nimis vehemens improportionatum eſt, & diſſentaneũ. Atq; huius objecti lædentis & corrumpentis perceptio, fit pravo modo triſtis & corrupto. qui modus perceptionis ſive ſenſationis dicitur* dolor. *Idem ergo objectum eſt doloris, quod ſenſus, cum huius tantum modus ille ſit. Cæterum licet omnis ſenſus à proprio objecto immoderato affici poſſit, vt viſus fulgore, auditus ſono vehementi, guſtus ſapore immoderato &c. tamen, quia dolores qui tactu percipiuntur, ſunt moleſtiſſimi & acutiſſimi, & vero tactus per totum corpus, etiam vbi reliqui ſenſus habitant, effuſus eſt. ideo maximè objectum tactile (vt qualitates tactiles) immoderatum, cauſa erit proxima doloris, ſive triſtis ſenſationis, quando objectum illud percipitur.* V.

Dolor quid.

Objectum doloris.

tur. Vnde Medici ſub ſymptomate actionis læſæ tactum comprehenſum voluere dolorem. Quicunq; ergò dolor dabitur, cauſam habebit referendam ad objectum tale immoderatum, agens violenter ſeu excellenter, & inſimul ſubitò, in partem ſenſus capacem: quod tamen includitur, cum objectum nominamus. Objectum hoc erit qualitas aliqua prima vel ſecunda. A primis qualitatibus quæ fit mutatio vel alteratio dolorifica, dicitur fieri ab intemperie: quia in primarum qualitatum actione magis apparet alteratio, obſcurior verò eſt unionis ſolutio, ſi modo ſemper una adeſt. In ſecundis verò qualitatibus unionis ſolutio eſt manifeſtior, alteratio minus evidens: quapropter quæ ab iis naſcitur mutatio dolorifica, à ſolutione continui profluere vulgò dicitur.

His jactis fundamentis nemo non priores opiniones ſtatim contemnet, nulloq; negotio proſtratum ibit.

utatio
ionis.
I. Prima opinio, quæ intemperiem pro cauſa agnoſcit, ita labefactatur: ſi intemperies eſſet cauſa doloris proxima, poſitâ intemperie ſtatim poneretur dolor: at conſequens eſt falſum. Ergò & antecedens. Minor probatur: nam ſæpe reperitur intemperies abſq; dolore, uti vel in ſola hectica apparet. Et viciſſim abſq; intemperie dolor non rarò affligit, ut cum pars ſecatur, extenditur &c.

II. In ſecunda opinione, continui ſolutio eodem argumento relegatur. Nam

1. Poteſt adeſſe in parte inſenſibili ut oſſe cartilagine &c. unionis ſolutio, ubi tamen dolor nullus. Ergò ſententiæ hujus propugnatores adæquatam cauſam non adducunt. Neq; includitur hoc loco in ratione formalis cauſæ, partem debere eſſe ſenſibilem, quemadmodum in ea, quam nos dedimus cauſa. Quando enim objectum tactus immoderatum nominamus, ſubauditur ſtatim pars quæ ſenſibilis eſt, vel quæ ſenſum tactus habet.

2. Item

2. Etiam in parte ſenſibili per remedium ita diſpoſitu fieri poteſt continui ſolutio indolorifica.

3 Si ſolutio continui eſſet cauſa doloris proxima, eſſet etiam objectum ſenſus, aut ſolutio aut unio continui, quemadmodum ex præcedentibus innotuit. atqui neutrum horum eſt. Ergò nec illud

4. Doloris totum eſſe eſt in fieri, at ſæpè poſt factam continui ſolutionem dolor remanet ab aliqua qualitate immoderatè ſe habente: ergò. Sed hæc ratio fortaſſe non ita ut priores, firma eſt.

Quod ſi verò detur ſolutionem continui in dolore ſemper adeſſe, admittendo erit, ut cauſa ſine qua non, vel conditio ſine qua non fiat dolor.

III. *Tertia opinio refutatur facilè, 1. quia duas cauſas proximas & immediatas unius effectus affert. Remotæ cauſæ dare poſſunt plures: proxima verò, quamvis nonnunquam plures ſint, ad unam tamen communem efficiendi rationem debebunt reduci. Deinde refutari poteſt ut inſtar duarum priorum.*

IV. *Quarta opinio in eo aberrat, quod ſimpliciter tactivum objectum pro cauſa proponit. Ita enim in omni ſenſione fieret dolor, cum in omni ſenſione hæc adſit cauſa. Oportet ergò ad hoc materiale aliud quid addere, quod formale & reſtrictivum, ob quod qualitates tactiles dolorem inferant. Atqui hoc in quinta ſententia, quam defendendam nos ſuſcepimus, haud quaquam deſideratur.*

PRO-

PROBLEMA
IV.
An dari poſsit ruptorium indolorificum?

Affirmatur

Non hic de Septicis eſt ſermo quæ ſatis notum eſt, fermè eſſe indolorifica, quia putrefaciunt maligna qualitate, a qua ſenſus obtunditur, & ſpiritus necantur. Verum de eſcharoticis quæritur, quia horum frequentis uſus eſt in praxi medica & chirurgica, & præſertim commendatur tempore peſtis, ſi bubonibus applicentur: quod ipſum factitat clariſſimus & celeberrimus ille Iohannes Bauhinus Illuſtriſſimi Ducis VVirtenbergici Archiater &c amicus noſter & fautor æternum honorandus, qui hac de re uberrime per literas nobiſcum verbo communicavit. De eſcharoticis, inquam, quæſtio inſtituitur, an ita præparari poſſint, ut abſq; dolore operentur.

Cauſticorũ uſus in peſte

Negativa ſuaderi facilè poteſt, ob veri ſimilitudinem. Nam

Eſcharotica abſque dolore non operari poſſe ſuadetur.

I. 1. Non videtur aliqua ſolutio continui abſq; dolore fieri poſſe.

II. 2 Eſcharotica cum non maligna qualitate agant, ut ſeptica, ſed calore igneo atq; fortiſſimo, ob hoc objectum minus proportionatum dolorem inferri maximum neceſſe eſt.

III. 3. Materiæ craſſities videtur etiam non poſſe non dolorem ingentem & cruciatum intolerabilem cauſari, ſi Galeno creditur putanti cauſtica ob ſubſtantiæ craſſitiem penetrare neſcientem, intra particulæ poros hærere, & ſtipitis inſtar infixa, dolorem excitare.

4 Autho-

IV.

4 Authoritates etiam doctiſſimorum virorum affirmativæ refragari videntur & ſtatuere potius, cauteria poteſtate operantia, etiam quæ opium recipiunt, non abſque dolore actionem ſuam exercere poſſe. Gabriel Fallopius tria rupturia proponit, quæ opium admittunt: illa tamen mitiora tantummodo appellat. Ambroſius Paræus, quando ſuum illud ſericium extollit, ac ſi abſque dolore operaretur, addit: ſi præſertim pars ex ſe indolens ſit, ac ſi ipſe de virtute hujus cautery tanta dubitandum & deſperandum annueret. Felix Platerus in praxi ſua dicit, exiguo cum fructu opium addi, quantum ſibi obſervare licuit.

Fallopius

Paræus.

Platerus.

Verum nondum in eam deſcendere poſſumus ſententiam: quin contraria potius arridet, poſſe nimirum dari aliquod rupturium abſq; dolore operans. Nam

Dari poſſe Ruptorium indolorificum, verior ſententia probatur

I.

1. Si non ex parte agentis, tamen ex parte patientis ſive recipientis fieri poteſt; ut hujus ſenſus ita obtundatur, quò doloris expers ſiat: quemadmodum in narcoticis infinita & manifeſtiſſima habemus exempla.

II.

2. Si fiant cauteria, ut lentè & ſenſim operentur, non difficile fuerit dolorem declinare.

III.

3. A ſimili res plana fiet. Plurima enim reperimus exempla partim non edita, partim vero ab antiquis & neotericis authoribus divulgata, de doloris carentia, in urendis, ſecandis, verberandis &c. Poſſumus utique arte efficere, ut quis citra dolorem caſtretur, uratur, pungatur, ſecetur: ut, quis ignem & ferrum ignitum manibus tractet, ut quis abſq; dolore omne frigus perferat &c. ad quæ commendantur cicuta, palma Chriſti, torpeda, ſemen erucæ, adeps crocodili, corium lacertæ, creta, magnes &c. Dentes item abſque ferro & dolore, varie extrahere haud pauci norunt. De his videantur non-

Dolorem fugantia.

nullo apud Dioſcoridem, Rhaſin, Scribonium, Cardanum, Montanum, Wekerum, Portam, & alios. Hæc omnia facta ſunt & fieri poſſunt, cur in noſtro hoc negotio deſperandum? Cur non adhibita debita præparatione ruptorium dabitur indolorificum & ſine opio fortè aut cum opio, ſucco hyoſciami &c. & quid, ſi cum ſarcophago?

IV Solinãder *4. Authoritates nobis non deſunt. Reinerus Solenander conſiliorum medicorum, S 5 Conſ 11 & alibi in conſiliis, ait ſe habere tale medicamentum ex antimonio, quod prompte ſine ullo dolore, ut mirum dictu ſit, operetur. Hieronymus* Montanus *Montanus in praxi ait: eſcharoticum abſque dolore, conſtat ex mollis ſapone, calce viva, & opio. Guilhelmus* Fabricius *Fabricius Hildanus, in obſervationibus ſuis inquit ruptoria facta ex cinere ſarmentorum & calce viva, citò & indolenter* Zvvingerus uterq; *profundam faciunt eſcharam. Theodorus Zvvingerus ruptorium quoddam habet ex albo nihili paſſo, rubro, & nigro unctuoſo. Cujus integram deſcriptionem, in tractatu noſtro de cauteriis, ſtudioſis communicabimus. Et hac de re aliquando cum filio magni parentis haud minori Iacobo Zvvingero, amico olim noſtro (heu olim! quem invida & importuna fata nimis immaturè republica medica ſuſtulere) contulimus qui hanc quam tuemur ſententiam ſuo donavit calculo.* Maggius. *Bartholomæus Maggius de vulnerum ſclopetariorum curatione, cauterium adducit indolorificum, quod ſupremis ad ſidera extollit laudibus.* Platerus. *Platerus ipſe in praxi manifeſtè dicit, cauteria dari, quæ cito, & interdum etiam ſine dolore operantur. Horum & ſimilium præſertim ante hac non vulgatorum magnam ſegetem exhibebimus, in tractatu de cauteriis, ſi Deus vitam & ſanitatem indulſerit.*

Refutatio rationum pro parte contraria. *Ad contraria ergò argumenta jam nos accingimus.*

Et præ-

Ad I. Et Primum ſolutu patet ex præcedente problemate.

Ad II. Secundum refellitur ex modo dictis in hoc problemate: poſſe nimirum ex parte recipientis obtundi ſenſum, ne dolor ſentiatur, poſſe item parari rupteria lentè & tarde agentia.

Ad III. Tertium argumentum, licet ex Galeni ſententia ſit depromptum, tamen rejiciendum, quia ſententia illa nimis eſt ridicula, & tanto viro indigna, cum & philoſophiæ & medicinæ præceptis repugnet. Non enim immediata doloris cauſa eſt craſſities ſubſtantiæ, ſive Philoſophi conſulantur ſive medici.

leni error.

Ad IV. Ad Quartum. Authoritatibus paucioribus plures nos oppoſuimus.

Atque ita, quidem de hac quæſtione, quam nemo adhuc ex profeſſo tractavit, quid ſentiendum ſit, haud obſcurum eſſe poteſt.

PROBLEMA

V.

Roſa Hierichuntina an roſa ſit, an amomum Dioſcoridis, an aſpalathus, an convolvulus, an viola vel violaria, an Erica?

Negantur omnia.

Hierichunthinam fal o dici hãc Roſam

Roſa hieroſolymitana ſive ſanctæ Mariæ Hierichuntina communiter appellatur, eo quod non procul ab Hiericha olim civitate percelebri, in Palæſtina hierichuntinis hortis aut agris provenire haud pauci autument. Quamvis iis contradicat *experientia, uti videre licet apud Bellonium 2. obſervat. cap. 88. & Munſterum in Coſmographia ſua, in deſcriptione civitatis Hiericho, qui ibidem habet tantum a peregrinis emi, ex vicina Arabia, ubi naſcitur, translatam. Falſo itaque hierichuntinam appellari apparet.*

Stirpē hæc non eſt Roſa.

Sed & roſam injuria vocitari innoteſcere cuivis poteſt, qui ſtirpis hierichuntinæ uti vocant naturam exactius atque attentius examinat. Eſt enim 1. ſtirps integra radicem habens, ramos, folia, flores, fructus, ſemina. Et quidem ſuffrutex eſt, cum humiliter ſit [illegible] Deinde caudices habet diviſas in plurimos ramulos lignoſos duriuſculos, hosq; introrſum flexos atque ita convolutos, ut quaſi orbem quendam conſtituant. Præterea folia, flores & folliculos oblongos hujus ſtirpis ſi quis conſiderat, uti & ejuſdem proprietates & qualitates tum manifeſtas quam occultas (quæ omnia hic recenſere inſtituti noſtri ratio non patitur) clariſſimum evadet, ſtirpem hanc neque ad Ericam referri poſſe, neq; ad convolvulum, neq; ad viola vel violariæ genus, quemadmodum vult Sturmius.

Stirps hæc non ſit Aſpalathus.

An verò aſpalathus dici poteſt, ut eſt opinio Geſneri, referente Iunio in nomenclatura? Nihil minus, Aſpalathus namque, authore Dioſcoride eſt frutex ſurculoſus, multis ſpinis horrens, detracto cortice rubeſcens, aut in purpureum vergens, denſus, odoratus, guſtu amarus. Et Plinio aſpalathus eſt ſpina candida magnitudine arboris modicæ. Quæ omnia quam benè conveniant cum ſtirpe hac, de qua modo verba facimus, nemo non videt.

Sed tandem præſtantiorum authorum ſupereſt opinio *eſſe amomum à Dioſcoride deſcriptum. Et huic patrocinantur vterq; Cordus, Lonicerus, & Iulius Cæſar Scaliger.*

An ſit Amomum Dioſcoridis.

Cæterum amomum Dioſcoridis nequaquam eſſe aut vocari debere, rectè probat Muſa, cui conſentiunt Lobelius, Dalecampius, Matthiolus & alij. Nam licet aliqua quæ de amomo ſcribit Dioſcorides convenire poſſunt, tamen ſequentia admodum diſcrepant, vt quod Dioſcorides deſcribit, habere folia Bryoniæ, origanum redolere, atq; ita odoratum eſſe, vt nares vulneret.

Statuendum itaque potius tanquam veriſimile hanc roſam Dioſcoridi non fuiſſe cognitam, ob locum eius natalem Arabiam.

PROBLEMA VI.

Ruſma Turcorum an pyroticum ſit?

Negatur

Ruſma Turcis nominatum, ſub quibus provenit, & frequenter uſurpatur, vim cauſticam poſſidere ſtatuunt quam plurimi, eo quod mulieribus Turcarum ad partes obſcœnas, & axillas depilandas, glabraſq; conſervandas, nullo pilorum remanente veſtigio, longe ſit commodiſſimum. Vtitur autem Turcarum populus paulo ante balnea aut hypocauſta ingreſſum ſed levigatur prius ruſma in tenuiſſimum pulve-

Ruſmatis vſus apud Turcas.

Modus V-endi.

rem, & addita parte media calcis vivæ pulveris, in aqua maceratur, inungitur, & poſt ea in balneo ſtatim iterum una cum pilis abſtergetur.

Rufma tem-peratū eſſe.

Verum temperatum potius eſſe rufma veriſimile eſt 1. ita indicante guſtu, quippe nihil acrimoniæ aut quod caliditatem aliquam prodat inſignem percipiente. 2. nec contradicente tactu. Non enim partem adurit, & tamen pilos adeò celeriter & indolenter perdit locumq; quaſi lævigat, vt e pſilothris dignitate primum audiat.

Rufma quid.

Platerus.

Bellonius

Eſt autem rufma minerale quoddam peregrinum excremento ſeu ſcoriæ ferri ſimile: ſed levius, nigrius, & quidpiam aduſtum referens. Felix Platerus tractatu 3 praxeos ait. fortè calchanti hoc rufma genus aliquod erit ſorus vel melantheria vocatum. Videatur Bellonius obſervationum lib. 3. cap 23. & 5. qui ſcribit hujus mineralis tantum uſum eſſe, & tantum pretium in Turcia, vt Imperator Turcarum (Iudæis referentibus) ſingulis annis Ducatarum octodecim millia tributi nomine accipiat ab eo, qui illius mineralis vectigal recipit; nullamq; veterum aut recentiorum, quod ſciat, meminiſſe ait.

EXERCITATIO NONA,

Reſpondente

ANTONIO FABRI
Croſnâ Sil.

PROBLEMA

I.

Res non-naturales Medicis dictæ an rectè dicantur morborum cauſæ?

Negatur.

De cauſis morborum Medici verba facientes, communiter eas dividunt in Internas & Externas, & Internas in antecedentes & coniunctas. Externas verò cauſas, quas alij Procatarcticas vocant quaſi præincipientes, & naturam irritantes, res illas non naturales eſſe dicunt, ut ſunt; aſſumpta, ſecundum ea quæ fiunt animo vel corpore, Excreta & Retenta, foris adhibita. Vel ut alij ad quatuor capita referunt aſſumpta, geſta, educta, retenta. Vel ut vulgò recenſent: Aer, Cibus & Potus, ſomnus & vigilia, motus & quies, retentio & evacuatio, animi affectus vel perturbatio. Quas ſex res non-naturales appellitant, quia ad naturam noſtram, vel corpus conſtituendum non faciunt, quemadmodum Elementa, ſpiritus, humores &c. Cæterum an rectè cauſæ dicantur, uti communis fert locutio, quæritur? Nos pro negante ſtamus, & dicimus cauſam hanc, quam vocant Procatarcticam ne tamen

Cauſæ morborum quotuplices.

Res non naturales quæ.

An cauſæ rectè dicantur.

n remotæ
uſæ.
eratis
ubatio

quidem remotæ cauſæ mereri. Nam præſtaret ſaltem perpetuò cognitionem effectus. Nunquam n. abſq; cauſa remota tanquã neceſſario concurrente emergit aliquis effectus. At poteſt fieri calidus humor ſine errore commiſſo in rebus non naturalibus calidis; & gigni poteſt pituita, etiamſi delictum non ſit in rebus non naturalibus frigidis. Imò ablatis omnibus externis frigidis, humores & morbi frigidi procreari poſſunt. Sic multi hyemali tempore bilioſo vexãtur humore, alij æſtivali pituitoſum experiuntur. Sæpè ſenes ex ferventi bile in ardentiſſimas febres incidũt, Multi aſſueti Veneri, exercitijs, vinis generoſis &c. Paralytici & Cachectici fiunt. Neq; cõſecutio firma eſt: præceſſit aer fervidus, poſtea verò in morbũ lapſus eſt patiẽs. Ergò humor peccans eſt bilis. Quod ita de alijs quoq; intelligendum.

Sed neq; omnes res non-naturales ſimul junctæ tantam habent efficaciam, ut cauſæ remotæ vicem ſubire queant. Nã cauſa remota prædicatur de effectu κτ παντὸς. Unde Philoſophis dicitur virtualiter in proxima. Atqui hydropici, Cachectici, Paralytici &c multi reperiri poſſunt, quibus omnes res non-naturales calidiſſimæ præceſſere. Ita videmus ſæpenumero poſt uſum rerum calidarum in æſtate ægrum pituitoſa deſtillatione infeſtari.

Manifeſtum itaq; eſt, ne remotæ quidem cauſæ nomen competere rebus non-naturalibus ſimul conjunctis, multò minus ſingulatim uni.

Vera ſententia.

Rectius priſci, & ipſe Hippocrates atq; Galenus, res non-naturales vocarunt προφάσεις occaſiones. Quibus nos libenter ſubſcribimus.

Cauſæ peccantiũ humorũ quæ.

At quænam, inquies exclusis rebus non-naturalibus, peccantium humorum cauſæ ſunt? Cauſæ peccantium humorum ſunt morboſi apparatus & diſpoſitiones viſcerum, quaſq; neceſſario ad has diſpoſitiones concurrunt. Nam Ariſtotele & Galeno lane ſententiibus, magis verò adſtipulante veritate, ſine ſubjecta diſpoſitione nulla fit actio. Neq; enim ignis urit, aut abſumit ſubjectum incombuſtibile, neq; gladius ſcindit duriores lapides, quia ſubjecta paſſura diſpoſitione tali deſtituuntur. Vnde monet Galenus 1 ad Glauc. 2 multos arbitrari, ſæpe totũ morbum conſiſtere in præcedente cauſa ex nimia vini potatione, irâ, &c. neq; aliam ſubeſſe diſpoſitionem quos aberrare pronunciat. Et alibi Galenus de Sileno inquit: propter errores ille cidit in diariam; ſed in Sileno erat præparatio morboſa. Apparatus verò & [illegible] diverſæ in ſimilaribus ſunt & diſsimilaribus partibus. In malignam febrem prolabitur Silenus tum ſuâ naturâ conſpirante, tum ob fervorẽ Epatis magnum quem ob multas, uti vacant cauſas Procatarcticas comparaverat qui fit juxtà Galenum à motu, obſtructione, adhaſu ſive vicinitate corporu calidi & alimenta. Hiſce enim ad humores calidos diſponuntur viſcera. Et horum aliquarum ſemina in Sileno latitabant. Hic ergò apparatus varius in morbis frigidis, calidis &c eſt cauſa immediata generationis morborum. Quæ diſpoſitio admodum magni eſt momenti, & diligentiſsime à Medica in praxi felicitatem aucupante inquiri atq; cognoſci debet, ex antecedentibus ſignis; ut hæreditate, ætate, robore, habitu corporis, intermiſſa aliqua evacuatione. atq; ſubſequentibus ſignis, ut actionibus naturalibus, vitalibus & animalibus, item ab excrementis; quæ omnia hic inſerere alienum foret.

PROBLEMA

II.

Vndè ultima differentia ſpecifica affectuum deſumi debeat?

Forma & differentia ſpecifica atq; ultima cujuscunque affectus ex propria ſubjacta deſumi debet. Eſt enim accidens *differentia ex ſubjecto. Subjectum hoc affectuum, ſunt partium corporis differentia, Sic ulcus in varys locis varias affectuum differentias ſpecificas progignit nam ſub genu, vel ſupra genu, in brachys, vel Inio eſſe poteſt fonticulus ſanitati conferens, in pulmone Phthiſis. Sic dolor in membrana eſt punctorius, in carne laceratiuus ſeu divellens, in arterys pulſativus, in nervis convulſivus, in Perioſtys frangitivus, in viſcere exigui ſenſus gravativus.*

olor quo
plex,

At obycere licet, locum affectum reſpectu affectus eſſe accidens ſeparabile. Reſpondetur ita eſſe, quatenus locus communiter conſideratur, quemadmodum riſibile accidit animali, & Pleura ſine inflammatione eſſe poteſt. At conſideratus locus affectus in quolibet affectu ſecundum differentias ſpecificas, ſit convertibilis. Sic Pleuritis non eſt inflammatio niſi in Pleura.

[illegible]

Porrò differentiæ partium corporũ, quæ affectibus cunctis dant eſſe ſpecificum, ex quatuor fontibus juxta Galeni doctrinam a Curtio colliguntur. 1. ex partibus, tanquam proprys ſubjectis. 2. Ex ys, quæ neceſſariò conſequuntur 3 ex accidentibus 4 Ex operationibus naturalibus, vitalibus & animalibus. Aly diſtinctius decem proponunt, ex quarum qualibet magis vel minus variatarum ſpecifici emergant affectus: Et ſunt, Meatus, figura, ſitus compoſitio, initium, ſubſtantia, temperatura, numerus progreſſus, & officium partium. Exempli gratia, dolor pulſativus vel pulſans dicitur in arterys non ob ſitum, ſubſtantiam &c. Sed ob officium, quod eſt pulſare. In carne dicitur laceratiuus ob ſitum Nam in carne muſculoſa ſunt diſſociati tenuiſsimi nervorum ſurculi, atq; etiam tendinoſi In viſceribus parvi ſenſus dicitur gravativus ob numerum nervorum, quo carent iſta viſcera.

Sic etiam colligitur, quid agendum ſit, ex partium ſubſtantia, progreſſu ſitu figura &c. Ex ſubſtantia ut aliter agen-

dum eſſe in parte dura, ut oſſibus aliter in molli, ut carne. Ex progreſſu: ut in ſectione venæ Baſilicæ cautè agendū eſſe, quia ſubtus ſunt, nervus & arteria. Ex partium ſitu ut emplaſtrū rem dextro adhibendum inferiori loco, quam ſiniſtro, quia hic illa elatior. Ex figura: ut aliam eſſe debere figuram cerati applicandi Epati, aliam ventriculo.

PROBLEMA III.

Quænam vera ſit Periodicationis cauſa?

In affectibus præter naturam multa occurrunt, in quorum cauſas diligentius inquirunt Medici. Et ſi quid occurrit, cujus cauſa pervestigatu difficilis eſt, cognitu autem admodum utilis, utiq; eſt Periodicatio, vel morbi per vices certas reditus. Quæritur ergo, quænam ſit omnis Periodicationis cauſa: exempli gratia, cur febres aliæ quotidie revertuntur, aliæ tertio quoq; die, aliæ quarto &c.

Opiniones de periodicatione

Hīc admodum ob rei obſcuritatem & difficultatem à ſe invicem diſſident doctiorum Medicorum ſententiæ.

1 Opinio.

1. Opinio eſt Averrois, *qui inquit, naturæ & calidi innato proprium eſſe, movere, coquere, attrahere & retinere amicum, & expellere inimicum.*

Refutatio.

Sed hæc opinio non ſtat rectè talis: non enim rationē dat, cur citius moveatur hæc vel illa febris, vel ſi ex Galenicorum ſententiâ de febrium cauſis loqui volumus cur citius moveatur Pituita, quam bilis, & bilis, quam Melancholia: licet in talibus febrium cauſis cum Galenicis nō per omnia conſentiamus. Et Averroen quod attinet, natura periodicationem *adſcribentem, videtur potius paroxiſmus moveri à cauſa præter naturam*

II. 2 *Opinio eſt* Conciliatoris, *qui vult Periodicationem pendere à motu Lunæ, & humorum forma.*

futatio. *Sed variè peccat hæc ſententia. Nam primò duas adfert unius rei cauſas 2 cauſam nimis remotam adfert. 3 non explicat, quomodo fiat, quod citius vel tardius revertantur affectiones morboſæ.*

.III 3. Gentilis & Herculanus *ad proprietates occultas fugit.*

IV. 4 Capivaccius *ad naturam humori propriam.*

V. 5. Fernelius *ad qualitatem inſitam propriam, ſeu ἰδιοσυγκρασίαν.*

ofutatio. *Sed hi omnes, ne videantur tacere, aliquid dicunt, nihil explicant.*

VI. 6. Franciſcus Valleſius *cauſam periodicationis in copia humorum conſtituit & pituitam arbitratur velocius bile, quia copioſior eſt alijs humoribus, moveri.*

afutatio. *Sed neq; hæc opinio firmis innititur fundamentis, nam, ut nihil dicamus de febrium cauſis, nunquam fortaſſis in pituita reponendis: ſi bilis extra venas eſſet in copia maxima, moveretur citius, quam quando pauca eſt. Atqui hoc falſum. Nam ſemper tertio die movetur Tertiana. Ergo copia humorum vera non poteſt conſtitui Periodicationis cauſa.*

VII 7 *Quidam ex recentioribus ad varia putredinū inquinamenta confugiunt, atq; iis viciſſitudines, regreſſionesq; morborum adſcribunt.*

efutatio. *Sed & illi cauſam nullam manifeſtè explicant, cur hæc, quam illa febris moveatur velocius.*

IIX. 8 *Tollerabilior eſt ſententia* Franciſci Parelli, *qui inquit cauſam venandam ex diſtantia viſcerum (quæ domicilia humorum ſunt) ab orificio ventriculi. Putant enim, quia ventriculus* *tr[illegible] ſedes eſt pituita, & orificio proprio proximus; ideo ſi peccat eius humor, quotidianum fieri circuitum. Vlterius Epar, humoris bilioſi ſedem eſſe arbitratur, & quia ab ore ventriculi Epar magis remotum eſt, ideò tertio quoq; die movere bilem. Lienem Melancholici humoris domicilium eſſe autumat, & Lienem maxime à ſtomacho diſtare, ideoq; tardiori circuitu remeare, nempè quarto die paroxiſmum Melancholicum. Atq; hæc colligit ex Galeno dicente, quotidianam febrem fieri in ventriculo, Tertianam in Epate, Quartanam in Liene.*

Refutatio

1. *Sed multa in hac ſententia, ut ut prioribus tollerabiliore, deſideramus. Et omnium primo reprehenſione dignũ eſt, quod ab ore ventriculi diſtantiam deſumpſerit, cum potius à Corde fuiſſet accipienda.*

2. *Deinde quid reſpondebit, ſi obijcitur Tertiana ex bile extra Iecur peccante, & Quartana ex Melancholia extra lienem.*

IX. Opinio verior.

9. *Opinio omnium veriſimillima eſt, quam cum* Platero & Sanctorio *amplectimur. Vult autem hæc, cauſam Periodicationis veram eſſe ſitum partium affectarum atque diſtantiam à corde. Et præcedente problemate confirmavimus à locis affectis affectibus præter-naturam tribui eſſe ſpecificum.*

Comprobatio.

Et ſi affectibus, qui proprietates ſubjecti, per quod definiuntur, ſunt, cur non & periodus? Quo ergo major diſtantia eſt loci affecti à corde, tanto periodus eſt longior, tardiusque affectus præter naturalis revertitur: & ſi humor peccans vicinus cordi eſt, affectio fit ſine circuitu.

Febrium cauſa.

Quamobrem rectè ſtatuitur continuarum febrium cauſam reſidere in vaſis cordi vicinis, ut vena cava trunco, eiusque ramis. Intermittentium verò humores peccantes in vaſis Meſenterij ſtabulari. Nam venæ cavæ quilibet ſurculus etiam à corde remotiſſimus, cordi magis reſpondet quam vel proximus Meſaraicus, quia initio habitus *putredinoſi, ex ramis cava cor petunt, unde febris continua fieri poteſt, ob vaſorum continuum ductum. Alij vero qui in communi de febrium cauſis ſententia, conſtanter permanent, dicunt pituitam, quia ſedem habet in parte cordi vicina, nempè ventriculo, ideo quotidianam ex ſe progerminare febrem. Bilem verò Tertianam quam dicunt eſſe modo in Epate, Meſenterio, varijs partibus hypochondriorum &c. Melancholiam tandem Quartanam parere, eo, quod maximè diſtet à corde, ſitq; in liene, vena Porta, & alijs partibus. Contra quam ſententiam multa quidem nobis diſputanda eſſent, niſi alium in locum, eumq; commodiorem rejecta haberemus.*

PROBLEMA

IV.

Cur, cum Epar eſt nimis calidum, ventriculus frigeſcat?

In ijs, qui caliditate Iecoris nimia inflantur, ventriculum frigidiorem evadere, nemini dubium eſt. Quæ verò cauſa huius rei ſit, non æquè feliciter omnes exponunt.

pinio
orundã.

Quidam illam tuentur ſententiam, caliditatem Epatis intenſiorem, ventriculi moderatum, vel remiſſiorem extinguere calorem, abſumere, & in ſeſe abſorbere. Quemadmodum (inquiunt) majus lumen extinguit minus.

futatio.

Verum uti falſum eſt, lucem majorem extinguere minorem, cum potius augeat, (ſed minus lumen, ob majus non videtur, propterea quod ſenſus excellentiore ſenſibili occupatur) ita falſiſſimum, Epatis calorem ventriculi abſumere. Calor enim calori ſimilis eſt: Et vero ſimilia gaudent potius ſimilibus atq; ſe invicem adjuvant, augentq;, non vero deſtruunt per ſe aut extinguunt. Videmus calorem ignis intenſiſſimum *lebetem moderatè ferventem non refrigerare? Ita neq; calor magnus partium ventriculum circumjacentium, & ad coctionem juvantium frigiditatem aliquam inducit. Sunt enim partes illæ veluti focus & carbones, Epar intellige, Diaphragma, Inteſtina, Omentum, Pancreas, Lienē, vaſa majora. Quæ omnes partes ventriculum inſtar prunarum ambientes calefaciunt. Quapropter Iecur valdè calidum per ſe, utile eſt primæ coctioni, nec ventriculum refrigerat.*

Opinio ve-
ra & eius
declaratio

Verior ſententia eſt, Epar calidius per accidens ventriculum refrigerare, & primæ coctioni cum per ſe utile ſit, inutile tamen eſſe mediatè & ex accidenti. Nam hypochondria facit tenuia, viſcerumq; pinguedinem liquefacit & abſumit. Atq; hæc cauſa ab ipſo Galeno reddita eſt 2. aphor. 35. ubi ait, hypochondria tenuiora eſſe mala, ut ſignum & ut cauſam. Ut ſignū: imbecillitatis videlicet in aliquatis partibus. Ut cauſam: quia læditur concoctio prima & ob hanc ſecunda.

Calefaciunt autem ventriculum, ejusq; coctionem adjuvant craſſa hypochondria. 1. ex accidenti. Quia conſervatur ventris, viſcerumq; circumjacentium calor unitus: dum ob craſſitiem prohibetur ab exitu & evaporatione calor. 2. per ſe. Habet enim pinguedo vim calefaciendi, quippe, cui inſita eſt caliditas & humiditas viſcerum calori proportionata. Unde ad coctionem Apoſtematum animalium pinguedine nihil præſtantius. Et ne fiat pus perfectum adjunguntur integumenta vel Emplaſtra calorem, ne foras evaporet retinentia, adjunguntúrq; quæ ob ſimilitudinem juvent, calida & humida.

Cur craſſ
hypochon
dria coct
onem ven-
triculi ad
iuvent.

Ex accidenti ergò, non verò per ſe Epar calidum ventriculo frigiditatem offundit.

T PRO-

PROBLEMA V.

In affectibus orificij ventriculi, ubinam applicanda ſint Topica?

Ore ventriculi affecto an à parte antica, an à poſtica localia applicare debeamus, ambigitur. Galenus libr 13 de M M cap 17. ita ait: In gula, quæ proprie vocatur ſtomachus, Cataplaſmata ſupra ſpinam dorſi imponimus, non autẽ in parte anteriore, quemadmodum cum os ventriculi phlegmate laborat. Vnde itaq; Galenus, aliiq; plurimi, qui eum ſequuntur præſtantiſſimi Medici, in oris ventriculi affectibus anteriori parti prope cartilaginem enſiformem duobus nimirum digitis infra admovenda eſſe Epithemata.

Verum non ſatis hic attendere videntur ad ſitum orificij ventriculi ſiniſtri. Eſt enim hoc, non, ut multi putant, ſub mucronata cartilagine ſed nonnihil ad lævam inclinat, & dorſum verſus, ita ut ſpinæ quam cartilagini enſiformi longe ſit vicinius. Quamobrem quando os ventriculi intemperie aliqua laborat, ſpinæ dorſi tanquam parti viciniori rectius applicantur localia. Quod quidem ſentimus cum Fernelio, Sanctorio & Bauhino.

Nonnulli, ut Galenum tueantur, inquiunt, anteriori parti longè rectius applicari Topica, quia in poſteriore parte adſunt nimis craſſi muſculi, atque ipſa ſpina: Anterius vero citius & facilius penetrare poteſt vis medicamenti, quia via, licet longior ſit, tamen tenuior, expeditior & magis pervia.

Cæterum minus attentè conſiderant, nobilem illam partem, cujus magna pars ſub cartilagine Enſiformi reperitur, cum ex applicatione Topicarum non parum damni & intemperiei accedere

accedere poteſt. Nam ſi parti illi in qualitatis aliqua exceſſu medicamenta adhibentur, utiq; læditur Epar, & qualitate iſta comburitur.

PROBLEMA

VI.

An ſemper verum, ubi dolor, ibi morbus?

Negatur.

Hanc ſententiam, ubi dolor, ibi morbus, ſæpiſſimè falſam eſſe, manifeſtum eſt conſideranti diligentius communionem muſculorum, nervorum, membranarum &c aut aliam aliquã συμπάθειαν. Ita exempli gratia, perſentiri dolor poteſt in jugulo, quando inflammata Pleura eſt circa medium pectoris. Atq; hoc ob membranæ hujus in jugulo alligationem. Sic ſæpè numero per ſympathiam affectus apparet in manu, qui in cervice eſt. Et in brachio apparere poteſt, qui in quinta vertebra thoracis eſt. In vertebris oſſis ſacri exiſtens affectus apparere poteſt in pene. Læſis temporibus læduntur oculi. Atq; alia ejuſmodi exempla quamplurima afferre non eſt difficile.

Probatio negativa

Quamobrem univerſale non eſt, vulgatum illud nonnullorum: Vbi dolor, ibi morbus.

PROBLEMA

VII.

An ubi pũs, ibi ulcus?

Plures adhuc autores univerſale ſtatuunt: Vbi pus, ibi etiam ulcus eſt. Sed aliter aliquando ſe rem habere, obſervatur,

tur, quando mutatio fit in materiam puris ſubſtantiam & accidentia referentem. Atq; hanc ſententiam Felix Platerus. Archiater Baſilienſis, præceptor noſter dupliciter probare ſolet. 1. ex humore aqueo in oculo. 2. ex pulmonibus, vbi pituitoſa materia vel per defluxionem, vel per congeſtionem in tubi ſimplicem collecta puris faciem & formam non rarò refert.

rura.

PROBLEMA

VIII.

An pulſum inſtrumentis dimetiri poſsimus, & cum pulſu præteritorum dierum conferre?

Affirmatur.

Quemadmodum pulſuum doctrina admodum difficilis eſt
& obſcura, ita & praxis ſphygmica difficultatis non parum ab-
tinet. Quamobrem varij variè ad hanc doctrinam meliori lu-
nctorius ce illuſtrandam ſeſe accinxêre. Vnicus Sanctorius de ſanctorijs
Medicus Venetus, vir vti ingenioſiſsimus, ita & eruditiſsi-
mus, amicus noſter honorandus, pro ingenij ſui, quo pollet, acu-
lſilogiū, mine, Pulſilogium quoddam excogitavit, quo dimetitur exa-
cte arteriæ motus & quietes, vt cum pulſu præteritorum dierū
comparatio inſtitui queat. Per hoc organum nonnulla percipi-
ri vſus. untur, quæ alioquin impoſsibile eſt cognoſcere. Vt 1. ſciri poteſt
1. cotidie, quantum ægri recedant in crebritate à ſtatu naturali.
2. 2. quâ hora deſinat augmentum, & incipiat ſtatus atq; decli-
3. natio 3 Quam crebritatem, intermiſsionem, & quietem exter-
4. nam quodlibet individuum perpeti poteſt, aut non. 4. Metiri
5. licet, quietem Diaſtoles, & quanta ſit quies externa. 5 Cogno-
ſcere datur intermittentiam, an arteria quieſcat per unum i-
ctum, duas &c. Quæ omnia vna cum inſtrumenti huius vtiliſ-

ſimi fabricâ uberrimè autor ipſe aliquando explicaturus eſt, in libro ſuo de organis varijs Medicinæ Mechanicæ, planè dædalicis. Atq; utinam fatum hunc ſuum tam rarum, non diu nimis Reipublicæ Medicæ invideret.

Pulſilogium autem hoc quod Venetijs amicè nobis demonſtravit, & particulatim declaravit, habet æqualium motuum differentias centum triginta trium, incipiendo à motu rariſſimo ad creberrimum, & tot inæqualium motuum ſunt differentiæ.

PROBLEMA

IX.

Quid ex vrina judicari aut non judicari queat?

Uroſcopiæ hodie tantum tribuitur à plebeia hominum multitudine, ut in urina tanquam universali ſpeculo omnia videri, & prævideri poſſe nimis pueriliter exiſtimetur. Unde à Medico neſcio quis non hodiè urinæ inſpectionem & vaticiniũ quaſi ex tripode Apollinis flagitet. Medicus ſi detrectat, neque omnia ſingulatim inſtar vatis enarrat, etiam quot annorum uxor vel filius ſit, ſtatim imperitum & indoctum eum proclamare multi non erubeſcunt. Nam quidem ignoramus, Iudæos nonnullos atq; Agyrtas plures inſpiciendi urinam modos callere, & plurima de abſente ægro verà vel ad ſtuporem uſque recenſere. Verum quâ arte, quoq; adminiculo, norunt emunctiorũ narium homines. ut de rebus ſuperſtitioſis atque diabolicis hoc loco verba plura facere, neq; velimus, neq; debeamus

Quantum ergò & quouſq; Uroſcopiæ credendum ſit, breviter nunc indagandum, omiſſis aliorum variis atq; nugatoriis [illegible]bus. Atq; initio tenendum ex ſola urinæ inſpectione

ane

e quibus
x urina
ihil judi-
ari queat.

one nihil fermè iudicari poſſe de morbis cerebri, Pulmonum, Cordis, Epatis, Vteri, aliarumq; partium, ad quas urina nunquam pervenit. Nihil item de veneno ſpirituali ex uroſcopia rectè judicamus, nihil de facto conceptu. Neq; certi aliquid de venis. neq; in febribus ſemper locum habet uroſcopia; cum in multis appareant ſana.

robatio.

Cæterum illa, quæ frequentioribus dubitationibus ſubjecta ſunt, potiſſimum nobis hac vice enucleanda veniunt.

. Et primo quidem quia vulgus Medicorum de cerebro, Pulmonibus, Corde, Vtero &c. plurima judicare ſolet illud rectè fieri minimè poſſe evincemus. 1. *Vrina, uti ſupra dictum eſt, ad haſce partes nunquam pervenit* 2. *Si urina ſervat familiaritatem membri ſui, cur expellitur, ut alienum.* 3. *detur aliquid à partibus iſtis miſſi, licet non magnum, quid, quaſi, conſectarii ex recremento ad partis ſubſtantiam, vires & robur?* 4. *Loti ſubſtantia in renibus diu immorata per horum denſiſſimum corpus percolatur & quaſi deſtillatur, hac eſt in ureteribus ulterius mutatur In veſica diutius & perfectius alteratur Quid ergo certi de partibus ſupra narratis ex hoc excremento judicamus?*

Objectio.
Reſponſio.
1.

At, dices, ex urina peccantem humorem eiusq; coctionem & cruditatem præcognoſci? Reſpondemus, neque hoc neceſſariò colligi. Nam 1 *non in omnibus morbis valet ſignum ex urina. Vnde Galenus de Pythione, qui febre laboravit, ait, indicationem factam die decimo, ſed cum urinis crudis &c. Et ſæpè urina cruda apparet in fine morbi, & diu etiam poſt reſtitutã ſanitatem, quia cauſa morbi fortè erat extra venam cavam, vel in ipſa. Atque hoc ex nimia potatione, vigilijs, &c.*

etiamſi

et. niſi coctus & ſuperatus eſt morbus. Hinc alij nolunt ex urinæ ſignum aliquod verum dari coctionis humorum extra venas, ſed tantum oſtendere, venas (ex Cava, non ex Porta) renes & veſicam ſe male habere. 2. Sæpè urina cocta apparet, quando jam crudi humores ſunt in cava. Quamobrem ſi ſemel vides coctam urinam, non mox judicabis de victoria, quæ in pugna cum morbo multiplex obtineri debet. Experientia certè teſtatur, & ipſe quoq; Galenus, fieri, ut hodie reddatur urina cruda, ſequente nocte cocta & inculpabilis, cras manè cruda, circa veſperam rurſum cocta &c. Unde Galenus autor eſt, optimam urinam eſſe, quando inter coctas nulla cruda est reddita. Nam humor crudus non totus ſimul coquitur, ſed pars poſt partem, ut ora urina cocta non oſtendat primo & per ſe coctionem totius humoris, ſed tantum portionis ejus nuper coctæ. Diverſitate ergò coctionis cum diverſiſſima prodeant urinæ etiam exercitatione, variâ diæta, &c. quid de peccantis humoris coctione vel cruditate conjectaberis? Crebram ſi urinam poſcis, diverſiſq; temporibus emiſſam, agendi occaſio, quæ ſecundum divinum Hippocratem præceps est, præterit. Et ſi patent alia ad benè agendum neceſſaria, non multum opus eſſe videtur judicio ſive ſimplici, ſive chymico. 3 Humores vitioſi non ſemper per urinam evacuantur 4 addimus contra illos, qui de ſecunda coctione omnia videri poſſe ex urinis autumant, alia eſſe excrementa ſecundæ hujus coctionis, nempe bilioſa tenuia, & bilioſa craſſa.

De nullis ergo partibus rectius ex urina aliquid judicamus, quàm de urinarijs. De alijs verò non certam ſed probabilem duntaxat aliquam conjecturam habebimus.

PRO-

PROBLEMA X.

Deſtillatio urinæ an utilis ſit?

D.

Deſtillatio urinæ, quæ à Dorneſio ceu magnum quoddam inuentum proponitur à nobis haud probatur. non tantũ quando intuemur rationes omnes præcedenti problemate de incertitudine urinæ allatas, verum etiam, quia nulla planè ratio eſt, cur ea recurrat urina, unde primum venit; (etiamſi concedamus quamlibet partem ſuum excrementum habere, quod urinæ permiſceri poteſt) multo minus ut deſcriptionibus in vaſe obediat, ibiq́ conſiſtat, ubi cor, vel reliqua membra ſunt deſignata. Quomodo enim dignoſces, de eſſentia cordis eſſe, quod ex corde prodijt?

Verum alia quædam eſt urinæ deſtillatio, cuius deſcriptio apud Libavium integra videatur. Et eam quidem ad multa cognoſcenda utilem eſſe, non inviti largimur, præſertim ad cognoſcendas naturas & miſturas ſuccorum latentes. Quando ignoramus, an humor ſolus, an intemperies in vitio ſit, quid obſtructiones pariat, &c.

* * *

EXERCITATIO DECIMA,

Reſpondente

MARTINO WEZELIO
Chemnicenſe Miſn.

PROBLEMA
I.
An Revulſio ſit Attractio?

Negatur.

Revulſio vulgò definitur attractio humorum confluentium, vel confluxurorum in partem à maximè contrariam. Huius definitionis integritati decedit multum, ſi & genus illegitimum, & differentiam juſto anguſtiorem demonſtraverimus. Et illud quidem hoc priori problemate, hoc ſequente.

Revulſio, quid.

Revulſionem haud rectè & Philoſophicè attractionem dici poſſe ſequentia confirmabunt.

Primum pars mittens humorem à ſe propellit, vel quia ex ſe robuſta, vel quia Medicamenta irritata. Humor enim haud fluit à ſe & proprio impetu; cæteroqui omnis fluxio ad inferiora fieret, ſed aut quia à mittente expellitur, aut quia à recipiente trahitur Secundum Gal. doctrinam lib. 3. de ſympt. cauſ. c. 2. & l. 13. d. M. M. c. 3.

Itaq; quando expulſione partis mittentis fit revulſio attractio non habet locum.

Deinde quando laxantibus pars redditur debilis, ut in

V illam

illam ceu cloacam expellantur excrementa attractio nulla eſt. Et cauteria recipiunt excrementa ab alijs partibus expulſa ſine reſiſtentia; non attrahendo, neq; expellendo, cum naturali virtute fere orba ſint. Ad eundem modum etiam ſinus, caro fungoſa, glandulæ, & aliæ partes imbecilliores. Quocirca humores caput petentes quando revellere animus eſt fieri hoc poterit non tantum attrahentibus, verum etiam laxantibus ventriculum & inteſtino, quæ ea propter poſtmodū facilius recipiunt.

Aliquando vero revulſio ab attrahente facultate fit, ut per hirudines.

Secundum illos, qui purgantia electivè hunc vel illum humorem trahere ſtatuunt (quibus tamen nos non aſſentimur) revulſio fieri pronunciabitur a facultate tam expellente quam attrahente.

Verum genus Revulſionis.

Genus itaq; revulſionis legitimum attractionem haudquaquam eſſe, luce meridianâ clarius liquet. Melius vero Galeno dicitur ἀντίσπασις, averſio in contrarium, & nos averſionem tanquam genus de revulſione & de derivatione rectè dici putamus. Eſt enim revulſio humorum averſio in partem contrariam. Eſt & derivatio averſio: ſed quæ ſit ejus differentia conſtitutiva, dicemus poſtea.

PROBLEMA II.

An Revulſio etiam confluxis humoribus competat?

Affirmatur.

Revulſionem indicari à materia, quæ in motu eſt, & jam fluit facile omnes conceſſerint. An vero ab ea quæ influxit vix quiſquã: a fluxurâ nonnulli. Intelligantur a. omnia de materia, quæ cum ſalute ægri apta eſt de loco in locum moveri.

Revulſionē competere fluxuræ materiæ probatur.

Et fluxuris quidem humoribus rectè revulſionem adhibere ita probare licet.

1. Non fluere in contrarium, ſed poſſe fluere, indicat primò & per ſe revulſionem. Quærunt enim ſcientifice, quod poſſibile eſt & perpetuum. Quemadmodum riſibilitas homini omni competit, quamvis actus ridẽdi a nonnullis ſtudioſè vitetur. I.

2. Revulſionem in principiis morborum fieri debere annuit Gal. 2. in 6. Epid. t. 9. Atque tunc humor ut plurimum quieſcit, aut ſaltem quoad partem in motu non eſt. II.

Sed longe frequentius dubium eſt, an materia jam confluxa debeatur revulſio, cum illud ferè omnis Medicorum ſchola neget atq; perneget. Videtur autem & iis humoribus, qui jam confluxi ſunt, revulſio non injuriâ competere. Nam

Revulſionẽ competere fluxis etiã humoribus Probatur

1. Inter motiones oppoſitas mediat quies. Ergo neq; humores jam in motu exiſtentes revulſionem pati poterunt, niſi prius aliquantulum quieſcant. I.

2. Humores confluxi derivari poſſunt. Ergo moveri. Et ſi moveri poſſunt, utiq; nõ impoſſibile erit eos aliquãdo revellere. II.

3. Humor ad orificium ventriculi confluxus angorẽ excitare ſolens, revellente per alvum, vel acri clyſtere tollitur, conteſtantibus Practicis. III.

4. Hoc ipſum non videntur ignorare Medicorum illi principes, Hippocrates, & Galenus. Et Galenus quidem præter alia loca multa luculenter quæ huc adducere prolixum nimis foret, hunc unum inſignem habet lib. 4. de rat. victus in acut. t. 30. Medicamenta circumpoſita cervici in angina revellent humorem, qui in partem anteriorem fluxit. *Hipp. l. 2. d. rat. victus d. pleuritide tractans ait.* Sanguinem eſſe evacuandum in tanta copia donec lividus exeat. *Atqui hic certe lividus ſanguis dudum eſt humor confluxus. Nec immoramur loci hujus Hippocratici ſtolidam explicationem à Curtio & Manardo allatam per revellere intelligi debere, derivare, ita enim omnia ad cujusvis placitum vertere licebit, & pervertere.* IV.

æſtio.

Interea quærat quiſpiam quænam ſit revulſionis differentia ſpecifica & quænam derivationis Si enim confluxis humoribus revulſio etiam rectè competere enunciatur utiq; per eos derivatio à revulſione formaliter non differet Quemadmodū alioquin communiter ſtatuitur hanc veram differentiam eſſe revulſionis & derivationis, quod illa fluentibus humoribus, & quidem ad diſtantiſſima competat. hæc fluxuris, & ad locum vicinum.

eſponſio

Ad hæc ut rite reſpondeatur largimur non inviti derivationem præcipue eſſe confluxorum humorum: at totaliter his duntaxat tribui debere, clare & contente negamus. Vtrumq; vero patet ex Gal. l. 4. M.M. cus confluxus & quieſcens humor melius derivatur, quam revellitur. Hoc toto humori confluxo & quieſcenti tantum abeſt Galenum revulſionem penitus denegare, ut tacite potius eandem attribuat. Comparativa enim poſitivis participāt. Et quemadmodum derivatio magis competit fluxis humoribus ita revulſio magis fluentibus attribuitur. Vtraq; tamen conveniunt humoribus fluentibus fluxuris & fluxis.

Diff rentia
pecifica re
lſionis &
erivatio-
is.

Quapropter alia inveſtiganda eſt differentia ultima per quam revulſio & derivatio invicem diſcrepabunt. Eſt a. revulſionis conſtitutiva differentia, renitentiam humorum reſpicere, hoc eſt, avertere humores quo non ſunt inclinati & propenſi, derivationis vero non ut confluxi humores tollantur (quemadmodum revulſione fluentes dicuntur averti) ſed ſequi humoris evacuandi inclinationem & motum, hoc eſt avertere eos eo, quò proni ſunt ac propenſi.

Vn. hume-
r diverſo
eſpectu
empetit
& revulſio
& deriva-
io.

Vnde concludimus unum remedium ſimul revulſorium & derivatorium eſſe poſſe, licet Manardus & Curtius contradicant E g. in pleuritide vel Angina dum ſanguis vacuatur per cubitum ſi humor fluens vel fluxurus ad Pleuram vel guttur, retrahitur, vocabimus revulſionem: ſi is qui non reſiſtit, nec inclina-

inclinationem habet & avertitur tamen a loco affecto affecta: derivationem vocabimus. Sic in Iſchiade humor totus ſtabilis & fixus ſi ad cutim externam cum violentia avertatur, datur revulſio. ſi vero ad everſionem illam facilis atq; pronus eſt: derivatio.

PROBLEMA
III.

An Revulſio fieri debeat per proxima?

Affirmatur cum diſt.

An per diſtantiſſima, an per propinqua, an per utraq; revulſio inſtituenda ſit non levior eſt controverſia.

Opinio. I.

1. Opinio ~~eſt Laurentij Iouberti,~~ qui vult ſine diſcrimine ſemper per proxima fieri debere revulſionem.

Refutatio.

Cui quidem tanquam vitioſæ noſtrum calculum dare non poſſumus, quia ſi, ut ille ait, in inflammatione manus ſecundus eſſet idem cubitus. major certè copia humoris à vena jugulari ad cubitum confluerет, quam à carpo ad cubitum.

II.

2 Sententia eſt Briſoti putantis in principio faciendam revulſionem per proxima, in fine per remota.

III.

3. Alij ut Achakias, Manardus, Curtius & Fuchſius contendunt revulſionem fieri, dum præſervamus, vel quando affectus eſt levis, ſine periculo nec petens partem principalem, per diſtantiſſima: dum vero curamus, per proxima & ubi morbus eſt periculoſus atque acutus, & quando humores partem aliquam principem petunt

Refutatio.

Verum hi omnes revulſionis proceſſum faciunt variabilem, cum tamen ratione unius naturæ & ideæ unus debeat eſſe procedendi modus.

IV.

4. Alij communiter per diſtantiſſima ſemper fieri debere revulſionem adſtruunt.

Refutatio.

Atqui de natura revulſionis potius eſt, ut citò fiat quemad-

modum collegimus ex Gal. l. 2. d. rat. victus comm. 10. Et ſi citò, utiq́; per proxima. Nam per viā breviorem citius avertimus.

Opinio verior. *5. Sententia nobis veriſimilis magis videtur, nempe de natura revulſionis eſſe ut cito fiat, & per proxima. Quod vero fiat per diſtantiſſima aliquando non convenire revulſioni per ſe & ſemper ſed per accidens, hoc eſt, per aliud nempe prohibens. Non unquam enim plus poteſt prohibens in prohibendo, quam indicans in indicando, & ſemper potentiori eſt attendendum.*

Revulſionē per ſe fieri per proxima. *Revulſionis a naturam per ſe eſſe, ut per proxima fiat probare facillimum eſt, nempe quia [illegible] fieri debet. Atque hæc ex variis exemplis ex praxi deſumptis ſtabilire quoq; poſſumus. Nam*

I. *1. Veteres in hunc ſcopum totum corpus diſpeſcuerunt in partem quæ ſupra renes eſt, & in partem quæ infra. Quam quidē diviſionem non creaſſent, ſi per diſtantiſſima ſemper fieri deberet revulſio.*

II *2. A capite retracturi humores & evacuaturi per cauteria. in brachia non in pedibus hoc molimur.*

III. *3 Sic Gal. in hæmorrhagia narium non ſecat venam tali, ſed cubiti directe reſpondentem vel magnam cucurbitulam præcordiis affigit.*

IV. *4. In fluxu oculorum diuturno acribus Medicamentis ad fauces revellunt Hipp. & Gal. 2 in 6 Epid. t. & comm. 1.*

V *5 Luculentus eſt locus Gal. l. 2 d. rat. victus comm.* 10. ſi in pleuritide extendatur dolor ad jugulum, vena in cubito ſecanda eſt, quæ ſanguinem ab affecta parte velocius revellere & evacuare poſsit. *Quid quæſo his verbis manifeſtius?*

Galenus.

VI. *6 Idem l. 4. de rat. vict. ait Medicamenta circumpoſita cervici in Angina revellere humorem.*

VII *7 Idem l. 5. M M c. 14 commiſſuræ coronali adhibet cauteriū ex Thapſia, ne pituita ſalſa in pectus deſcendat.*

8. Ex

VIII.

8. Ex ejuſdem præſcripto, digitum à quo oritur aura frigida Epilepſiam gignens, adurimus & ſinapiſamus, ad auram iſtam Epilepſiæ genetricem revellendam.

IX.

9 Materiam in ore ventriculi angoris matrem per alvum revellimus. Sed ad quid tot recenſemus exempla cum unum atq; alterum evictionem omnem præſtare potuiſſet.

Objectio.

At dices tamen revulſio ſæpiſſimè fit per diſtantiſſima: imò ut plurimum.

Reſponſio.

Cur revulſio ſæpe fiat per diſtantiſſima.

Reſpondemus fieri hoc non per ſe ſed per aliud, nempe per prohibens. Interim non tollitur quin prohibente hoc amoto per proxima fieri debeat revulſio. Prohibens a illud eſt redundantia excrementorum, quæ ad partem affectam facile confluerent, vel quod facilè pars affecta excrementa reciperet, & corpora ægrorum ut plurimum affluunt humoribus ubi revulſio in parte vicina facto, ad alteram vicinam jam actu ægrotantem humores allicere poteſt. Hinc Gal. 2 ad Glauc. 2 in morbis genuum mittit ſanguinẽ ex brachijs, quia ibi proponit juvenẽ cum maxima ſanguinis redundantia. Hinc etiam topica initio morbi raro admouentur, quia tunc humorum adeſt plenitudo. Interim reperiuntur ægri ſine tali plenitudine, ubi topica initio dantur, & poſſunt debentq; dari ex Galeni etiam præcepto.

Revulſio fit per propinqua.

Revulſio ergo fit 1. aliquando per propinqua, nempe primum quando indicans urgens eſt, & prohibens vilius, ut quando ſuturæ coronali ex Thapſia cerotum adhibetur. Deinde non tantum ob prohibentis abſentiam, ſed etiam quando vaſa longinquiora videntur, quibus tamen propinquiora non ſuppetunt, per quæ revelli poſſit humor; ut in brachiorum inflammationibus ſecamus venam cruris, quia non adſunt venæ aliæ viciniores quas ſecare ſolemus neq; in dorſo, neq; in regione Epatis &c.

2. Per remota quando prohibens plus poteſt quā indicans
3 Per remotiſsime quando prohibens maxime poteſt.

PROBLEMA IV.

Cur in Revulſione ſervent rectitudinem?

Inter varias Revulſionis conditiones, quæ ab Hipp. & Gal. proponuntur alijsq; Medicis: non poſtrema eſt hæc, quando dicitur Revulſionē per Phlebotomiam fieri debere κατ' ἴξιν. Hæc a. rectitudo ex Galeni doctrina duplex eſt, partium & vaſorum.

ectitudo revulſi- ne quotu- ex

ectitudo arcium

Rectitudo partium eſt ea, quam habent, dextra cum dextris & ſiniſtra cum ſiniſtris &c. Hæ enim ſibi mutuo correſpondent, condolent, & compatiuntur. Ac videtur natura omnes partes corporis bipartiri voluiſſe, ut læſa una portione, dimidiū adhuc ut membri ita & actionis remaneret.

ectitudo ſorum.

Rectitudo vaſorum à conjugibus dependet, unde Gal. in artubus fluxionem patientibus è conjugibus moliendam revulſionem monet. Et ſæpenumero relicta partium rectitudine illa tantum quæ vaſorum eſt, ſervatur. Ut in fluxione brachij dextri revulſio fieri poteſt per venas brachij ſiniſtri: quia rami axillares per brachia diſſeminati conjuges ſunt, adeoque à brachio dextro commode fieri poteſt revulſio in brachio ſiniſtro. Ad eundē modum & in cruribus; quia ramus cruralis cruris ſiniſtri conjugem habet dextri cruris ramum cruralem.

pp.

Rectitudinem hanc quam magni fecerit divinus Hipp. ex ijs quæ de liene affecto pronūciavit, manifeſtum eſt. Ait enim: Liene laborante ſi ſanguis è nare ſiniſtra fluat, bonum & iecore laborante ſi e dextra nare prorumpat ſanguis, morbi fit ſolutio. Contrariū vero ſi fiat malum. Rationem dat; quia vitioſa partis affecta ſanguine retento, & laudabili duntaxat ſanguine evacuato vires dejiciuntur & morbus non ſolvitur.

æſtio.

Quæſtio a non levis momenti eſt, quam movet Stephanus Athenienſis qui fiat quod liene laborante ſanguis exeat, κατ'

ἴξιν

[illegible] e nare ſiniſtra fluere debeat, jecore vero affecto e dextrâ. Atq; hunc naturæ morem ars imitari debeat, cũ tamen utrq; ſanguis primo ad truncum venæ cavæ adſcendentē perveniat

Solutio Atheniensis

Pro hujus quæſtionis ſolutione idem author tria jacet fundamenta 1 Corpus ſecundum Hipp. conſtare ex ſpiritibus impetum facientibus, humoribus ſeu contentis, & partibus ſolidis ſeu continentibus 2 Corpus eſſe transfluxile conſpirabile, omniaq; invicem compati Spiritibus quidem eſſe conſpirabiles, humores transfluxiles partes vero ſolidas compaſſibiles. 3 Lienem dum moleſta expellit, ſicut & Epar, moveri & in ſe cogi, Spiritus autem omnium primum moveri.

His poſitis fundamentis talem reddit quæſiti cauſam In Expulſione materiæ noxiæ ſpiritus primò commoveri; & quia dextræ partes cum dextris majorem habent συμπάθειαν, ideo ſpiritus illos ductus dextros potius dilatare, viamq; quaſi humoribus ſternere unde humores ſequuti potius in nare dextra evacuantur quam e ſiniſtra In morbis vero lienis excretione iſta ſiniſtra Hujus nimirum ſpiritum primò moveri & primo ad Iecur pervenire, poſtea in truncum venæ cavæ, tandem in jugularem ſiniſtram eundemq; ductũ humores a liene ejectos ſequi Et quia dextri ſpiritus cum dextris, ſiniſtri cum ſiniſtris conſpirabiles ſunt & humores confluxiles, adeo dextros fluere ad dextros, & ſiniſtros ad ſiniſtros.

Examinatur ſolutio Atheniensis.

Hæc ratio licet ingenioſa eſſe videatur tamen ab abſurditatibus non eſt immunis Spiritus n. putare in motu præceſſionē habere, & humoribus viam præparare, quid aliud eſt dicere, quam ſpiritus ſolos aliquando in vaſis eſſe ſigillatim abſq; humoribus & humores ſine ſpiritibus, quod abſurditate laborat evidenti, deinde ſcientiam aliquam videtur ſpiritibus attribuere, quando vult ſpiritus dextros potius dextros ductus dilatare: quod tamen communibus Medicorum ſententijs refragatur Si vero inclinationem naturalem ijs tribuit dextris *quidem ad dextras partes contẽdendi & ſiniſtris ad ſiniſtras, non repugnabimus. Ex vicinitate partis læſi hujus vel illius an capacitate vaſorum ratio fortaſſis firmior ſumeretur, de qua alibi.*

PROBLEMA
V.
Quomodo ſanguis per ſectam venam egrediatur?

Quæ ratio ſit, quod ſanguis per venam ſectam egrediatur, nec intus maneat, pauci recte explicant.

Opinio I. *Prima opinio quorundam recentiorum eſt, cenſentium, ob gravitatem ſanguinem prorumpere atq; effluere.*

Refutatio *Hoc ſi verum eſſet vulnus capitis in homine ſtante non emitteret ſanguinem. Ob gravitatem n ſurſum tendere non poſſet. Corruet etiam Galeni ſententia humores in viventibus non fluere proprio impetu.*

II. *II. Opinio eſt* Argenterij *qui putat expulſionem ſanguinis provenire à dolore ſectionis venarum, & a vinculis.*

Refutatio. *Falſitas hujus opinionis pateſcit in ijs qui ſaucij ſunt, & inſcij tamen læſionis antequam ſanguinem videant, ubi abſq; dolore & vinculo jam ante egreſſus eſt ſanguis.*

III. *III. Opinio eſſe patet* Altimari *qui ſanguinem vult egredi ob vim vacui, eo quod tantam ſanguinis portionem egreſſam alia neceſſario ſequatur & ſubſtituatur. Eiuſdem ſententiæ eſt* Thomas Fienus *in libello de cauterijs, atq; ibidem ait, quod ob continuitatem poſterior pars ſequatur priorem.*

Refutatio *Huic reſpondetur, dici eadem jure vacuum in vena cava relinqui, ex qua ſanguis ſectionem verſus movetur. Verum hoc non eſt: Nam venæ tam majores quam minores egrediẽte ſanguine conſidẽt ne ſequatur vacuum.*

IV. *IV. Eſſe patet* Fernelij *&* Briſoti *qui volunt egredi ſanguinem ob vim fibrarum rectarum in venis prætenſarum, quarum officium ſit ſanguinem partem poſt partem attrahere.*

Refutatio. *Verum negamus fibras rectas eſſe ſolum per longitudinem ſurſum & deorſum extenſas, multæ enim venæ propagantur in dextram & ſiniſtrã partem. Et nimium illi fibris tribuunt.*

V. Verſi.

V. Veriſimilior eſt ſententia cauſam ponendam eſſe in diſtenſione vaſorum. Motus enim continuus arteriarum venis adjectarum venas comprimit, venæ autem ſi aperiantur ſanguis ob non reſiſtentiam egreditur. Quamobrem in ſectione adveniente ſyncope ceſſat ſanguinis egreſſus, quia ſpiritus vitalis vaſa non amplius diſtendit.

Hæc adæquata cauſa, verum quam priores eſſe poteſt, licet aliquid efficere poſſint gravitas, vacuum, vincula, &c.

PROBLEMA
VI.
An ſecandarũ venarum Cephalicæ & Baſilicæ ſit habendus delectus?

Negatur.

Nimis ſcrupuloſi ſunt hodierni chirurgi in venarum ſectione & ex antiqua quidem conſuetudine. In aſſectibus enim capitis Medici Chirurgi non Jecorariam ſed Cephalicam ſecare volunt, unde etiam hæc vena nomen ſortita eſt. In partibus vero quæ ſub tecto ſunt non niſi Baſilicam aperire ſuſtinent, ut ſi hæc caput deplere non poſſet, & Cephalica Epar aliasq; partes inferiores evacuare neſciret.

Vulgaris opinio unde orta.

Orta eſt autem hæc opinio ex ignorantia accuratioris Anatomes. Putarunt enim complures ante hæc Anatomici, & vulgus Medicorum ſequitur, Baſilicam inferiori lato ſub axillis oriri, à cava. Cephalicam vero ſuperiori. Quod contra experientiam eſt Anatomicorum. Vtraq; enim vena tam Cephalica quam Baſilica ab uno puncto prodit atq; exordio, qua de re videantur Fallop. Bauh. & alij.

Quia ergo pars quæcunq; depletur & per Cephalicam & Baſilicam ab eodem ramo venientes, non tantus eſt harum venarum habendus delectus. Sed ſecanda potius eſt magis conſpicua. Si utraq; occulta eſt, præſtat aperire Cephalicam, quia ſub Baſilica progreditur nervus magnus & arteria major, quorum nonnunquam chirurgus imperitior facile deliquerit.

Obſervãdum quod pauci animadvertunt à jugulari externa ramulum brevem in Cephalicam inſeri. Nec hoc rarum aut monſtroſum eſt, ut quidam contendit. Quocirca iſtius venæ ratione in affectibus capitis, caput nonnihil facilius deplere poterit.

PROBLEMA VII.

Fonticuli in brachijs faciendi quis ſit verus locus?

ocus cau-
rij in bra-
chijs.

Delinquunt etiam non raro hodierni chirurgi in loco eligendo brachij, cui cauterium inurendum. Nam

I. *1. Aliqui in muſculi deltoidis corpore cauterium inurunt, eò quod muſculus ille quaſi quaſdam in ſe diviſiones & interſectiones habeat, ut in varias & plures partes dirimi poſſe videatur.*

Sed motus nonnihil incommodare poteſt hic locus, quandoquidem in ipſo muſculi corpore infigitur.

II. *2. Quidam in fine deltoidis Fonticulum inurunt.*

Sed hic locus nimis vitioſus eſt ob partes nervoſas quas lædit & irritat.

III. *3. Alij inter deltoiden & alium muſculum exteriorem.*

Hic locus in duplici eſt vitio. 1. quia prope venas non habitat. 2. quia oculis à patiente uſurpari non poteſt, & rectè gubernari.

4. Veriſſimus autem & commodiſſimus hic eſt locus.

IV. *In brachiorum parte potius interiori quam exteriori infigi debet fonticulus. Nam illa tuta eſt ab injurijs forinſecus accedentibus, in motu brachij minus patitur, & oculis ægri ſubjacet.*

Deinde non in parte carnoſa brachij inurendum eſt cauterium, multo minus in nervoſis & tendinoſis partibus; ne ſuboriantur dolor, & motus læſio: ſed infra ſpatulam 4 aut 5. digitis, ubi flectendo brachium digitis percipitur duorum muſculorum interſtitium & manifeſta interſectio flectentis nimirum cubitum primi, bicipitis dicti, & deltoidis.

Hic verus locus eſt bonus fonticuli natu correſpondens. Eſt enim prope venam humerariam inter muſculum & muſculum, & optime ab ægro videri tractarique poteſt. De quibus omnibus uberius in tractatu noſtro de cauterijs.

FINIS.

7 93 6 5